

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการศึกษาวิจัย ระยะเวลาในการถูกคุมขังของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี

โดย

นางสาวเพลินใจ แต่เกษมและคณะ

ศูนย์วิจัยและพัฒนาด้านอาชญาวิทยา
สำนักวิจัยและพัฒนาระบบงานราชทัณฑ์ กรมราชทัณฑ์

ธันวาคม 2547

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการศึกษาวิจัย

ระยะเวลาในการถูกคุมขังของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี

คณะผู้วิจัย

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เดชา	สังขวรรณ	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	ที่ปรึกษา
2. นางสาวเพลินใจ	แต่เกษม	กรมราชทัณฑ์	หัวหน้าโครงการ
3. นางสาววิศรา	ศิริสุทธิเดชา	กรมราชทัณฑ์	ผู้วิจัย
4. นางสาวศิริส	อรุณคง	กรมราชทัณฑ์	ผู้วิจัย
5. นางสาวพรพรรณ	ศิลปวัฒนาพร	กรมราชทัณฑ์	ผู้วิจัย

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว.ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

บทคัดย่อ

โครงการศึกษาวิจัยเรื่อง “ระยะเวลาในการถูกคุมขังของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี” มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ เพื่อศึกษาระยะเวลาเฉลี่ยในการถูกคุมขัง หลักการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี และผลกระทบของระยะเวลาในการถูกคุมขังของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร และการวิจัยภาคสนาม โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากทะเบียนประวัติผู้ต้องขังของนักโทษเด็ดขาดจำนวน 6,884 คนเพื่อหาระยะเวลาเฉลี่ยในการถูกคุมขังของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี และการใช้แบบสอบถามสัมภาษณ์ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี จำนวน 367 คน เพื่อทราบผลกระทบระหว่างถูกคุมขังซึ่งเก็บข้อมูลจากเรือนจำ/ทัณฑสถานที่มีจำนวนผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีสูงสุดในพื้นที่แต่ละภาคจำนวน 5 แห่ง ได้แก่ เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร ทัณฑสถานหญิงกลาง เรือนจำกลางเชียงราย เรือนจำกลางสุราษฎร์ธานี และเรือนจำกลางนครราชสีมา นอกจากนั้นได้ดำเนินการสัมภาษณ์ข้อมูลในเชิงลึกกับผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีเพื่อจัดทำเป็นกรณีศึกษา (Case Study) จำนวน 5 คน

ผลการศึกษาวิจัยพบว่าระยะเวลาเฉลี่ยในการถูกคุมขังระหว่างพิจารณาคดี โดยภาพรวมทั้งหญิงและชายเท่ากับ 1 ปี 2 เดือน ซึ่งค่าเฉลี่ยโดยรวมเพศหญิงจะมีระยะเวลาที่ถูกคุมขังระหว่างพิจารณาคดียาวนานกว่าเพศชายในทุกคดีซึ่งน่าจะมีสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากเพศหญิงมักปฏิเสธการกระทำผิดและต่อสู้คดี ในขณะที่เพศชายยอมรับสารภาพเพื่อไม่ให้เสียเวลาในการต่อสู้คดี นอกจากนั้น ยังพบว่า ผู้ต้องขังคดียาเสพติดมีระยะเวลาเฉลี่ยยาวนานกว่าคดีอื่นๆ

สำหรับกลุ่มผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี จำนวน 367 คน ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบของระยะเวลาในการถูกคุมขัง พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย 57.2% อายุต่ำกว่า 25 ปี ระดับการศึกษาประถมศึกษา 48.5% สมรสแล้ว 51% อาชีพรับจ้างทั่วไป รายได้ต่ำกว่า 5,000 บาทต่อเดือน มีภาระหนี้สิน 70% มีภาระรับผิดชอบในครอบครัว 77.1% คดียาเสพติด 54.2% ต่อสู้คดีและหาทนายเอง 42.2% ไม่มีหลักทรัพย์ในการประกัน 39% ศาลไม่อนุญาตให้ประกัน 30.2% ระยะเวลาในการถูกคุมขังน้อยกว่า 1 ปี 55% ยอมรับว่ากระทำผิด 57.2% ปฏิเสธว่ากระทำผิด 42.8% ผลการศึกษากลุ่มประชากรเหล่านี้ ได้รับผลกระทบในการถูกคุมขังซึ่งแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

1. **ผลกระทบต่อผู้ต้องขัง** ผู้ต้องขังส่วนใหญ่เห็นว่าผลกระทบด้านการควบคุมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.46$) โดยเฉพาะการถูกควบคุมทำให้ขาดโอกาสในการศึกษาและประกอบอาชีพเพื่อช่วยเหลือครอบครัว ผลกระทบด้านสภาพร่างกายอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.20$) ผลกระทบด้านจิตใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.58$) ส่วนใหญ่จะวิตกกังวลเรื่องสภาพความเป็นอยู่

ของครอบครัวและการต่อสู้คดี ด้านสิทธิประโยชน์ได้รับผลกระทบน้อย เนื่องจากผู้ต้องขังส่วนใหญ่ได้รับสิทธิประโยชน์ในการร้องทุกข์ การพบทนาย การศึกษาและฝึกวิชาชีพ การแจ้งให้ทราบถึงระเบียบในเรือนจำ

2. ผลกระทบต่อครอบครัว ด้านความสัมพันธ์ในครอบครัวอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.17$) ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ยังคงได้รับการ ยอมรับและให้กำลังใจจากครอบครัวในการต่อสู้คดีเป็นอย่างดี ได้รับการเยี่ยมจากญาติสม่ำเสมอ ด้านเศรษฐกิจ กระทบในระดับมาก ($\bar{X} = 3.44$) โดยเฉพาะเรื่องครอบครัวต้องทำงานหนักมากขึ้นเมื่อผู้ต้องขังต้องเข้ามาอยู่ในเรือนจำ ทำให้ครอบครัวขาดรายได้และต้องหาเงินมาต่อสู้คดี ด้านการยอมรับจากสังคมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.25$) สังคมไม่ให้โอกาสคนที่เคยเข้ามาอยู่ในเรือนจำ ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการหางานทำเป็นอย่างมาก

ผลการทดสอบสมมติฐานในการศึกษาวิจัย พบว่า ปัจจัยภูมิหลัง และปัจจัยทางคดี มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กับผลกระทบต่อตัวผู้ต้องขังและผลกระทบต่อครอบครัวผู้ต้องขัง

สำหรับสิ่งที่ต้องการให้เรือนจำปรับปรุงอันดับแรก คือ ด้านการรักษาพยาบาล 36.9% รองลงมา คือ ด้านอาหาร 31.6% ด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร 15.9% และในด้านอื่น ๆ 8.3% อาทิ เช่น ต้องการให้มีการเยี่ยมญาติใกล้ชิด การใช้เครื่องพันธนาการ

ผลการทดสอบสมมติฐานในการศึกษาวิจัย พบว่า ปัจจัยภูมิหลัง และปัจจัยทางคดี มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กับผลกระทบต่อตัวผู้ต้องขังและผลกระทบต่อครอบครัวผู้ต้องขัง

ข้อเสนอแนะของคณะผู้วิจัยในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี

1. ควรให้สิทธิแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับการประกันตัวให้มากขึ้น โดยกำหนดหลักทรัพย์ในการปล่อยตัวชั่วคราวไม่สูงเกินไป หรือเปลี่ยนจากการใช้การประกันตัวโดยใช้เงิน Money Bail มาเป็น Alternative Bail เช่น การยินยอมให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยใช้ตนเองเป็นประกันได้ โดยต้องมีหลักการตรวจสอบประวัติผู้ต้องหาว่ามีความสัมพันธ์กับชุมชนอย่างไร ภูมิหลังทางสังคมฐานะทางเศรษฐกิจ ประวัติการกระทำผิดในการพิจารณาประกันตัว เนื่องจากอิสรภาพเป็นสิ่งสำคัญทำให้ไม่ต้องได้รับผลร้ายก่อนการพิจารณาคดี

2. รัฐควรผลักดันให้มีมาตรการในการเบี่ยงเบนผู้กระทำความผิดออกจากระบบกระบวนการยุติธรรม (Diversion) เช่น การนำวิธีการชะลอการฟ้อง การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ การจำคุกวันหยุดสุดสัปดาห์มาใช้ ฯลฯ

3. จัดให้มีเรือนจำเอกชน ซึ่งคุมขังผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี เป็นการปฏิบัติตามนโยบายของรัฐในการให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการงานภาครัฐ

4. กรมราชทัณฑ์ควรมีการทดลองทำเรือนจำนำร่องในการควบคุมผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีโดยเฉพาะขึ้นเพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและนำมาปรับปรุงแก้ไขนำไปสู่การปฏิบัติงานที่แยกกลุ่มผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีกับนักโทษเด็ดขาดให้อยู่ต่างสถานที่กัน

5. หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมควรจัดหาทนายหรือผู้ให้ความรู้ด้านกฎหมายให้คำปรึกษาแนะนำในเรื่องคดีแก่ผู้ต้องขังระหว่าง เช่น การยื่นอุทธรณ์ การไม่ขออุทธรณ์ฎีกา ฯลฯ

6. ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีควรได้รับสิทธิในการเยี่ยมญาติใกล้ชิด เช่นเดียวกับนักโทษเด็ดขาด

7. การจัดชั้นผู้ต้องขังควรให้ประโยชน์แก่ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีที่มีความประพฤติดีขณะอยู่ในเรือนจำ โดยมีการนำข้อมูลความประพฤติไปประกอบการเลื่อนชั้นให้กับผู้ต้องขังได้ภายหลังเมื่อคดีถึงที่สุดแล้ว

8. ระบบการพิจารณาคดีในศาลของไทยควรวางกรอบเวลา โดยเฉพาะในคดีที่ผู้ต้องหาไม่ได้รับการประกันตัวให้วางกรอบเวลาไว้ในแต่ละศาลจะใช้ระยะเวลานานเท่าใด แต่ถ้าทำไม่ทันตามกรอบเวลา สามารถขอขยายเวลาได้เป็นช่วง ๆ

ABSTRACT

The objectives of the research on “Confinement Duration of Awaiting Trial Prisoner” were to study the average incarcerated period on confinement of awaiting trial prisoners, to study the principle about awaiting trial prisoners and to find the impacts from confinement of awaiting trial. It was survey research and the research method has been both in documentary and empirical research. For empirical study, we collected data about confinement of awaiting trial from 6,884 prisoners registration to be a sample group and among for them, 367 awaiting trial prisoners were used questionnaires. Collecting data has been carried out in 5 prisons where there are the highest number of awaiting trial prisoners as Bangkok Remand Prison, Women Correctional Institution, Chiangrai Central Prison, Suratthanee Central Prison and Nakornratchasima Central Prison. We have selected 5 cases for the qualitative study.

The results of study about the average incarcerated period on confinement of awaiting trial is 1 year and 2 months. In female's case, the total of average incarcerated period on confinement of awaiting trial have a long period more than the male's case in every cases. The reason of this result found that most of female's offenders always disavowed the criminal charge, In contrast, the most of male's offenders always plead guilty for the purpose of not wasting time in adjudication process. Therefore, drug cases have the highest average time for awaiting trial.

The sample group are 367 awaiting trial prisoners for study about the impacts from confinement of awaiting trial. The study found the most of sample groups 57.2% are male with age of lower than 25 years, 48.5% had primary educational background 48.5%, 51% of marital status. Also they used to work as labor and had income lower than 5,000 bath per month. Moreover 70% had debt, 77.1% of family's responsibility, 54.2% of drug case's offenders, 42.2% had advocacy to defend, 39% of inadequate for bail, 30.2% of bail reject from court, 55% leave in prison less than 1 year, 57.2% of plead guilty and 42.8% of disavow.

The impacts of awaiting trial prisoners consisted of 2 parts were as follow :

1. The impact of prisoners

The most of sample groups had agreement about the confinement's impact in high level ($\bar{X} = 3.46$), Especially, the waste time on confinement of awaiting trial made them didn't get education and can not work to earn money for their family. The physical's impact in middle level ($\bar{X} = 3.20$), The psychological's impact in high level ($\bar{X} = 3.58$) because the most of samples worried about their family and defend. The right's impact in low level because the most of samples had the rights in prison such as the right of prisoner complaint, accessibility to counsel, get education and vocational training.

2. The impact of prisoners's family

The most of sample groups had agreement about the family relationship's impact in middle level ($\bar{X} = 3.17$) because they had carefulness from their family and visiting for prisoners relatives. The family economic's impact in high level ($\bar{X} = 3.44$) Especially, their family must work hard for earn money and the social acceptance's impact in middle level ($\bar{X} = 3.25$) the most people not accepted prisoners and had problem about apply new jobs.

The priority of opinions about the needs to improve prisons of samples group were as follow : (1) Nursing 36.9% ; (2) Food 31.6% ; (3) Information 15.9 % ; (4) Others 8.3% ; for example, need to the right about close-visit, Instruments of Restraint

The results of hypothesis testing showed significant relations at the level of .05 between the Background factors and case factors to the prisoner's impacts and the family prisoner's impacts

Recommendation of researchers on this study were as follow :

1. Increasing the right to bail or change the bail system from money bail system to alternative bail system such as the suspects or accuses can bail by use themselves to bail ,however the criminal justice system must to investigate their social's background and recidivism registration.
2. Diversion ; for example, suspended in prosecution, mediation, restorative justice and weekend imprisonment.
3. To have private prison for control only the awaiting trial prisoners
4. To have pilot project about prison for control only the awaiting trial prisoners

5. To help the awaiting trial prisoners for the access to counsel advocacy
6. To give the right to contact visit for the awaiting trial prisoners like the convicted prisoners
7. To collect behavior of the awaiting trial prisoners for decision about class promotion when they are the convicted prisoners
8. To limit the adjudication's period for short determinate sentence

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาวิจัย เรื่อง “ระยะเวลาในการถูกคุมขังของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี” ซึ่งได้ทำการศึกษาวิจัยทั้งจากเอกสาร และการวิจัยภาคสนามในการเก็บข้อมูลจากทะเบียนประวัติผู้ต้องขังเพื่อศึกษาระยะเวลาเฉลี่ยในการถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณาคดี และการเก็บข้อมูลเรื่องผลกระทบต่อผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีโดยแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ เพื่อจัดทำกรณีศึกษา จนสามารถเรียบเรียงเป็นรายงานการวิจัยฉบับนี้ได้อย่างสมบูรณ์ เป็นผลมาจากความร่วมมือและความอนุเคราะห์จากบุคคลหลายฝ่าย ซึ่งมีความประสงค์อย่างยิ่งที่จะให้การศึกษาวิจัยบรรลุตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาที่ตั้งไว้

คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณอธิบดีกรมราชทัณฑ์ที่ได้กรุณาแนะนำหัวข้อและเนื้อหาในการศึกษาวิจัยและขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์.ดร.เดชา สังขวรรณ ในความกรุณาที่ท่านได้รับเป็นที่ปรึกษาในโครงการวิจัยฯ และได้ให้คำแนะนำที่มีคุณค่าในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ รวมทั้งขอขอบคุณผู้อำนวยการสำนักวิจัยและพัฒนาระบบงานราชทัณฑ์ที่ได้ให้การสนับสนุนการศึกษาวิจัย

และขอขอบคุณผู้บริหารเรือนจำ / ทัณฑสถานที่ได้ให้ความกรุณาในการเข้าไปเก็บข้อมูลกับผู้ต้องขัง ประกอบด้วย ผู้อำนวยการทัณฑสถานหญิงกลาง ผู้บัญชาการเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร ผู้บัญชาการเรือนจำกลางนครราชสีมา ผู้บัญชาการเรือนจำกลางเชียงราย และผู้บัญชาการเรือนจำกลางสุราษฎร์ธานี ตลอดจนเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการให้ความร่วมมือกับคณะผู้วิจัย รวมทั้งผู้ต้องขังที่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ในการศึกษาวิจัย

ในท้ายที่สุด งานวิจัยตามโครงการนี้มีอาจสำเร็จลุล่วงลงได้ หากมิได้รับการสนับสนุนในด้านทุนการศึกษาวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ซึ่งคณะผู้วิจัยขอถือโอกาสขอขอบพระคุณในความอนุเคราะห์มา ณ ที่นี้

ความสำเร็จและประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษาวิจัยในโครงการนี้ ขอมอบแด่คุณครูบาอาจารย์ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาการศึกษาและเป็นผู้เขียนตำราหรือเอกสารที่ใช้เป็นแนวทางในการค้นคว้าและวิจัยแก่คณะผู้วิจัย และผู้ที่มีส่วนร่วมและสนับสนุนให้งานวิจัยครั้งนี้บรรลุผลสำเร็จได้ ส่วนข้อบกพร่องในงานชิ้นนี้ คณะผู้วิจัยขอน้อมรับ และขออภัยไว้ ณ ที่นี้

คณะผู้วิจัย

1 ธันวาคม 2547

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อ.....	(1)
กิตติกรรมประกาศ.....	(7)
สารบัญตาราง.....	(10)

บทที่ 1

1. บทนำ.....	
หลักการและเหตุผล.....	1
มูลเหตุจูงใจในการศึกษา.....	3
วัตถุประสงค์ในการศึกษา.....	4
ขั้นตอนการดำเนินงาน.....	4
ขอบเขตในการศึกษา	4
นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา.....	5
สมมติฐานในการศึกษา.....	6
สถานที่ดำเนินการ.....	6
หน่วยงานที่รับผิดชอบ.....	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	
ความหมายของอาชญากรรม.....	8
ปรัชญาการลงโทษ.....	9
ขั้นตอนในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังภายใต้รัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540.....	12
การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญและสิทธิมนุษยชน.....	15
ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติ ว่าด้วยผู้ต้องขัง	
ระหว่างสอบสวนหรือระหว่างการพิจารณาคดี.....	19
การเปรียบเทียบแนวทางในการปฏิบัติของกรมราชทัณฑ์ต่อ	
นักโทษเด็ดขาดและผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี.....	29
ความช่วยเหลือทางกฎหมายจากทนายขอแรง.....	35
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	38

3. ระเบียบวิธีการศึกษาวิจัย

วิธีการศึกษา.....	44
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา.....	44
ประชากรที่ใช้ในการศึกษา.....	45
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	46
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	47
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	47
การนำเสนอผลการศึกษา.....	47
กรอบแนวคิดในการศึกษา.....	48

4. ผลการศึกษาและอภิปรายผลการศึกษา.....

ความทั่วไป.....	49
ส่วนที่ 1 ระยะเวลาเฉลี่ยในการถูกคุมขังระหว่างพิจารณาคดี.....	52
ส่วนที่ 2 ข้อมูลส่วนบุคคล (ปัจจัยภูมิหลัง).....	53
ส่วนที่ 3 ผลกระทบในการถูกคุมขังระหว่างพิจารณาคดี.....	61
ส่วนที่ 4 ความคิดเห็นต่อแนวทางในการพัฒนาการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง.....	85
ส่วนที่ 5 การทดสอบสมมติฐาน.....	89
ส่วนที่ 6 กรณีศึกษา.....	122
ส่วนที่ 7 ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติของเรือนจำ.....	137

5. สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ.....

สรุปผลในภาพรวม.....	140
ข้อเสนอแนะของคณะผู้วิจัย.....	148
ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษารั้งต่อไป.....	151

ภาคผนวก.....152

แบบสอบถาม.....	153
แบบสัมภาษณ์กรณีศึกษา.....	160

บรรณานุกรม.....164

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 สถิติผู้ต้องขังทั่วประเทศแยกตามประเภท(พ.ศ.2542-2546).....	2
2 การปฏิบัติต่อผู้ต้องราชทัณฑ์ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540.....	15
3 การเปรียบเทียบแนวทางในการปฏิบัติของกรมราชทัณฑ์ต่อผู้ต้องขัง ระหว่างพิจารณาคดีและนักโทษเด็ดขาด.....	29
1.1 ระยะเวลาเฉลี่ยในการถูกคุมขังระหว่างพิจารณาคดีจำแนกตามเพศและคดี.....	52
2.1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มประชากรจำแนกตามเพศ.....	53
2.2 จำนวนและร้อยละของกลุ่มประชากรจำแนกตามอายุ.....	53
2.3 จำนวนและร้อยละของกลุ่มประชากรจำแนกตามระดับการศึกษา.....	54
2.4 จำนวนและร้อยละของกลุ่มประชากรจำแนกตามสถานภาพสมรส.....	54
2.5 จำนวนและร้อยละของกลุ่มประชากรจำแนกตามอาชีพก่อนต้องโทษ.....	55
2.6 จำนวนและร้อยละของกลุ่มประชากรจำแนกตามรายได้.....	55
2.7 จำนวนและร้อยละของกลุ่มประชากรจำแนกตามภาระหนี้สิน.....	56
2.8 จำนวนและร้อยละของกลุ่มประชากรจำแนกตามภาระรับผิดชอบในครอบครัว.....	56
2.9 จำนวนและร้อยละของกลุ่มประชากรจำแนกตามภูมิลำเนา.....	57
2.10 จำนวนและร้อยละของกลุ่มประชากรจำแนกตาม ประเภทคดี.....	57
2.11 จำนวนและร้อยละของกลุ่มประชากรจำแนกตามการต่อสู้คดี.....	58
2.12 จำนวนและร้อยละของกลุ่มประชากรจำแนกตามการประกันตัว.....	58
2.13 จำนวนและร้อยละของกลุ่มประชากรจำแนกตามการถูกคุมขังระหว่างพิจารณาคดี.....	59
2.14 จำนวนและร้อยละของกลุ่มประชากรจำแนกตามระยะเวลาการถูกคุมขังในเรือนจำ.....	59
2.15 จำนวนและร้อยละของกลุ่มประชากรจำแนกตามการยอมรับการกระทำผิด.....	60
3.1 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของประชากรจำแนกตามประเด็น ผลกระทบต่อตัวผู้ต้องขังในด้านการควบคุม.....	62
3.2 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของประชากรจำแนกตามประเด็น ผลกระทบต่อผู้ต้องขังในด้านสภาพร่างกาย.....	65
3.3 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของประชากรจำแนกตามประเด็น ผลกระทบต่อผู้ต้องขังในด้านสภาพจิตใจ.....	69
3.4 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของประชากรจำแนกตามประเด็น ผลกระทบต่อผู้ต้องขังในด้านสิทธิประโยชน์.....	72
3.5 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของประชากรจำแนกตามประเด็น ผลกระทบต่อผู้ต้องขังในด้านความสัมพันธ์ในครอบครัว.....	76

3.6	จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของประชากรจำแนกตามประเด็น ผลกระทบต่อผู้ต้องขังในด้านเศรษฐกิจในครอบครัว.....	79
3.7	จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของประชากรจำแนกตามประเด็น ผลกระทบต่อผู้ต้องขังในการยอมรับจากสังคม.....	82
4.1	จำนวนและร้อยละของกลุ่มประชากรจำแนกตามความแตกต่าง ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีและนักโทษเด็ดขาด.....	85
4.2	จำนวนและร้อยละของกลุ่มประชากรจำแนกตามความเหมาะสม ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี.....	85
4.3	จำนวนและร้อยละของกลุ่มประชากรจำแนกตามประเด็นที่ควรปรับปรุง.....	86
5.1	การทดสอบสมมติฐานระหว่างผลกระทบในแต่ละด้านจากการถูกคุมขัง ระหว่างพิจารณาคดีของกลุ่มประชากรที่มีเพศต่างกัน.....	90
5.2	การทดสอบสมมติฐานระหว่างผลกระทบในแต่ละด้านจากการถูกคุมขัง ระหว่างพิจารณาคดีของกลุ่มประชากรที่มีอายุต่างกัน.....	92
5.3	การทดสอบสมมติฐานระหว่างผลกระทบในแต่ละด้านจากการถูกคุมขัง ระหว่างพิจารณาคดีของกลุ่มประชากรที่มีการศึกษาต่างกัน.....	95
5.4	การทดสอบสมมติฐานระหว่างผลกระทบในแต่ละด้านจากการถูกคุมขัง ระหว่างพิจารณาคดีของกลุ่มประชากรที่มีสถานภาพต่างกัน.....	97
5.5	การทดสอบสมมติฐานระหว่างผลกระทบในแต่ละด้านจากการถูกคุมขัง ระหว่างพิจารณาคดีของกลุ่มประชากรที่มีอาชีพก่อนต้องโทษต่างกัน.....	99
5.6	การทดสอบสมมติฐานระหว่างผลกระทบในแต่ละด้านจากการถูกคุมขัง ระหว่างพิจารณาคดีของกลุ่มประชากรที่มีรายได้ต่างกัน.....	102
5.7	การทดสอบสมมติฐานระหว่างผลกระทบในแต่ละด้านจากการถูกคุมขัง ระหว่างพิจารณาคดีของกลุ่มประชากรที่มีภาระหนี้ต่างกัน.....	104
5.8	การทดสอบสมมติฐานระหว่างผลกระทบในแต่ละด้านจากการถูกคุมขัง ระหว่างพิจารณาคดีของกลุ่มประชากรที่มีภาระรับผิดชอบต่างกัน.....	105
5.9	การทดสอบสมมติฐานระหว่างผลกระทบในแต่ละด้านจากการถูกคุมขัง ระหว่างพิจารณาคดีของกลุ่มประชากรที่มีภูมิลำเนาต่างกัน.....	107
5.10	การทดสอบสมมติฐานระหว่างผลกระทบในแต่ละด้านจากการถูกคุมขัง ระหว่างพิจารณาคดีของกลุ่มประชากรที่มีฐานความผิดต่างกัน.....	110
5.11	การทดสอบสมมติฐานระหว่างผลกระทบในแต่ละด้านจากการถูกคุมขัง ระหว่างพิจารณาคดีของกลุ่มประชากรที่มีการต่อสู้คดีต่างกัน.....	113
5.12	การทดสอบสมมติฐานระหว่างผลกระทบในแต่ละด้านจากการถูกคุมขัง ระหว่างพิจารณาคดีของกลุ่มประชากรที่มีการประกันตัวต่างกัน.....	115

5.13	การทดสอบสมมติฐานระหว่างผลกระทบในแต่ละด้านจากการถูกคุมขัง	
	ระหว่างพิจารณาคดีของกลุ่มประชากรที่มีช่วงระหว่างการพิจารณาคดีต่างกัน.....	117
5.14	การทดสอบสมมติฐานระหว่างผลกระทบในแต่ละด้านจากการถูกคุมขัง	
	ระหว่างพิจารณาคดีของกลุ่มประชากรที่มีระยะเวลาในการถูกคุมขังในเรือนจำต่างกัน.....	119
5.15	การทดสอบสมมติฐานระหว่างผลกระทบในแต่ละด้านจากการถูกคุมขัง	
	ระหว่างพิจารณาคดีของกลุ่มประชากรที่มีการยอมรับในการกระทำผิดต่างกัน.....	121

บทที่ 1

ระยะเวลาการถูกคุมขังของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี

หลักการและเหตุผล

กระบวนการยุติธรรม (Criminal Justice) คือ แบบแผนของการดำเนินงานเพื่อให้ความยุติธรรมแก่ผู้กระทำผิดกฎหมายและให้ความยุติธรรมแก่สังคม หน้าที่หลักของกระบวนการยุติธรรมก็คือ การป้องกันสังคมให้ปลอดภัยจากอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดกฎหมายอย่างเป็นธรรม โดยทางปฏิบัติระบบงานยุติธรรมประกอบด้วยฝ่ายนิติบัญญัติ ตุลาการและฝ่ายบริหาร ซึ่งฝ่ายนิติบัญญัติเป็นผู้กำหนดนโยบายอาญา ฝ่ายตุลาการเป็นผู้ใช้ดุลยพินิจในการพิจารณาคัดสินคดี และฝ่ายบริหารเป็นผู้ปฏิบัติตามนโยบายอาญาและบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษา ของศาล ถือว่าระบบงานยุติธรรมเป็นรูปแบบหนึ่งของการกระทำทางสังคม (Social action) โดยมีสถาบันตำรวจ อัยการ ศาลและราชทัณฑ์เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบ

หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมจะทำงานเชื่อมต่อกันอย่างเป็นระบบนับแต่เกิดการกระทำผิด มีผู้ถูกกล่าวหา ตำรวจมีหน้าที่ป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมต้องดำเนินการสืบสวนจับกุมตัวผู้กระทำผิด สอบสวนพยานหลักฐาน เพื่อส่งอัยการตรวจสอบสำนวนการสอบสวนของตำรวจ สิ่งฟ้องหรือไม่ฟ้องต่อศาล อำนาจในการพิจารณาคดีเป็นอำนาจอิสระของศาล ซึ่งประเทศไทยแบ่งศาลออกเป็น 3 ชั้น คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา เมื่อมีคดีขึ้นสู่ศาล ศาลจะพิจารณาจากพยานหลักฐานต่างๆ และหากจำเลยเห็นว่าการพิจารณาคดีไม่เป็นธรรม ก็สามารถยื่นอุทธรณ์ฎีกาได้

สำหรับขั้นตอนกระบวนการสืบสวนสอบสวนหาข้อเท็จจริงจนกระทั่งมีคำพิพากษาถึงที่สุด จำเป็นต้องใช้เวลาจึงต้องควบคุมผู้ถูกกล่าวหาไว้ก่อนซึ่งอำนาจในการควบคุมตัวผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำผิดของพนักงานสอบสวนมีข้อจำกัด เพียง 3 วัน และจะต้องขออำนาจฝากขังยังเรือนจำอย่างใดก็ตาม ในขั้นตอนของตำรวจ อัยการ ศาล ผู้ต้องหาไม่มีสิทธิยื่นขอประกันตัวได้ ส่วนผู้ต้องหาที่ไม่มีหลักทรัพย์ในการประกัน หรือผู้มีอำนาจไม่พิจารณาอนุมัติ ก็จะถูกนำตัวคุมขังในเรือนจำ ซึ่งกรมราชทัณฑ์เป็นหน่วยงานสุดท้ายในกระบวนการยุติธรรมมีหน้าที่ในการควบคุม ดูแลผู้ต้องขังระหว่างและนักโทษเด็ดขาด

ในส่วนของผู้ต้องขังที่อยู่ระหว่างพิจารณาคดีซึ่งถูกคุมขังที่เรือนจำ แบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ ผู้ต้องขังระหว่างสอบสวนในขั้นตอนของตำรวจและอัยการ ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาได้สวนในขั้นตอนของศาลชั้นต้น และผู้ต้องขังระหว่างอุทธรณ์-ฎีกาในขั้นตอนของศาลอุทธรณ์-ฎีกา ซึ่งผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีทั้ง 3 ประเภทนี้มีจำนวนมาก ดังจะเห็นได้จากสถิติย้อนหลัง 5 ปี ดังนี้

ตารางที่ 1 สถิติผู้ต้องขังทั่วประเทศแยกตามประเภท
ปี พ.ศ. 2542 – พ.ศ. 2546

พ.ศ. ประเภท	2542	2543	2544	2545	2546
1. นักโทษเด็ดขาด	125,258 (62.73)	132,337 (60.79)	149,604 (61.22)	162,543 (66.08)	157,567 (74.89)
2. ผู้ต้องขังระหว่าง	74,284 (37.2)	85,056 (39.07)	94,636 (38.72)	83,258 (33.85)	52,667 (25.03)
2.1 อุทธรณ์-ฎีกา	18,071 (9.05)	21,571 (9.91)	28,729 (11.76)	31,813 (12.93)	28,358 (13.48)
2.2 พิจารณา-ไต่สวน	33,591 (16.82)	37,802 (17.36)	39,720 (16.25)	30,040 (12.22)	15,193 (7.22)
2.3 สอบสวน	22,622 (11.33)	25,683 (11.80)	26,187 (10.71)	21,405 (8.70)	9,116 (4.33)
3. คนฝาก	131 (0.07)	304 (0.14)	157 (0.06)	172 (0.07)	161 (0.08)
รวม	199,673 (100)	217,697 (100)	244,397 (100)	245,973 (100)	210,395 (100)

สำรวจ ณ วันที่ 30 กันยายน 2546 (ข้อมูลจากกองแผนงาน กรมราชทัณฑ์)

จากตารางจะเห็นว่าผู้ต้องขังระหว่างโดยเฉลี่ยในรอบ 5 ปีที่ผ่านมาเป็นจำนวนมากถึง 34.87 % จากจำนวนผู้ต้องขังทั่วประเทศ โดยสถิติผู้ต้องขังระหว่างอุทธรณ์-ฎีกา มีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ จากปี 2542 จำนวน 9.05 % เป็น 13.48 % ในปี 2546

กล่าวได้ว่าระยะเวลาการถูกคุมขังของผู้ต้องขังระหว่าง มีผลกระทบต่อสังคมและผู้ต้องขัง ทำให้ผู้ต้องขังสูญเสียอิสรภาพ ว่างาน ขาดรายได้ สูญเสียโอกาสต่างๆ ทางสังคม ครอบครัวเดือดร้อนและหากคดียกฟ้อง ก็จะไม่ได้รับความเป็นธรรม แม้ว่าปัจจุบันจะมีการชดเชยค่าเสียหายให้กับผู้ที่ถูกคุมขังและภายหลังศาลสั่งยกฟ้อง เนื่องจากไม่ได้กระทำผิด แต่กฎหมายดังกล่าวก็ยังมีข้อจำกัดอยู่มาก นอกจากนั้นการเป็นผู้ต้องขังระหว่างทำให้เสียโอกาสในการเลื่อนชั้นเพราะระเบียบในการเลื่อนชั้นต้องเป็นนักโทษคดีเสร็จเด็ดขาดก่อน ถึงจะพิจารณาให้เลื่อนชั้นได้ซึ่งการ

เลื่อนชั้นเป็นมาตรการหนึ่งของเรือนจำในการให้ประโยชน์แก่ผู้ต้องขังที่ประพฤติตนดี หากจะมองผลกระทบต่อภาครัฐ รัฐต้องสูญเสียทรัพยากรบุคคล งบประมาณในการเลี้ยงดู ค่าใช้จ่ายในการควบคุม ดูแล ซึ่งผู้ต้องขังระหว่างนี้ถือเป็นบุคคลที่บริสุทธิ์ยังไม่เป็นผู้กระทำความผิดจนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 33 บัญญัติไว้ว่า “ในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิดก่อนมีคำพิพากษาอันที่ที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้” ดังนั้น การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังระหว่างจึงควรแตกต่างจากการปฏิบัติต่อนักโทษเด็ดขาดตาม ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง กับข้อเสนอแนะในเรื่องที่เกี่ยวข้องขององค์การสหประชาชาติ กำหนดเรื่องการแยกประเภทไว้ว่าผู้ต้องขังต่างประเภทกันพึงแยกคุมขังไว้คนละแห่งหรือคนละส่วนของทัณฑสถาน คนต้องขังระหว่างพิจารณาพึงแยกจากนักโทษเด็ดขาด

จากสภาพการณ์ของประเทศที่มีสถิติการเกิดอาชญากรรมสูงมีจำนวนผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีเป็นจำนวนมาก ทำให้กรมราชทัณฑ์ต้องรับภาระด้านความแออัดของผู้ต้องขัง ซึ่งเกินความจุที่รับได้ เจ้าหน้าที่รับภาระหนักด้านการควบคุม ทำให้การแก้ไขไม่สามารถทำได้เต็มที่ รัฐสูญเสียงบประมาณ เกิดผลเสียต่อผู้ต้องขังและสังคม ดังนั้นจึงควรที่จะได้มีการศึกษาระยะเวลาการถูกคุมขังของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีเพื่อที่จะเป็นข้อมูลในการวิเคราะห์หาแนวทางในการพัฒนางานยุติธรรมตลอดจนควรมีการศึกษาผลกระทบของระยะเวลาการถูกคุมขังต่อผู้ต้องขังระหว่าง ปัญหาและอุปสรรคในระหว่างถูกคุมขัง ทั้งนี้ เพื่อให้มีการพัฒนางานด้านการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังระหว่างให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น อันจะเป็นการเอื้ออำนวยความยุติธรรมให้กับประชาชนอย่างแท้จริง

มุลเหตุจูงใจในการศึกษา

การที่ศูนย์วิจัยและพัฒนาด้านอาชญาวิทยาสนใจศึกษาเรื่อง “ระยะเวลาการถูกคุมขังของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี” เนื่องจากศูนย์วิจัยฯ มีหน้าที่ในการศึกษาวิเคราะห์วิจัยและพัฒนางานด้านอาชญาวิทยาให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล เกิดประโยชน์ต่อประชาชนและสังคม ประกอบกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มีกระแสดการเรียกร้องสิทธิมนุษยชนเน้นเรื่องสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนและการเคารพศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ซึ่งครอบคลุมถึงผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งไม่ได้รับการประกันตัวจะถูกคุมขังไว้ในเรือนจำ จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุด ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบต่อผู้ต้องขังระหว่างที่มีเป็นจำนวนมากในเรือนจำ

ช่วงระยะเวลาการถูกคุมขังของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี เป็นช่วงระยะเวลาที่มีความสำคัญและส่งผลกระทบต่อผู้ต้องขัง บางคนใช้เวลาไม่กี่เดือน บางคนใช้เวลาหลายปีกว่าคดีจะถึงที่สุด ดังนั้นจึงควรที่จะมีการศึกษาระยะเวลาการถูกคุมขังของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี โดยเฉลี่ยมีระยะเวลาเท่าไร มีผลกระทบต่อผู้ต้องขังอย่างไรบ้าง ซึ่งเรื่องนี้ยังไม่มีผู้ใดทำการศึกษาไว้

จึงน่าที่จะมีการศึกษา เพื่อเป็นมุมมองให้สังคมทุกภาคส่วนได้ตระหนักในปัญหาดังกล่าวและร่วมกันแก้ไขปัญหา เพื่อผดุงความยุติธรรมให้แก่คนในสังคม

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาระยะเวลาเฉลี่ยการถูกคุมขังของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี
2. เพื่อศึกษาหลักการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังระหว่างของกรมราชทัณฑ์
3. เพื่อศึกษาผลกระทบของระยะเวลาการถูกคุมขังของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. ศึกษากฎหมาย ระเบียบ และขั้นตอนในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังระหว่าง
2. เก็บข้อมูลสถิติ ระยะเวลาการถูกคุมขังระหว่างพิจารณาคดีของนักโทษเด็ดขาดที่ตัดสินคดีเสร็จเด็ดขาดแล้วจากทะเบียนประวัติผู้ต้องขัง (รท.101)
3. จัดทำแบบสอบถามผู้ต้องขังระหว่าง ณ เรือนจำที่มีจำนวนผู้ต้องขังระหว่างสูงสุดในพื้นที่ของแต่ละภาค ประกอบด้วย
  - 3.1 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยภูมิหลัง
  - 3.2 ข้อมูลเกี่ยวกับคดี
  - 3.3 ผลกระทบของระยะเวลาในการพิจารณาคดีต่อผู้ต้องขัง/ครอบครัว
4. รวบรวมข้อมูลนำมาวิเคราะห์ทางสถิติ
5. สรุปผลการศึกษา
6. นำเสนอผลการศึกษาและเผยแพร่

ขอบเขตของการศึกษา

1. เนื่องจากจำนวนผู้ต้องขังระหว่างทั่วประเทศมีจำนวนมากถึง 52,667 คน ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้จึงเก็บข้อมูลเรือนจำที่มีจำนวนผู้ต้องขังระหว่างสูงสุดในพื้นที่ของแต่ละภาคเพื่อสัมภาษณ์ถึงผลกระทบของระยะเวลาในการถูกคุมขังระหว่างพิจารณาคดี ซึ่งจากข้อมูลของกองแผนงานประกอบด้วยเรือนจำ 5 แห่ง ดังนี้

(1) ททัตสถานหญิงกลาง (ภาคกลาง)	มีผู้ต้องขังระหว่างจำนวน	3,830 คน
(2) เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร (ภาคกลาง)	”	1,840 คน
(3) เรือนจำกลางเชียงราย (ภาคเหนือ)	”	1,713 คน
(4) เรือนจำกลางสุราษฎร์ธานี (ภาคใต้)	”	1,025 คน
(5) เรือนจำกลางนครราชสีมา (ภาคอีสาน)	”	519 คน

นอกจากนั้น จะทำการศึกษาเฉพาะผู้ต้องขังที่กระทำผิดครั้งแรกเท่านั้นเพราะจะทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นผลกระทบจริง เนื่องจากผู้ต้องขังไม่เคยมีประสบการณ์ในเรือนจำมาก่อน

2. การศึกษาระยะเวลาเฉลี่ยการถูกคุมขังของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีจะศึกษาจาก นักโทษเด็ดขาดที่ศาลตัดสินคดีถึงที่สุดแล้ว ณ เรือนจำ/ทัณฑสถานทั้ง 5 แห่ง ดังกล่าว เพื่อที่จะได้ระยะเวลาที่แท้จริงนับตั้งแต่วันที่เข้าเรือนจำจนกระทั่งวันที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุด

นิยามศัพท์

ในการศึกษานี้ได้กำหนดความหมายของคำที่ใช้ ดังนี้

1. นักโทษเด็ดขาด	หมายถึง	บุคคลซึ่งถูกขังไว้ตามหมายจำคุกภายหลังคำพิพากษาถึงที่สุดและหมายความร่วมมือบุคคลซึ่งถูกขังไว้ตามคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายให้ลงโทษด้วย
2. เรือนจำ	หมายถึง	ที่ซึ่งใช้ควบคุมกักขังผู้ต้องขังกับสิ่งที่ใช้ต่อเนื่องกัน และให้หมายความร่วมมือที่อันใดซึ่งรัฐมนตรีได้กำหนดและประกาศในราชกิจจานุเบกษา วางอาณาเขตไว้โดยชัดเจน
3. เรือนจำพิเศษ	หมายถึง	เรือนจำที่มีหน้าที่และความรับผิดชอบในการควบคุมกักขังผู้ต้องขังระหว่างสอบสวนภายในเขตอำนาจศาลที่ตั้งอยู่
4. ทัณฑสถาน	หมายถึง	สถานที่ใช้ควบคุมผู้ต้องขังที่แยกประเภทแล้ว ตามกฎหมายว่าด้วยการราชทัณฑ์
5. ผู้ถูกกล่าวหา	หมายถึง	ผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดทางอาญา ฐานใดฐานหนึ่ง
6. ผู้ต้องหา	หมายถึง	บุคคลซึ่งถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดแต่ยังมิได้ถูกฟ้องคดีต่อศาล
7. จำเลย	หมายถึง	บุคคลซึ่งถูกฟ้องยังศาลแล้ว โดยข้อหาว่าได้กระทำความผิด
8. ผู้ต้องขัง		หมายความร่วมมือตลอดถึง นักโทษเด็ดขาด คนต้องขังและคนฝาก
9. ผู้ต้องขังระหว่าง	หมายถึง	บุคคลที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดและขังอยู่ใน เรือนจำเพื่อการฟ้องคดีและรอคำพิพากษาของศาล
10. ผู้ต้องขังระหว่างสอบสวน	หมายถึง	บุคคลที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดและขังอยู่ใน เรือนจำตามหมายฝากขังของศาลเพื่อการฟ้องคดี

11. ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณา-ไต่สวน หมายถึง บุคคลที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดและ ขัง อยู่ใน เรือนจำตามหมายขังของศาลหลังจาก ถูกฟ้องก่อนศาลชั้นต้นพิพากษา
12. ผู้ต้องขังระหว่างอุทธรณ์-ฎีกา หมายถึง บุคคลที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดและขัง อยู่ใน เรือนจำตามหมายขังของศาลใน ระหว่างรอคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์หรือ ศาลฎีกาแล้วแต่กรณี

สมมติฐานของการศึกษา

1. ปัจจัยภูมิหลังของผู้ต้องขังระหว่าง มีความสัมพันธ์กับผลกระทบของระยะเวลาในการถูกคุมขังของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี
2. ปัจจัยด้านคดีของผู้ต้องขังระหว่าง มีความสัมพันธ์กับผลกระทบของระยะเวลาในการถูกคุมขังของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี

สถานที่ดำเนินการ

เรือนจำที่มีจำนวนผู้ต้องขังระหว่างสูงสุดในพื้นที่ของแต่ละภาค จำนวน 5 แห่ง ประกอบด้วย พัฒนาสถานหญิงกลาง เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร เรือนจำกลางเชียงราย เรือนจำกลางสุราษฎร์ธานี และเรือนจำกลางนครราชสีมา (ข้อมูล ณ วันที่ 30 กันยายน 2546)

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

ศูนย์วิจัยและพัฒนาด้านอาชญาวิทยา สำนักวิจัยและพัฒนาระบบงานราชทัณฑ์ ภายใต้การสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

คณะผู้วิจัย

1. นางสาวเพลินใจ แต่เกษม	(หัวหน้าศูนย์วิจัยและพัฒนาด้านอาชญาวิทยา)	หัวหน้าโครงการ
2. นางสาววิศรา ศิริสุทธิเดชา	(นักพัฒนาวิทยา 4)	ผู้วิจัย
3. นางสาวดิเรศ อรุณคง	(นักสังคมสงเคราะห์ 3)	ผู้วิจัย
4. นางสาวพรพรรณ ศิลปวัฒนาพร	(นักจิตวิทยา 3)	ผู้วิจัย

อาจารย์ที่ปรึกษา

ผศ.ดร.เดชา สังขวรรณ

ผู้อำนวยการโครงการปริญญาโท สาขาการบริหารงานยุติธรรม

คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ระยะเวลาดำเนินการ

เดือนมกราคม - ธันวาคม 2547

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบระยะเวลาเฉลี่ยการถูกคุมขังของผู้ต้องขังระหว่าง
2. ทำให้ทราบผลกระทบของระยะเวลาการถูกคุมขังในระหว่างพิจารณาคดี
3. ทำให้ทราบหลักการและได้แนวทางในการพัฒนางานด้านการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังระหว่าง

*****

บทที่ 2

เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง โครงการศึกษาวิจัย “ ระยะเวลาการถูกคุมขังของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี ” ได้กำหนดประเด็นการศึกษาที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. ความหมายของอาชญากรรม
2. ปรัชญาการลงโทษ
3. ขั้นตอนในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง
4. การปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญและสิทธิมนุษยชน
5. ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติ ว่าด้วยผู้ต้องขังระหว่างสอบสวนหรือระหว่างการพิจารณาคดี
6. การเปรียบเทียบแนวทางในการปฏิบัติของกรมราชทัณฑ์ต่อนักโทษเด็ดขาดและผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี
7. ความช่วยเหลือทางกฎหมายจากทนายขอแรง
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ความหมายของอาชญากรรม

อาชญากรรม (crime) โดยทั่วไปรู้จักกันดีว่าหมายถึงการกระทำที่ผิดกฎหมาย ก่อให้เกิดความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สิน เป็นเรื่องที่น่ากลัวและร้ายแรง เป็นสิ่งที่ทุกคนไม่ต้องการเข้าไปเกี่ยวข้อง ข่าวเกี่ยวข้องกับอาชญากรรมปรากฏให้คนทั่วไปได้รับรู้แทบทุกวัน โดยผ่านทางสื่อมวลชนต่าง ๆ ขณะที่บางคนอาจจะมีประสบการณ์เกี่ยวกับอาชญากรรมด้วยตนเอง บางคนอาจเคยเป็นผู้กระทำความผิดเสียเอง หรือรู้จักผู้ประกอบอาชญากรรม¹

ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน อาชญากรรม หมายถึง การกระทำผิดทางอาญา ซึ่งเป็นคำสมาส 2 คำ มีคำว่า “อาชญา” กับคำว่า “กรรม” โดยคำว่า อาชญา หมายถึง อำนาจอโทษ ส่วนคำว่า กรรม หมายถึง การกระทำการงาน กิจ ความชั่ว เมื่อนำเอาทั้งสองมาสมาสกัน จึงเป็นคำว่า “อาชญากรรม” หมายถึง การกระทำ หรือละเว้นการกระทำใด ๆ อันเป็นข้อห้ามและมีโทษตามกฎหมาย

ความหมายของอาชญากรรมในแง่กฎหมาย แบ่งได้เป็น 2 ความหมายคือ²

---

¹ สุดสงวน สุธีสร,หลักอาชญาวิทยา,(กรุงเทพฯ : บริษัทสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด , 2518) , น 20

² สถาบันพัฒนาข้าราชการราชทัณฑ์ กรมราชทัณฑ์ , คู่มือปฐมนิเทศข้าราชการบรรจุใหม่

1. ความหมายอย่างกว้าง หมายถึง การกระทำทุกอย่างที่กฎหมายได้บัญญัติว่าเป็นความผิด ไม่ว่าจะร้ายแรงหรือไม่ก็ตาม
2. ความหมายอย่างแคบ หมายถึง การกระทำความผิดที่มีลักษณะชั่วร้ายจริง ๆ เท่านั้น

ความหมายของอาชญากรรมในแง่สังคมวิทยา³

1. ลักษณะความผิดในตัวเอง หรือ Mala in se หมายถึง การกระทำผิดที่เกิดขึ้นและเป็นความผิดที่เห็นเด่นชัด เป็นความผิดที่สืบเนื่องจากการกระทำนั้น และผู้เสียหายได้รับความเสียหายจากการกระทำผิดนั้นโดยตรง นอกจากนั้น การกระทำผิดดังกล่าวยังเป็นความผิดที่ขัดต่อศีลธรรม รบกวนความสงบเรียบร้อยของสังคมอย่างร้ายแรง ได้แก่ ความผิดฐานฆ่าคนตาย จิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ เป็นต้น
2. ลักษณะความผิดที่กฎหมายบัญญัติเป็นข้อห้าม หรือ Mala Prohibita หมายถึง ความผิดที่เกิดขึ้นและกฎหมายบัญญัติไว้เป็นข้อห้าม ผู้เสียหายไม่ได้รับความเสียหายจากการกระทำผิดนั้นโดยตรง เป็นความผิดที่ไม่ร้ายแรงและไม่ขัดต่อศีลธรรมและความสงบเรียบร้อยของประชาชน ความผิดประเภทนี้ ผู้กระทำความผิดยังไม่มีพฤติกรรมเป็นอาชญากร (Criminal Behavior) และไม่ถึงกับถูกประณามว่าชั่วร้าย ความผิดประเภทนี้ได้แก่ การลักลอบเข้าเมือง การละเมิดกฎหมายแรงงาน การนำเพลงของผู้อื่นมาพิมพ์ขายโดยมิได้รับอนุญาตจากเจ้าของ (การละเมิดลิขสิทธิ์) การเล่นเกมพนัน การกระทำความผิดกฎจราจร ขายอาหารเกินเวลา เป็นต้น

2. ปรัชญาของการลงโทษ

ปรัชญาของการลงโทษเสนอว่าอาชญากร คือ บุคคลอันตรายต่อสังคม การกระทำผิดมีเจตนาละเมิดต่อกฎหมาย ดังนั้น การลงโทษจึงเป็นเรื่องที่สมควร (deserved) และจำเป็น (necessary) เพื่อเป็นการป้องกัน (protect) สังคม

วัตถุประสงค์ของการลงโทษเป็นการนำแนวคิดทางปรัชญาการลงโทษมากำหนดเป็นวัตถุประสงค์ซึ่งวัตถุประสงค์การลงโทษจะมีหลักอยู่ 5 ประการ ดังนี้

1. การแก้แค้นทดแทน (retribution)

เดิมมนุษย์ยังมีความป่าเถื่อน การลงโทษจะเป็นการจัดการกันเองของผู้เสียหาย จะมีรูปแบบที่รุนแรง ลักษณะการลงโทษ “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน” (an eye for an eye, a tooth for a tooth) หลักคือคนทำผิดควรได้รับการลงโทษ เพื่อชดเชยความผิดและโทษควรสาสมกับความผิด ต่อมาการพิจารณาการลงโทษเปลี่ยนจากผู้เสียหายมาเป็นอำนาจของรัฐ แต่รัฐยังคงใช้ความรุนแรง

---

³ สถาบันพัฒนาข้าราชการราชทัณฑ์ กรมราชทัณฑ์ , คู่มือปฐมนิเทศข้าราชการบรรจุใหม่

คือ มีการลงโทษที่โหดร้าย ตัวอย่างที่เห็นชัดเจนในสังคมไทย เช่น กฎหมายจารีตนครบาล จะมีลักษณะแก้แค้นทดแทน เช่น การตัดคอ การตอกเล็บ

2. การข่มขู่ยับยั้ง (deterrent)

การข่มขู่ยับยั้งมี 2 แบบ คือ

1. การข่มขู่ทั่วไป (general deterrence) โดยใช้ผู้กระทำผิดเป็นตัวอย่างสำหรับคนอื่นในสังคมที่อยากทำผิด เป็นการเตือนคนในสังคมไม่ให้ทำผิด เพราะถ้าทำผิดจะถูกลงโทษที่รุนแรง

2. การข่มขู่เฉพาะราย (specific deterrence) สำหรับผู้กระทำผิดโดยตรง ให้เกิดความเจ็บปวด และจดจำว่าพฤติกรรมที่ทำผิดได้รับผลของการกระทำอย่างไร เป็นการข่มขู่ยับยั้งไม่ให้เขากระทำผิดอีกในอนาคตเพื่อการสกัดการกระทำผิดซ้ำ จะทำให้สังคมปลอดภัยได้

วัตถุประสงค์ของการข่มขู่ยับยั้งนี้มุ่งปกป้องสังคมทั้งหมดเป็นหลัก (society as a whole) ดังนั้นโทษกับการกระทำผิดจะมีสัดส่วนเป็นธรรมมาก (just) ถ้าทำผิดในความผิดเดียวกันโทษเหมือนกัน นอกจากนี้ยังเน้นเรื่องของการดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรมต้องรวดเร็วเป็นธรรม และถูกต้อง จะส่งผลในทางบวกกับการข่มขู่ยับยั้งได้

3. การตัดโอกาสของผู้กระทำผิด (incapacitation)

การประหารชีวิตทำให้ผู้กระทำผิดไม่มีโอกาสในการทำผิดหรือทำร้ายสังคมได้ จะเห็นได้ว่าการตัดโอกาสของสังคมผู้กระทำผิดแบบเดิมเน้นการแยกให้อยู่ต่างหาก (isolation) จากสังคมเพื่อที่จะให้สังคมปลอดภัย โดยการให้อยู่ในเรือนจำ แต่ผู้กระทำผิดทุกประเภทควรอยู่ในเรือนจำหรือไม่ การกักขังในเรือนจำทำให้ผู้กระทำผิดถูกตีตราจากสังคม และยังสามารถคบหาสมาคมกับผู้กระทำผิดคนอื่น ๆ ทำให้เกิดการเรียนรู้พฤติกรรมอาชญากรรมประเภทอื่นอีก

4. การฟื้นฟูแก้ไขผู้กระทำผิด (rehabilitation)

เป็นแนวคิดในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดจากสำนักปฏิฐานนิยมที่เชื่อว่ามนุษย์มีเจตจำนงกำหนดการกระทำผิด เกิดจากความกดดัน บีบคั้น จากหลายปัจจัย เช่น กายภาพ ชีวภาพ สภาพแวดล้อม เศรษฐกิจและสังคม ปัจจัยตามที่กล่าวมานุษย์ไม่อาจควบคุมได้ จึงเป็นผลให้ต้องทำผิด ดังนั้น หากเราพยายามแก้ไขโดยวิธีการฟื้นฟูผู้กระทำผิดแล้ว ผู้กระทำผิดสามารถกลับมาเป็นคนดีที่มีพฤติกรรมในกรอบของบรรทัดฐานของสังคมได้ การแก้ไขฟื้นฟูสามารถทำอย่างได้ผลโดยอาศัยหลักและวิธีการทางสังคมสงเคราะห์ในการพิจารณาแก้ไข ปรับปรุงผู้กระทำผิด ไม่ว่าจะเป็นวิธีการสังคมสงเคราะห์เฉพาะราย วิธีการสังคมสงเคราะห์กลุ่มชน หรือวิธีการจัดระเบียบสังคมก็ตามสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนิสัยของผู้กระทำผิดได้เป็นอย่างดี

อนึ่ง จากวัตถุประสงค์ในการแก้ไขฟื้นฟูนี้ มุ่งพิจารณาเป็นรายบุคคลเพราะแต่ละบุคคลมีความแตกต่างกัน เน้นประเด็นค้นหาสาเหตุที่ทำให้บุคคลทำผิด และเจาะประเด็นการแก้ไขโดยเสริมสร้างในสิ่งที่เป็สาเหตุของการกระทำผิด เช่น การขาดการศึกษาจึงไม่มีงานทำ วิธีการแก้ไขจะให้การศึกษา ในขณะที่เดียวกันก็ฝึกวิชาชีพที่เหมาะสมให้กับผู้กระทำผิด เมื่อออกจากเรือนจำ

เขาสามารถหางานทำได้ เมื่อมีงานจะมีเงินเลี้ยงชีวิตของตนเอง ไม่กระทำความผิดซ้ำ ไม่เป็นปัญหาของสังคม และเท่ากับเป็นการแก้ไขที่ต้นเหตุ ไม่ใช่ปลายเหตุ ในขณะเดียวกันก็ยังเป็นการป้องกันสังคมอีกด้วย

การแก้ไขที่ราชทัณฑ์ไทยทำอยู่ คือ การให้การศึกษา การฝึกวิชาชีพ การอบรมทางศาสนา การให้คำปรึกษา (counseling) และการทำกลุ่มบำบัด (group therapy) ในการปฏิบัติจริงแม้ว่าจะพยายามเสริมความสามารถของผู้กระทำความผิด แต่ยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์อย่างเต็มที่ การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดควรมีมาตรการอื่นๆ เสริมด้วย

5. การนำกลับคืนสู่สังคม (reintegration)

วัตถุประสงค์มุ่งเน้นให้ผู้กระทำความผิดที่อยู่ในเรือนจำเป็นเวลานาน สามารถกลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้อีกครั้งหนึ่งเมื่อพ้นโทษ เพราะผู้กระทำความผิดเมื่ออยู่ในเรือนจำนานๆ จะเกิดวัฒนธรรมของนักโทษ (inmate subculture) ทำให้เมื่อพ้นโทษ อดีตผู้กระทำความผิดจะมีปัญหาในการปรับตัวอย่างยิ่ง การนำกลับคืนสู่สังคมค่อนข้างยากลำบาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มผู้กระทำความผิดที่ถูกกักขังเป็นเวลานาน เพราะเขาได้ถูกตราหน้าหรือตีตราโดยสังคม นอกจากนี้ครอบครัวเพื่อน พยายามแยกตัวออกห่าง มีโอกาสล้มเหลวในด้านมนุษยสัมพันธ์กับคนในสังคม และสถานที่ทำงานจะใช้มาตรการทางกฎหมายกีดกันไม่ให้โอกาสคนกลุ่มนี้กลับเข้าไปทำงานได้ โดยเฉพาะหน่วยงานที่เป็นภาครัฐ ตามระเบียบข้าราชการพลเรือน หรือข้าราชการตุลาการ ทำให้อดีตผู้กระทำความผิดเกิดความรู้สึกแปลกแยกต่อครอบครัว เพื่อน และสังคม เขาจึงกลับมากระทำความผิดซ้ำได้อีก

การนำกลับคืนสู่สังคม ราชทัณฑ์ได้จัดวิธีการปล่อยผู้กระทำความผิดในช่วงเวลาหนึ่งก่อนที่จะเขาจะเป็นอิสระทางกฎหมาย เช่น การพักการลงโทษ (parole) การปลดปล่อยผู้ต้องขังประเภทเด็ดขาดที่ได้รับการคัดเลือกแล้วให้เป็นอิสระก่อนพ้นโทษ โดยมีเงื่อนไขในการควบคุมความประพฤติ (คล้ายกับการคุมประพฤติของศาล) เรียกอีกอย่างว่า conditionnal-release ถ้าฝ่าฝืนเงื่อนไขของการควบคุมความประพฤติจะต้องกลับมาขังใช้โทษจำคุกดังเดิม ซึ่งสามารถนำหลักวิธีการทางสังคมสงเคราะห์มาประยุกต์กับงานนี้ได้เช่นกัน

นอกจากนี้ยังใช้บ้านกึ่งวิถี (halfway house) หรือศูนย์พักพิงที่ตั้งอยู่ในเขตชุมชน เป็นสถานที่เตรียมการปลดปล่อยผู้พ้นโทษ หรือใกล้พ้นโทษ เรียกว่า บ้านกึ่งวิถีออก (halfway-out-house) ขณะผู้พ้น/ใกล้พ้นโทษอยู่ในบ้านกึ่งวิถีออกสามารถจะออกไปหางานทำได้ในวันหยุด ผู้รับผิดชอบบ้านกึ่งวิถีออกจะจัดกิจกรรม เช่น การอภิปราย/สัมมนาในหัวข้อที่น่าสนใจและเป็นประโยชน์แก่ผู้พ้นโทษหรือใกล้พ้นโทษ นอกจากนี้ยังให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล โดยมุ่งหวังในการปรับปรุง พื้นฟู ทักษะคติของผู้พ้นโทษ หรือใกล้พ้นโทษให้ปรับเปลี่ยนไปในทางที่ดี และจะได้เข้ากลมกลืนกับสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาได้

จากปรัชญาและวัตถุประสงค์ของการลงโทษ การนำมาปฏิบัตินั้นมีอาจปฏิบัติได้โดยลำพัง แต่ต้องอาศัยนโยบายสาธารณะ (public policies) เป็นตัวกำหนดว่าต้องการให้ใช้รูปแบบการปฏิบัติ

ต่อผู้กระทำความผิดแบบใด นโยบายสาธารณะเกิดจากความรู้สึกของคนส่วนใหญ่ในสังคม ในแต่ละยุคสมัย ความรู้สึกของคนในสังคมย่อมมีความแตกต่างกัน การใช้รูปแบบในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดก็จะแตกต่างและเปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทัศนคติเรื่องการลงโทษของคนในสังคมนั่นเอง

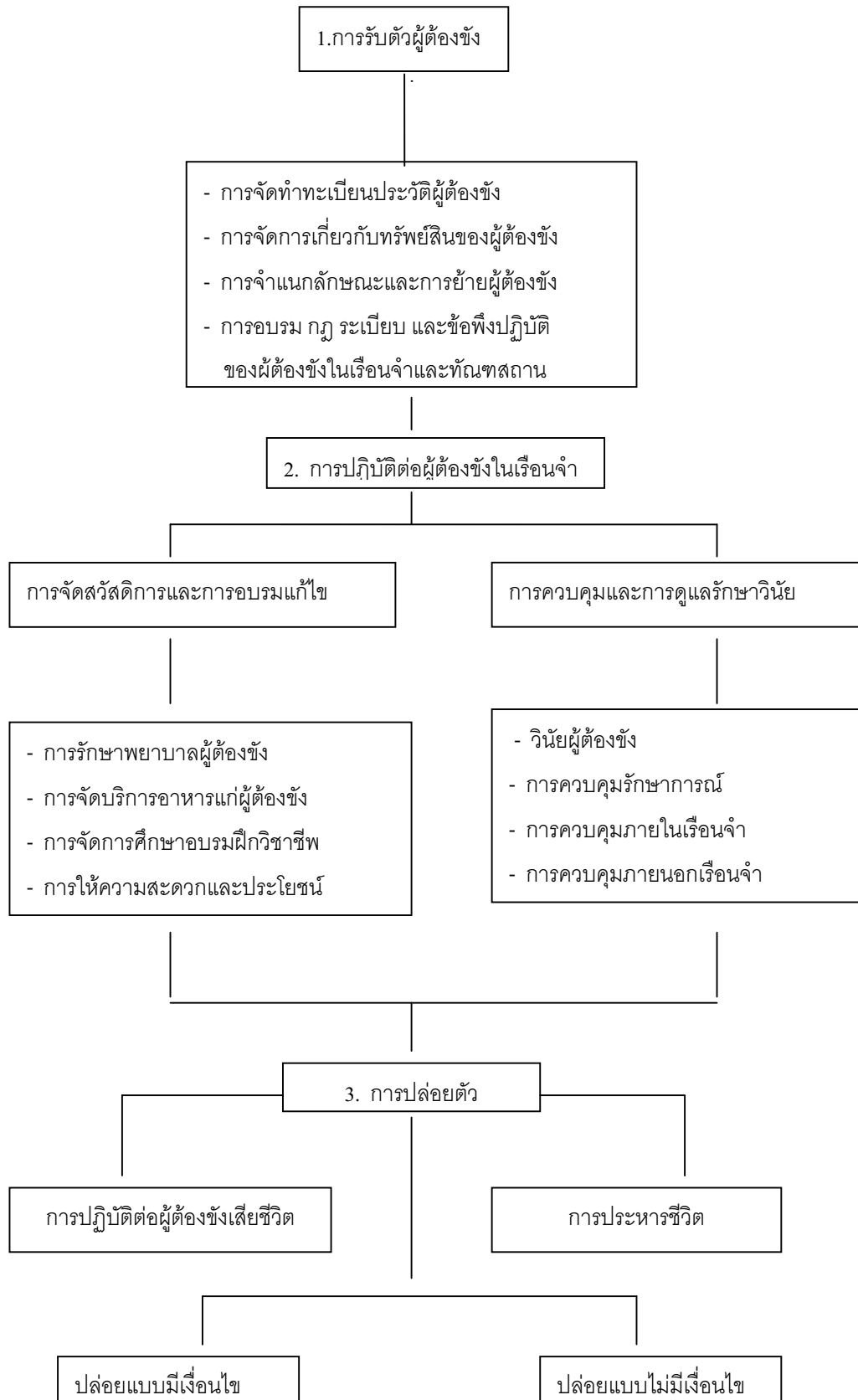
3. ขั้นตอนในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง

การปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง หมายถึง กระบวนการในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่ต่อเนื่องนับจากที่ได้รับตัวผู้ต้องขังเข้าไว้ในเรือนจำ จนผู้ต้องขังได้รับการปล่อยตัวพ้นโทษ ดังนั้นการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังจึงครอบคลุมถึงภารกิจในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ทั้งในด้านการจัดสวัสดิการ การอบรมแก้ไข การควบคุมดูแลผู้ต้องขังให้อยู่ในระเบียบวินัยและไม่หลบหนี ภายใต้หลักการที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 และที่แก้ไขเพิ่มเติมตลอดจนกฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ ซึ่งสามารถพิจารณาขั้นตอนและมาตรการในการควบคุมและปฏิบัติต่อผู้ต้องขังได้เป็น 3 ช่วง คือ

1. การรับตัวผู้ต้องขังเข้าไว้ในเรือนจำ
2. การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในขณะที่อยู่ในเรือนจำ
3. การปล่อยตัวผู้ต้องขังซึ่งให้หมายความรวมถึงผู้ต้องขังเสียชีวิต

ซึ่งขั้นตอนในการปฏิบัติและการควบคุมต่อผู้ต้องขังดังกล่าวนี้ สามารถแยกพิจารณาได้ตามแผนภูมิ คือ

แผนภูมิแสดงลำดับขั้นตอนในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง

การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังภายใต้กรอบที่กำหนด สามารถพิจารณาได้ 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. การรับตัวผู้ต้องขัง

การรับตัวผู้ต้องขัง เป็นขั้นตอนแรกของกระบวนการในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง โดยเริ่มตั้งแต่การรับตัวผู้ต้องขังไว้ในเรือนจำตามหมายศาล คำสั่งของผู้มีอำนาจ และรวมไปถึงการจัดการเกี่ยวกับทรัพย์สินของผู้ต้องขังที่นำติดตัวเข้าไปในเรือนจำ การจำแนกลักษณะของผู้ต้องขัง การขัง และการย้ายผู้ต้องขัง การอบรมกฎระเบียบ และข้อพึงปฏิบัติของผู้ต้องขังภายในเรือนจำและทัณฑสถาน โดยกิจการดังกล่าวมุ่งในการที่จะทำให้ผู้ต้องขังที่เข้าในเรือนจำใหม่ ได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสม ตลอดจนรับทราบกฎ ระเบียบ และสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพภายในเรือนจำได้

2. การปฏิบัติในระยะเวลาที่ผู้ต้องขังอยู่ในระหว่างการจองจำ

ในขั้นตอนนี้รวมถึงการดำเนินการในการอบรมแก้ไข และจัดบริการต่างๆ ให้แก่ผู้ต้องขัง เช่น การจัดบริการด้านอาหาร การรักษาพยาบาล การจัดการศึกษาอบรมและการฝึกวิชาชีพ การให้ความสะดวกและประโยชน์บางประการสำหรับผู้ต้องขัง บริการเหล่านี้แม้จะไม่ใช่เป็นการกีดกันการควบคุมผู้ต้องขังโดยตรง แต่ก็เป็นการกีดกันที่ช่วยเสริมการควบคุมให้มีประสิทธิภาพ เป็นการทำให้ผู้ต้องขังได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสม ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ซึ่งจะส่งผลต่อการควบคุม

สำหรับภารกิจในส่วนของการควบคุมโดยตรงนั้น จะเกี่ยวข้องกับการรักษาวินัยของผู้ต้องขัง การควบคุมรักษาการณ์ มาตรการควบคุมผู้ต้องขังภายในเรือนจำ และมาตรการควบคุมผู้ต้องขังนอกเรือนจำ

3. การปล่อยตัวผู้ต้องขัง

การควบคุมผู้ต้องขังจะสิ้นสุดลงเมื่อมีการปล่อยตัวผู้ต้องขัง ภารกิจนี้จึงเป็นภารกิจสุดท้ายในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง

จากภารกิจดังกล่าว สามารถกล่าวได้ว่ากระบวนการในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังระหว่างที่มีไข่นักโทษเด็ดขาด มีดังนี้

1. การรับตัวผู้ต้องขัง
2. การจัดการเกี่ยวกับทรัพย์สินของผู้ต้องขัง
3. การแยกขังและการย้ายผู้ต้องขัง
4. การอบรมกฎระเบียบและข้อพึงปฏิบัติของผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน
5. การรักษาพยาบาลผู้ต้องขัง
6. การจัดบริการอาหารแก่ผู้ต้องขัง
7. การจัดการศึกษาอบรมและการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง
8. การให้ความสะดวกและประโยชน์บางประการแก่ผู้ต้องขัง
9. วินัยผู้ต้องขัง

10. การควบคุมผู้ต้องขัง
11. มาตรการควบคุมผู้ต้องขังภายในเรือนจำ
12. มาตรการควบคุมผู้ต้องขังภายนอกเรือนจำ
13. การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเสียชีวิต และการปล่อยตัว

4. การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญและสิทธิมนุษยชน

การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังระหว่างพึงปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540ซึ่งมีมาตราที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

ตารางที่ 2

การปฏิบัติต่อผู้ต้องราชทัณฑ์ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540

มาตรา	บทบัญญัติ
มาตรา 4	ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพของบุคคล ย่อมได้รับความคุ้มครอง
มาตรา 5	ประชาชนชาวไทยไม่ว่าเชื้อชาติ ศาสนาใด ย่อมอยู่ในความคุ้มครองแห่งรัฐธรรมนูญนี้เสมอ
มาตรา 26	การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กรต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพ ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้
มาตรา 28	บุคคลย่อมอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือใช้สิทธิและเสรีภาพของตนได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ เพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้
มาตรา 29	การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะ เพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้ กฎหมายตามวรรคหนึ่งต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไปและไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง ทั้งต้องระบุบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการตรากฎหมายนั้นด้วย บทบัญญัติวรรคหนึ่งและวรรคสองให้นำมาใช้บังคับกับกฎหมายหรือข้อบังคับที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายด้วยโดยอนุโลม

มาตรา	บทบัญญัติ
มาตรา 30	บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย และได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล เพราะเหตุแห่งความแตกต่างในถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนาการศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมือง อันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญจะกระทำมิได้ มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้ เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม ตามวรรคสาม
มาตรา 31	บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย การทรมาน ทาณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้าย หรือไร้มนุษยธรรมจะกระทำมิได้ แต่การลงโทษประหารชีวิตตามที่กฎหมายบัญญัติไม่ถือว่าเป็นการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้าย หรือไร้มนุษยธรรม ตามความในวรรคนี้การจับ คุมขัง ตรวจค้นตัวบุคคล หรือการกระทำใดอันกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพ ตามวรรคหนึ่ง จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย
มาตรา 32	บุคคลจะไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่จะได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้น บัญญัติเป็นความผิด และกำหนดโทษไว้และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้
มาตรา 33	ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้
มาตรา 75	รัฐต้องดูแลให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล จัดระบบงานของกระบวนการยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพและอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนอย่างรวดเร็วและเที่ยมกัน รวมทั้งจัดระบบงานราชการและงานของรัฐอย่างอื่นให้มีประสิทธิภาพเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ฯลฯ

มาตรา	บทบัญญัติ
มาตรา 237	ในคดีอาญา การจับและคุมขังบุคคลใด จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือผู้นั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้า หรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นให้จับได้โดยไม่มีหมายตามที่กฎหมายบัญญัติ โดยผู้ถูกจับจะต้องได้รับการแจ้งข้อกล่าวหาและรายละเอียดแห่งการจับ โดยไม่ชักช้า กับจะต้องได้รับโอกาสแจ้งให้ญาติหรือผู้ซึ่งผู้ถูกจับไว้วางใจทราบในโอกาสแรก และผู้ถูกจับซึ่งยังถูกควบคุมอยู่ต้องถูกนำตัวไปศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ถูกจับถูกนำตัวไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน เพื่อศาลพิจารณาว่ามีเหตุที่จะขังผู้ถูกจับไว้ตามกฎหมายหรือไม่ เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัย หรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ หมายจับหรือหมายขังบุคคลจะออกได้ต่อเมื่อ (1) มีหลักฐานตามสมควรว่าผู้นั้นน่าจะได้กระทำความผิดอาชญาร้ายแรงที่มีอัตราโทษตามที่กฎหมายบัญญัติ หรือ (2) มีหลักฐานตามสมควรว่าผู้นั้นน่าจะได้กระทำความผิดอาญา และมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้นั้นจะหลบหนี หรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือก่อเหตุอันตรายประการอื่น ด้วย
มาตรา 239	คำขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาต้องได้รับการพิจารณาอย่างรวดเร็ว และจะเรียกหลักประกันจนเกินควรแก่กรณีมิได้ การไม่ให้ประกันต้องอาศัยเหตุตามหลักเกณฑ์ที่ปฏิบัติไว้โดยเฉพาะในกฎหมายและต้องแจ้งเหตุผลให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยทราบโดยเร็ว สิทธิที่จะอุทธรณ์คัดค้านการไม่ให้ประกัน ย่อมได้รับความคุ้มครองตามที่กฎหมายบัญญัติ บุคคลผู้ถูกควบคุม คุมขัง หรือจำคุก ย่อมมีสิทธิพบและปรึกษาทนายความเป็นการเฉพาะตัว และมีสิทธิได้รับการเยี่ยมตามสมควร
มาตรา 240	ในกรณีที่มีการคุมขังตัวบุคคลในคดีอาญาหรือในกรณีอื่นใด ผู้ถูกคุมขังเอง พนักงานอัยการหรือบุคคลอื่นใดเพื่อประโยชน์ของผู้ถูกคุมขังมีสิทธิร้องต่อศาลท้องถิ่นที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาว่าการคุมขังเป็นการมิชอบด้วยกฎหมาย เมื่อมีคำร้องเช่นว่านี้ ให้ศาลดำเนินการไต่สวนฝ่ายเดียวกันโดยด่วน ถ้าเห็นว่าคำร้องนั้นมีมูล ศาลมีอำนาจสั่งผู้คุมขังให้นำตัวผู้ถูกคุมขังมาศาลโดยพลัน และถ้าผู้คุมขังแสดงให้เห็นที่เป็นที่พอใจของศาลไม่ได้ว่าการคุมขังเป็นการชอบด้วยกฎหมายให้ศาลสั่งปล่อยตัวผู้ถูกคุมขังไปทันที

มาตรา	บทบัญญัติ
มาตรา 241	ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยย่อมมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรม ในชั้นสอบสวน ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ ผู้เสียหายหรือจำเลยในคดีอาญาย่อมมีสิทธิตรวจหรือคัดสำเนาคำให้การของตนในชั้นสอบสวนหรือเอกสาร ประกอบคำให้การของตน เมื่อพนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องคดีต่อศาลแล้ว ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ ในคดีอาญาที่พนักงานอัยการมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องแล้ว ผู้เสียหาย ผู้ต้องหาหรือผู้มีส่วนได้เสีย ย่อมมีสิทธิขอทราบสรุปพยานหลักฐานพร้อมความเห็นของพนักงานสอบสวน และพนักงานอัยการในการสั่งคดี ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ
มาตรา 242	ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐด้วยการจัดหาทนายความให้ตามที่กฎหมายบัญญัติ ในกรณีที่ผู้ถูกควบคุมหรือคุมขังไม่อาจหาทนายความได้ รัฐต้องให้ความช่วยเหลือโดยจัดหาทนายความให้โดยเร็ว ในคดีแพ่ง บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ
มาตรา 243	บุคคลย่อมมีสิทธิไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองอันอาจทำให้ตนถูกฟ้องคดีอาญา ถ้อยคำของบุคคลซึ่งเกิดจากการจูงใจ มีคำมั่นสัญญา ชูเชิญหลอกลวง ถูกทรมาน ใช้กำลังบังคับ หรือกระทำโดยมิชอบประการใดๆ ไม่อาจรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้
มาตรา 246	บุคคลใดตกเป็นจำเลยในคดีอาญาและถูกคุมขังระหว่างการพิจารณาคดี หากปรากฏตามคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่าในคดีนั้นว่าข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิด หรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด บุคคลนั้นย่อมมีสิทธิได้รับค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายตามสมควร ตลอดจนบรรดาสิทธิที่เสียไปเพราะการนั้นคืน ทั้งนี้ ตามเงื่อนไขและวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ

5. ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติ ว่าด้วยผู้ต้องขังระหว่างสอบสวนหรือระหว่างการพิจารณาคดี

ในระบบการราชทัณฑ์ก้าวหน้า ได้ดำเนินการแยกผู้ต้องขังระหว่างการสอบสวนหรือระหว่างการพิจารณาคดีออกจากนักโทษเด็ดขาด และให้อยู่ภายใต้ระบบผ่อนคลายการปฏิบัติ มากกว่าผู้ต้องขังคดีเสร็จเด็ดขาดแล้ว ทั้งนี้ เป็นการปฏิบัติที่สอดคล้องกับหลักกฎหมายที่ว่า “ในคดีอาญาให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่า จะมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่า ผู้นั้นได้กระทำความผิดจริง” ซึ่งข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขังกับข้อเสนอแนะในส่วนที่เกี่ยวข้องของสหประชาชาติได้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ ๆ ได้แก่ ส่วนที่ 1 ของข้อกำหนดว่าด้วยเรื่องการบริหารงานทั่วไปในทัณฑสถาน และเป็นข้อกำหนดที่ใช้แก่ผู้ต้องขังทุกประเภท กล่าวคือ ผู้ต้องขังในคดีอาญาหรือคดีแพ่ง คนระหว่างพิจารณา หรือผู้ต้องขังคดีเสร็จเด็ดขาด และส่วนที่ 2 เป็นข้อกำหนดที่ใช้เฉพาะกับผู้ต้องขังประเภทพิเศษเพื่อมิให้ข้อกำหนด ก. ซึ่งใช้กับผู้ต้องคำพิพากษาให้จำคุกไปใช้เหมือนกับ ข้อ ค. (คนต้องขังระหว่างสอบสวนและรอการพิจารณา) ทั้งนี้เพื่อมิให้สับสนที่จะใช้ข้อกำหนดเหล่านี้แก่ผู้ต้องขังประเภทต่าง ๆ และเพื่อประโยชน์แก่ผู้ต้องขังเองด้วย ซึ่งในที่นี้ขอหยิบยกในส่วนที่บัญญัติว่าด้วยเรื่องของทั้งสองส่วนที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ระหว่างการสอบสวน หรือระหว่างการพิจารณาคดีไว้ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ข้อกำหนดทั่วไป

หลักมูลฐาน

การแยกประเภท

8. ผู้ต้องขังต่างประเภทกัน พึงแยกคุมขังไว้คนละแห่ง หรือคนละส่วนของทัณฑสถาน โดยคำนึงถึงเพศ อายุ ประวัติในทางอาชญากรรม เหตุผลในทางคดีและความจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเหล่านั้น ดังนั้น

ก.ผู้ต้องขังชายและหญิง พึงแยกไว้คนละทัณฑสถาน ทัณฑสถานแห่งใดใช้ควบคุมทั้งสองเพศแล้วไซ้ สถานที่ที่คุมขังหญิงพึงแยกเป็นเอกเทศโดยเด็ดขาด

ข.คนต้องขังระหว่างพิจารณา พึงแยกจากนักโทษเด็ดขาด

ค.ผู้ต้องโทษกักขังเกี่ยวกับหนี้สินและคดีแพ่งอื่นๆ พึงแยกจากผู้กระทำความผิดอาญา

ง.ผู้ต้องขังเยาว์วัยพึงแยกจากผู้ต้องขังผู้ใหญ่

ที่อยู่อาศัย

9. (1) เรือนจำใดใช้ระบบแยกขังเดี่ยวพึงให้ผู้ต้องขังแต่ละคนนอนในห้องขัง หรือห้องนอนเดี่ยวเฉพาะเวลากลางคืน ในกรณีจำเป็นจะต้องนอนรวมกัน ไม่อาจปฏิบัติตามหลักนี้ได้ เป็นต้นว่า ผู้ต้องขังเพิ่มมากขึ้นชั่วคราวก็ไม่พึงจัดห้องหนึ่งให้นอน 2 คน (ควรเป็น 3 คนต่อห้อง)

(2) เรือนจำใดใช้ระบบห้องขังรวม ผู้ต้องขังที่ให้นอนรวมห้องเดียวกัน พึงได้รับการคัดเลือกด้วยความระมัดระวังและเหมาะที่จะอยู่ร่วมกันด้วยดีจะต้องมีเจ้าหน้าที่คอยดูแลสังเกตการณ์ในเวลากลางคืนเป็นประจำด้วย

10. อาคารที่คุมขังทุกแห่ง โดยเฉพาะห้องนอน จะต้องจัดให้ถูกหลักอนามัย ตามสภาพของดินฟ้าอากาศ ข้อสำคัญ จะต้องมีโอกาสหายใจเพียงพอ พื้นห้องกว้างพอควร มีแสงสว่าง ความอบอุ่น และการระบายอากาศ

11. ทุกแห่งที่ใช้เป็นที่อยู่และที่ทำงานของผู้ต้องขัง ควรมีลักษณะดังนี้

ก. หน้าต่างให้แสงแดดส่องสว่างพอที่จะอ่านหนังสือ หรือทำงานได้ และให้อากาศบริสุทธิ์ผ่านเข้ามา ทั้งนี้ ไม่ว่าจะมิวิธีระบายอากาศอย่างอื่นใดหรือไม่ก็ตาม

ข. แสงไฟสว่างพอที่จะอ่านหนังสือ หรือทำงานโดยไม่เป็นอันตรายแก่สายตา

12. ส้วมจำนวนเพียงพอแก่ความจำเป็น ทั้งอยู่ในลักษณะที่สะอาดและไม่ประเจิดประเจ้อ

13. ที่อาบน้ำเพียงพอ และอุณหภูมิของน้ำเหมาะกับดินฟ้าอากาศ เพื่อผู้ต้องขังจะใช้ได้ตามความจำเป็นแห่งสุขภาพทั่วไป ตามกาลเทศะ แต่อย่างน้อยควรให้ผู้ต้องขังอาบน้ำสัปดาห์ละครั้งเมื่ออากาศร้อน

14. ทุกส่วนของเรือนจำซึ่งปกติเป็นผู้ต้องขังอยู่ พึงพิถีพิถันรักษาให้สะอาดเรียบร้อยตลอดเวลา

อนามัยของผู้ต้องขัง

15. ผู้ต้องขังจะต้องรักษาร่างกายให้สะอาด ฉะนั้นทางการราชทัณฑ์พึงจัดหาผ้าและของใช้ที่จำเป็น เพื่อสุขภาพและความสะอาดของผู้ต้องขังให้ด้วย

16. เพื่อให้ร่างกายของผู้ต้องขังมีลักษณะไม่เป็นที่น่ารังเกียจ และสร้างนิสัยให้รู้จักเคารพตนเอง พึงอำนวยความสะดวกให้ผู้ต้องขังได้ตัดผมหรือแต่งผม ถ้าเป็นชายก็ให้ได้โกนหนวดเคราตามกำหนดอย่างสม่ำเสมอ

เครื่องนุ่งห่มหลับนอน

17. (1) ถ้าไม่ยอมให้ผู้ต้องขังใช้เสื้อผ้าของตนเอง ทางเรือนจำควรจัดหาเครื่องแต่งกายที่เหมาะสมกับดินฟ้าอากาศ และเพียงพอที่จะให้ผู้ต้องขังมีสุขภาพดีเสื้อผ้าที่ให้สวมใส่ต้องไม่มีลักษณะน่าอับอาย หรือคำด้อย

(2) เสื้อผ้าทุกชิ้น จะต้องสะอาดเรียบร้อยเสมอ เสื้อผ้าชั้นในจะต้องเปลี่ยนและซักฟอกตามความจำเป็น เพื่อรักษาไว้ซึ่งอนามัย

(3) ในกรณีพิเศษ เวลาผู้ต้องขังออกนอกเรือนจำตามคำสั่งของทางราชการ ควรอนุญาตให้สวมเครื่องแต่งกายของตนเอง หรือเครื่องแต่งกายอื่น ซึ่งไม่เป็นเป้าสายตาประชาชน

18. ถ้าผู้ต้องขังคนใดได้รับอนุญาตให้ใช้เสื้อผ้าของตนเอง ในเมื่อรับตัวไว้ในเรือนจำ ควรจัดเตรียมให้เป็นที่แน่นอนว่า เสื้อผ้านั้นมีความสะอาดและเหมาะสมแก่สภาพ

19. ผู้ต้องขังแต่ละคน ควรมีเตียงนอนแยกเป็นเอกเทศ และมีเครื่องหลับนอนที่สะอาดและเพียงพอ จัดไว้อย่างเป็นระเบียบ และเปลี่ยนให้เป็นประจำตามสภาพความเป็นอยู่ของท้องถิ่นหรือประเทศ

อาหาร

20. (1) ผู้ต้องขังทุกคนจะต้องได้รับอาหารอันมีประโยชน์เพียงพอที่จะเสริมสร้างสุขภาพ และความแข็งแรงแห่งร่างกาย จัดปรุงอย่างสะอาด และจัดเลี้ยงอย่างเป็นระเบียบ

(2) จัดหาน้ำไว้ให้พอดื่มได้ทุกเมื่อ

การบริหารร่างกายและการเล่นกีฬา

21. (1) ผู้ต้องขังที่ไม่ได้ทำงานออกกำลัง ควรให้บริหารร่างกายกลางแจ้งอย่างน้อยวันละ 1 ชั่วโมง เมื่ออากาศอำนวย

(2) ผู้ต้องขังเยาว์วัยหรือประเภทอื่น ที่วัยและสังขารอำนวยควรได้รับการฝึกทางพลศึกษา และการบันเทิงรื่นเริงในชั่วโมงบริหารร่างกาย โดยทางเรือนจำจัดหาสถานที่และอุปกรณ์การเล่นไว้ให้พร้อม

การแพทย์

22. (1) เรือนจำทุกแห่งพึงจัดให้มีแพทย์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับตรวจรักษาอย่างน้อย 1 นาย ซึ่งควรมีความรู้ทางโรคจิตบ้าง การบำบัดรักษาในเรือนจำควรให้สอดคล้องกับโครงการบริหารงานสาธารณสุขแห่งชาติ ทั้งนี้ ควรจะรวมการวิเคราะห์ทางจิต และให้การรักษาแก่บุคคลที่จิตพิการด้วย

(2) ผู้ต้องขังมีอาการป่วยที่ต้องใช้แพทย์ผู้ชำนาญเฉพาะโรครักษา ควรจะได้ย้ายไปรักษาตัวยังโรงพยาบาลเรือนจำเฉพาะโรคนั้น หรือส่งไปโรงพยาบาลอื่นๆ เรือนจำที่มีโรงพยาบาลไว้ ควรจัดให้มีเวชภัณฑ์และอุปกรณ์การบำบัดรักษาอย่างครบครัน พร้อมทั้งคณะนายแพทย์และเจ้าหน้าที่ที่ฝึกฝนมาดีแล้ว

(3) จัดให้มีทันตแพทย์เป็นผู้บำบัดรักษาโรคฟันแก่ผู้ต้องขัง

23. (1) ในเรือนจำหญิงควรจัดที่เฉพาะสำหรับหญิงมีครรภ์ก่อนคลอด และคลอดแล้ว ตลอดทั้งให้การรักษาพยาบาล ถ้าสามารถจัดให้ไปคลอดที่โรงพยาบาลนอกเรือนจำได้ก็ยิ่งดี ถ้าหากเด็กคลอดในเรือนจำไม่ควรบันทึกลงในสูติบัตรว่าเด็กเกิดในเรือนจำ

(2) ถ้าอนุญาตให้ทารกอยู่กับมารดาในเรือนจำได้ ก็ต้องจัดให้มีเจ้าหน้าที่ผู้ชำนาญการเลี้ยงเด็กเป็นผู้รับบาล มีที่ให้เด็กอยู่ เมื่อไม่ได้อยู่กับแม่

24. แพทย์จะต้องตรวจร่างกายผู้ต้องขังทุกคนโดยมิชักช้า นับแต่แรกจับตัวไว้ในเรือนจำ และตรวจอีกเป็นครั้งคราวภายหลังที่ได้รับตัวแล้วตามความจำเป็น เพื่อจะได้ทราบว่า ผู้ต้องขังคนใดป่วยเป็นโรคทางกายหรือทางจิตอย่างไรบ้าง แล้วจะได้ให้การบำบัดรักษา ถ้าป่วยหรือสงสัยว่าป่วยเป็นโรคติดต่อก็จะได้แยกไว้ กับถ้าตรวจพบข้อบกพร่องทางร่างกายหรือจิตใจอันจะเป็นอุปสรรคต่อการปรุงแต่งแก้ไขผู้ต้องขังนั้น ก็จะต้องบันทึกแจ้งไว้ตลอดจนทำการวินิจฉัยความสามารถทางร่างกาย ในการทำงานของผู้ต้องขังแต่ละคนไว้ด้วย

25. (1) แพทย์จะต้องตรวจสุขภาพทางกายและจิตของผู้ต้องขังและควรตรวจผู้ต้องขังที่ป่วยและที่ร้องทุกข์ว่าป่วยเป็นประจำวัน ตลอดถึงผู้ต้องขังที่ควรได้รับความเอาใจใส่จากแพทย์เป็นพิเศษ

(2) เมื่อสุขภาพทางกายหรือจิตของผู้ต้องขังคนใดเป็นหรือจะเป็นอันตรายอย่างร้ายแรง อันเนื่องมาจากการที่จะต้องถูกคุมขังต่อไปหรือจากภาวะต่างๆของการคุมขังนั้น ให้แพทย์รายงานผู้บัญชาการเรือนจำทราบ

26. (1) แพทย์จะต้องตรวจตราและเสนอคำแนะนำไปยังผู้บัญชาการเรือนจำเป็นปกติในกรณี

ก. ปริมาณ คุณภาพ การปรุงและจัดเลี้ยงอาหารผู้ต้องขัง

ข. อนามัย ความสะอาด ของเรือนจำและของผู้ต้องขัง

ค. การสุขาภิบาล การให้ความอบอุ่น แสงสว่างและการระบายอากาศของเรือนจำ

ง. ความเหมาะสมและความสะอาด เครื่องนุ่งห่มหลับนอนของผู้ต้องขัง

จ. การจะต้องปฏิบัติตามข้อบังคับเกี่ยวกับพลศึกษา และกีฬาในกรณีไม่มีเจ้าหน้าที่ผู้ฝึกควบคุมโดยเฉพาะ

(2) ผู้บัญชาการเรือนจำจะต้องพิจารณารายงานและคำแนะนำของแพทย์ซึ่งเสนอตามข้อ 25 และข้อ 26 หากเห็นพ้องด้วยก็ให้ดำเนินการทันที เพื่อให้ข้อเสนอแนะของแพทย์บังเกิดผล หากไม่อยู่ในอำนาจหน้าที่ที่ผู้บัญชาการเรือนจำจะดำเนินการได้ หรือผู้บัญชาการเรือนจำไม่เห็นด้วย ก็ให้รับเสนอความเห็นของตนรวมทั้งคำแนะนำของแพทย์ ไปให้ผู้บังคับบัญชาเหนือตนพิจารณาต่อไป

วินัยและการลงทัณฑ์

27. วินัยและคำสั่ง ต้องรักษาไว้และปฏิบัติโดยเคร่งครัด แต่ต้องไม่เข้มงวดกวดขันเกินความจำเป็น เพื่อความปลอดภัยในการควบคุมและความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการอยู่ร่วมกัน

28. (1)อย่าให้ผู้ต้องขังทำงานในหน้าที่ของเจ้าพนักงานเรือนจำและงานเกี่ยวกับการรักษาวินัย

(2)อย่างไรก็ดี ข้อกำหนดนี้ (อนุ1) ย่อมไม่ขัดต่อการมอบหมายหน้าที่ให้ผู้ต้องขังปกครองตนเอง คือการจัดผู้ต้องขังเป็นกลุ่ม แล้วมอบความเชื่อถือไว้วางใจให้ผู้ต้องขังปฏิบัติกันเอง ในกิจกรรมหรือความรับผิดชอบทางสังคม ทางการศึกษา หรือทางกีฬา เพียงให้เจ้าพนักงานเรือนจำคอยแนะนำดูแลเท่านั้น

30. (1)ผู้ต้องขังไม่พึงรับทัณฑ์เว้นแต่จะได้มีกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับกำหนดไว้ผิด และจะลงทัณฑ์ซ้ำในความผิดเดียวกันไม่ได้ว่าเป็นความ

(2)จะลงทัณฑ์ผู้ต้องขังได้ต่อเมื่อแจ้งความผิดของเขาให้ทราบและให้โอกาสต่อสู้ข้อกล่าวหาแล้ว ก่อนลงทัณฑ์ก็ต้องมีการสอบสวน

(3)ในกรณีจำเป็นและปฏิบัติได้ พึงยอมให้ผู้ต้องขังยื่นคำแก้ข้อกล่าวหาของเขาโดยผ่านทางล่าม

31. การลงทัณฑ์ต่อร่างกาย ขังห้องมืด และการลงทัณฑ์ที่เหี้ยมโหด ทารุณ ไร้มนุษยธรรม หรือด่าซ้ำ แก่ผู้ต้องขังที่ฝ่าฝืนวินัย เป็นอันห้ามขาด

32. (1)การลงทัณฑ์ ขังเดี่ยวไว้ในห้องเล็กๆหรือลดอาหารไม่พึงปฏิบัติ เว้นแต่แพทย์จะได้ตรวจร่างกาย และเขียนรับรองว่าผู้นั้นจะทนรับทัณฑ์นั้นได้

(2)การลงทัณฑ์ที่เป็นอันตรายแก่สุขภาพทางกายหรือจิตของผู้ต้องขัง ก้อนุโลมปฏิบัติเช่นเดียวกัน ไม่ว่ากรณีใด การลงทัณฑ์จะต้องไม่ขัดแย้งหรือแตกต่างกับข้อกำหนด ข้อ 31

(3) แพทย์ต้องตรวจเยี่ยมผู้ต้องขังที่ถูกลงทัณฑ์ทุกวัน และแนะนำผู้บัญชาการเรือนจำให้ยุติหรือเปลี่ยนการลงทัณฑ์นั้น ถ้าเห็นว่า จะเป็นอันตรายต่อสุขภาพกายหรือจิตของผู้ต้องขังนั้น

เครื่องพันธนาการ

33. เครื่องพันธนาการต่าง ๆ เช่น กุญแจมือ โซ่ ตรวน และเสื้อทรมาน เป็นต้น ไม่พึงใช้เพื่อลงทัณฑ์ ทั้งโซ่และตรวนก็ไม่พึงใช้เพื่อพันธนาการเช่นกัน เครื่องพันธนาการใด ๆ ไม่พึงใช้เว้นแต่ในกรณีต่อไปนี้

ก. เพื่อป้องกันการหลบหนีในระหว่างย้ายผู้ต้องขัง และจะต้องถอดออกเมื่ออยู่ต่อหน้าศาล หรือส่งตัวให้เจ้าหน้าที่เรือนจำแล้ว

. เพื่อเหตุผลทางแพทย์ ตามคำสั่งแพทย์

. โดยคำสั่งของผู้บัญชาการเรือนจำ เมื่อไม่อาจใช้วิธีอื่นในอันที่จะป้องกันมิให้

ผู้ต้องขังทำร้ายตัวเองหรือผู้อื่น หรือทำลายทรัพย์สิน ในกรณีนี้ผู้บัญชาการเรือนจำจะต้องปรึกษาแพทย์ทันที และรายงานเสนอผู้บังคับบัญชา

34. แบบและวิธีการใช้เครื่องพันธนาการ พึงได้รับความเห็นชอบจากผู้มีอำนาจบริหารงานราชทัณฑ์ส่วนกลาง การใช้เครื่องพันธนาการนี้ จะต้องไม่นานเกินความจำเป็น

การแจ้งระเบียบของเรือนจำและการร้องทุกข์

35. (1) นับแต่แรกจับตัวเข้ามาพึงให้ผู้ต้องขังได้รับหนังสือคู่มือว่าด้วยระเบียบข้อบังคับที่ตราไว้ใช้ปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามชั้นของเขา การรักษาวินัยของเรือนจำ วิธียื่นคำขอและร้องทุกข์และเรื่องอื่น ๆ ที่จำเป็น เพื่อได้ศึกษาให้เข้าใจถึงสิทธิและหน้าที่ของเขา จะได้ปรับตัวให้เข้ากับชีวิตเรือนจำต่อไป

(2) ถ้าผู้ต้องขังไม่รู้หนังสือ ต้องชี้แจงเรื่องดังกล่าวใน (อนุ 1) ด้วยวาจา

36. (1) พึงให้โอกาสผู้ต้องขังทุกคน ร้องขอหรือร้องทุกข์ต่อผู้บัญชาการเรือนจำ หรือผู้แทนสัปดาห์ละครั้ง

(2) พึงให้ผู้ต้องขังร้องขอหรือร้องทุกข์ต่อผู้ตรวจราชการเรือนจำขณะที่มาตรวจเรือนจำได้ ควรให้โอกาสได้พูดกับผู้ตรวจราชการเรือนจำหรือเจ้าหน้าที่อื่นที่มาตรวจเรือนจำ โดยไม่มีผู้บัญชาการเรือนจำหรือเจ้าหน้าที่เรือนจำร่วมอยู่ด้วย

(3) ผู้ต้องขังทุกคนควรได้รับอนุญาตให้ยื่นคำร้องทุกข์ตามลำดับชั้นตามแบบที่ถูกต้อง เสนอถึงผู้บริหารงานราชทัณฑ์ส่วนกลางหรือตุลาการ หรือเจ้าหน้าที่อื่นผู้มีอำนาจโดยตรง โดยไม่ต้องมีการตรวจคำร้องหรือคำร้องทุกข์นั้นๆ ก่อน

(5) คำร้องทุกข์หรือคำร้องทุกข์ของผู้ต้องขังทุกฉบับ เว้นแต่จะไม่มีหลักฐานเพียงพอหรือไม่มีมูลความจริงนั้น จะต้องได้ดำเนินการทันที และได้รับคำตอบโดยมิชักช้า

การติดต่อกับภายนอกเรือนจำ

37. พึงอนุญาตให้ผู้ต้องขังติดต่อกับครอบครัว และเพื่อนที่เชื่อถือได้ของเขาตามกำหนดอย่างสม่ำเสมอ ทั้งทางจดหมายและโดยการเยี่ยมเยียนในความควบคุมของเจ้าหน้าที่เท่าที่จำเป็น

38. (1) พึงอนุญาตให้ผู้ต้องขังต่างสัญชาติ ติดต่อกับผู้แทนทางการทูตและกงสุลแห่งประเทศของเขา

(2) ผู้ต้องขังต่างสัญชาติที่ไม่มีสัมพันธไมตรีทางทูตหรือกงสุลและผู้ลี้ภัยหรือพลัดถิ่น ควรอนุโลมให้ติดต่อกับผู้แทนทางการทูต ซึ่งรับดูแลผลประโยชน์ของเขา หรือติดต่อกับเจ้าหน้าที่ในประเทศนั้น หรือระหว่างประเทศซึ่งทำหน้าที่คุ้มครองเขา

39.ควรให้ผู้ต้องขังได้ทราบข่าวสำคัญเสมอ เช่น ให้อ่านหนังสือพิมพ์ นิตยสาร หรือสิ่งพิมพ์ของเรือนจำเอง ให้ฟังวิทยุ ปาฐกถา หรือโดยวิธีอื่นใด ซึ่งอยู่ในการตรวจตราและควบคุมของทางการเรือนจำ

ห้องสมุด

40.เรือนจำทุกแห่งพึงมีห้องสมุดที่เพียงพอ ทั้งหนังสือบันเทิงเรขมยและสารคดี ตำราเรียน สำหรับผู้ต้องขังทุกประเภทและส่งเสริมให้เขาได้ใช้ห้องสมุดเต็มที่

การรักษาทรัพย์สินของผู้ต้องขัง

43. (1)เงิน ของมีค่า เสื้อผ้า และสิ่งของอื่นของผู้ต้องขัง ซึ่งตามข้อบังคับของเรือนจำ ไม่ยอมให้เก็บรักษาเอง เมื่อนำเข้ามาในเรือนจำขณะรับตัวนั้น ให้ทางเรือนจำรักษาไว้ให้ปลอดภัย ในสภาพที่เรียบร้อย และจัดทำบัญชีทรัพย์สิน โดยเจ้าของลงชื่อกำกับไว้

(2)บรรดาสิ่งของและเงินจะต้องมอบคืนให้ผู้ต้องขัง เมื่อปล่อยตัววันแต่จะอนุญาตให้ใช้เงินในเรือนจำได้ หรือได้ส่งของนั้นออกไปจากเรือนจำก่อนแล้วหรือจำเป็นต้องทำลายเสื้อผ้ามิให้แพร่โรคร้าย การมอบคืนให้เจ้าของลงชื่อกำกับด้วย

(3)เงินหรือทรัพย์สินที่ผู้ต้องขังรับมาจากภายนอกเรือนจำให้อนุโลมปฏิบัติเหมือนกัน

(4)ถ้าผู้ต้องขังนำยารักษาโรคใดๆเข้ามา ให้แพทย์วินิจฉัยและสั่งว่าควรจะใช้
อย่างไร

การแจ้งข่าวตาย ป่วย ย้าย ฯลฯ

44. (1)เมื่อผู้ต้องขังตายหรือป่วยหนัก หรือบาดเจ็บสาหัส หรือย้ายไปรักษาโรคจิตที่อื่น ผู้บัญชาการเรือนจำควรแจ้งคู่ครองของเขาหากมี หรือญาติสนิทและบุคคลที่ผู้ต้องขังระบุไว้ให้ทราบทันที

(2)ควรแจ้งข่าวตายหรือป่วยหนักของญาติสนิท ให้ผู้ต้องขังทราบทันที กรณีที่มีเหตุผลอันสมควร อาจอนุญาตให้ผู้ต้องขังไปเยี่ยมญาติสนิทที่ป่วยมีอาการไม่รอด โดยลำพังหรือควบคุมไปได้

(3)ผู้ต้องขัง มีสิทธิแจ้งให้ครอบครัวของเขาได้ทราบโทษจำคุกหรือการเคลื่อนย้ายไปยังเรือนจำอื่นทันที

การย้ายผู้ต้องขัง

45. (1) เมื่อมีการเคลื่อนย้ายผู้ต้องขังเข้าหรือออกเรือนจำ พึงระมัดระวังให้อยู่ในสายตาประชาชนน้อยที่สุด การควบคุมจะต้องจัดทำไปในทางที่มีให้ผู้ต้องขังได้รับการดูหมิ่นเหยียดหยามมิให้เห็นเป็นสิ่งประหลาด และมีให้เปิดเผยต่อผู้พบเห็น

(2) ยานพาหนะที่ใช้ลำเลียงผู้ต้องขัง อย่าให้อับลม มีคทึบหรือทรมานร่างกายโดยไม่จำเป็นเลย

(3) การลำเลียงผู้ต้องขังนี้ ทางราชการจะต้องเป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายและควรให้การปฏิบัติด้วยความเสมอภาค

เจ้าพนักงานเรือนจำ

48. เจ้าพนักงานเรือนจำทุกคนจะต้องประพฤติตนและปฏิบัติหน้าที่ทุกขณะให้เป็นแบบอย่างที่ดี และเป็นทีเคารพนับถือแก่ผู้ต้องขัง

49. (1) เจ้าพนักงานเรือนจำ ให้ความความรวมทั้งผู้เชี่ยวชาญสาขาต่างๆ เป็นต้นว่า จิตแพทย์ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ ครูและผู้ฝึกวิชาชีพ ซึ่งควรจะรับสมัครแต่งตั้งขึ้นให้มีปริมาณเพียงพอเท่าที่สามารถจะทำได้

(2) นักสังคมสงเคราะห์ ครู และผู้ฝึกวิชาชีพ ควรถือหลักการให้เป็นข้าราชการตำแหน่งถาวร (ข้าราชการพลเรือนสามัญ) โดยวิธีนี้มีไว้จะมีให้มีลูกจ้างรายวัน รายชั่วโมง หรือพวกอาสาสมัครทำงานให้เปล่าเสียเลย

52. (1) เรือนจำขนาดใหญ่ที่จะต้องมีแพทย์คนหนึ่งหรือหลายคนประจำนั้น อย่างน้อยแพทย์คนหนึ่งจะต้องอยู่ที่บ้านพักของเรือนจำหรือบริเวณใกล้เรือนจำจริงๆ

(2) เรือนจำเล็กๆ นั้น แพทย์จะต้องเข้าตรวจทุกวัน และพักอยู่ใกล้เรือนจำพอที่จะเข้าปฏิบัติหน้าที่ได้โดยมิชักช้าในกรณีฉุกเฉิน

54. (1) เจ้าพนักงานเรือนจำไม่พึงใช้พลละอำนาจแก่ผู้ต้องขัง เว้นแต่ในกรณีป้องกันตัวหรือในกรณีผู้ต้องขังพยายามหลบหนี หรือใช้กำลังกายขัดขวางโดยทางตรงหรือทางอ้อม ซึ่งคำสั่งอันชอบด้วยกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับ เจ้าพนักงานเรือนจำซึ่งใช้พลละอำนาจแก่ผู้ต้องขัง ต้องไม่ใช่เกินความจำเป็นจริงๆ และต้องรายงานเหตุการณ์ให้ผู้บัญชาการเรือนจำทราบโดยพลัน

(2) เจ้าพนักงานเรือนจำได้รับการฝึกวิชาพลศึกษา เพื่อให้สามารถเผชิญและยับยั้งการรุกรานก้าวร้าวของผู้ต้องขังได้

(3) เจ้าพนักงานเรือนจำ ที่ปฏิบัติหน้าที่ใกล้ผู้ต้องขังโดยตรงไม่พึงถืออาวุธ เว้นแต่ในกรณีพิเศษ นอกจากนั้น ไม่ว่าในกรณีใดๆ ทั้งสิ้น ถ้าใช้อาวุธไม่เป็น (ไม่เคยฝึก) แล้ว ห้ามจ่ายอาวุธให้เป็นอันขาด

ในส่วนที่ 2

ข้อกำหนดที่ใช้แก่ผู้ต้องขังประเภทพิเศษ

(ค) ผู้ต้องขังระหว่างสอบสวนและรอการพิจารณา

84. (1)บุคคลซึ่งถูกจับกุมหรือคุมขังในข้อหาคดีอาญา ไว้ที่สถานีตำรวจหรือเรือนจำที่ดี หากยังมิได้มีการพิจารณาพิพากษาคัดสินแล้ว ต่อไปนี้ข้อบังคับนี้จะเรียกว่า “ คนต้องขังระหว่างพิจารณา ”

(2)ผู้ต้องขังที่ยังไม่ถูกพิพากษาลงโทษ ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ และควรได้รับการปฏิบัติทำนองนั้น

(3)ใช้กฎหมายข้อบังคับที่พิทักษ์เสรีภาพส่วนบุคคล หรือกระบวนการพิจารณาที่บัญญัติไว้ต่อคนต้องขังระหว่างพิจารณา โดยปราศจากอคติ เขาควรได้รับประโยชน์แห่งการควบคุมเป็นพิเศษ ซึ่งจะได้กล่าวต่อไปเฉพาะที่สำคัญเท่านั้น

85. (1)คนต้องขังระหว่างพิจารณาพึงแยกขัง จากนักโทษเด็ดขาด

(2)คนต้องขังระหว่างพิจารณาที่เยาว์วัย พึงแยกขังจากผู้ใหญ่และถือเป็นหลักที่จะต้องแยกไว้ต่างทัศนสถานกัน

86.คนต้องขังระหว่างพิจารณาพึงให้อยู่นอนแยกกันคนละห้อง ตามประเพณีนิยม ที่แตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่นและดินฟ้าอากาศที่ไม่เหมือนกัน

87.เท่าที่จำกัดไว้ตามระเบียบข้อบังคับของเรือนจำ ถ้าคนต้องขังระหว่างพิจารณา ประสงค์จะจ่ายเงินส่วนตัวจัดหาอาหารจากภายนอกโดยเจ้าหน้าที่เรือนจำหรือญาติมิตรจัดการให้ก็ทำได้ มิฉะนั้น เรือนจำต้องเป็นผู้จัดหาอาหารเลี้ยง

88. (1)ควรอนุญาตให้คนต้องขังระหว่างพิจารณาแต่งกายด้วยเสื้อผ้าส่วนตัวที่สะอาดเรียบร้อยได้

(2)ถ้าให้สวมเครื่องแบบเรือนจำ ก็ต้องต่างกับเครื่องแบบของนักโทษเด็ดขาด

89.ควรให้คนต้องขังระหว่างพิจารณา ได้ทำงานด้วยความสมัครใจถ้าทำงานก็ควรได้รับค่าจ้างตอบแทน

90.ควรอนุญาตให้คนต้องขังระหว่างพิจารณา ซื้อหาหนังสือ หนังสือพิมพ์ เครื่องเขียน อุปกรณ์การประกอบอาชีพด้วยเงินส่วนตัวหรือผู้อื่นเท่าที่ไม่ขัดต่อการดำเนินงานของศาล ความมั่นคงปลอดภัยและความเป็นระเบียบของเรือนจำ

91.ควรให้แพทย์ หรือทันตแพทย์ประจำตัวคนต้องขังระหว่างพิจารณาเข้าพบและตรวจรักษาได้ ถ้ามีเหตุผลเพียงพอ และเสียค่าใช้จ่ายเอง

92.ทันทีที่คนต้องขังระหว่างพิจารณาอุกมขัง ควรอนุญาตให้เขาแจ้งครอบครัวทราบ การสื่อสารกับญาติมิตรก็ควรอำนวยความสะดวกตามสมควรตลอดจนการเยี่ยมเยียนของบุคคลเหล่านี้ ควรให้อยู่ในข้อจำกัดและกำกับดูแลตามจำเป็น เท่าที่ไม่ขัดต่อการดำเนินการของศาล ความมั่นคงปลอดภัย และความเป็นระเบียบของเรือนจำ

93.ในการต่อสู้คดีของคนต้องขังระหว่างพิจารณา ควรได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมาย โดยมีคุณค่าตอบแทนและควรให้ที่ปรึกษากฎหมายของเขาได้เข้าพบปะปรึกษารูปคดีเตรียมและให้คำแนะนำเป็นความลับเท่าที่สามารถจะทำได้ ทั้งควรจะให้เขามีอุปกรณ์การเขียนตามที่เขาประสงค์ การสนทนาระหว่างผู้ต้องขังและที่ปรึกษากฎหมาย (ทนายความ) ควรอยู่ในสายตาของเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือเรือนจำ แต่ไม่จำเป็นต้องได้ยินการสนทนาด้วย

ตารางที่ 3

การเปรียบเทียบแนวทางในการปฏิบัติของกรมราชทัณฑ์
ต่อผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีและนักโทษเด็ดขาด

แนวทางในการปฏิบัติของกรมราชทัณฑ์		การปฏิบัติของ เรือนจำ/ทัณฑสถาน
นักโทษเด็ดขาด	ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี	
1. การแยกขัง นักโทษเด็ดขาดซึ่งมีบทกำหนดโทษชัดเจนแล้วจะถูกควบคุมตัวในเรือนจำ/ทัณฑสถานที่มีอำนาจในการควบคุมตามกำหนดโทษของผู้ต้องขัง ซึ่งแบ่งตามระดับความมั่นคงของเรือนจำว่าสามารถรองรับผู้ต้องขังที่มีลักษณะความรุนแรงของคดีและกำหนดโทษสูงในระดับใด เช่น เรือนจำกลางจะรองรับผู้ต้องขังที่มีกำหนดโทษเกินกว่า 15 ปีขึ้นไป เรือนจำจังหวัดจะมีอำนาจในการควบคุมผู้ต้องขังที่มีกำหนดโทษไม่เกิน 15 ปี หรือ ทัณฑสถานจะควบคุมผู้ต้องขังที่มีลักษณะเฉพาะที่แยกประเภทแล้ว เช่น ทัณฑสถานหญิงคุมขังเฉพาะผู้ต้องขังหญิง ทัณฑสถานวัยหนุ่มคุมขังผู้ต้องขังที่มีอายุ 18-25 ปี ทัณฑสถานบำบัดพิเศษคุมขังผู้ต้องขังที่ในคดีอาชญากรรม ฯลฯ	จะอยู่ในการควบคุมของเรือนจำพิเศษ แต่ถ้าในเขตอำนาจศาลนั้นไม่มีเรือนจำพิเศษตั้งอยู่ให้ควบคุมตัวได้ที่เรือนจำกลาง เรือนจำจังหวัด หรือเรือนจำอำเภอ หรือทัณฑสถานต่าง ๆ ซึ่งขึ้นอยู่กับฐานความผิดและกำหนดโทษที่ศาลชั้นต้นได้ตัดสินว่ามีโทษสูงในระดับใด เนื่องจากเรือนจำเหล่านี้มีอำนาจในการควบคุมทั้งผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีและนักโทษเด็ดขาด แต่ในการควบคุมนั้นให้มีการแบ่งแยกสถานที่ภายในเรือนจำให้ชัดเจนเพื่อไม่ให้ให้นักโทษเด็ดขาดและผู้ต้องขังระหว่างฯ ขังรวมกัน ดังนั้น เรือนจำ/ทัณฑสถาน จะต้องขังแยกตามพื้นที่ที่จะอำนวยและความเหมาะสมในแต่ละเรือนจำ เช่น การแยกแดน การแยกเรือนนอน การแยกห้องขัง ฯลฯ	ในทางปฏิบัติของแต่ละเรือนจำได้พยายามแยกผู้ต้องขังทั้ง 2 กลุ่มออกจากกัน ซึ่งถ้าเป็นเรือนจำพิเศษก็ไม่มีปัญหา แต่เรือนจำอื่น ๆ ซึ่งมีผู้ต้องขังทั้งสองกลุ่มปะปนกัน จะให้แยกแดนหรือเรือนนอน ห้องขังแต่ในบางครั้งอาจต้องมีการปะปนกันบ้างเพราะสัดส่วนของผู้ต้องขังทั้งสองกลุ่มไม่เท่ากัน เช่น ทัณฑสถานหญิงกลางจะมีผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีจำนวนมากกว่านักโทษเด็ดขาดมากและพื้นที่มีจำกัดทำให้ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ เพราะสถานที่ในแต่ละแดนไม่อำนวย

แนวทางในการปฏิบัติของกรมราชทัณฑ์		การปฏิบัติของ เรือนจำ/ทัณฑสถาน
นักโทษเด็ดขาด	ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี	
2. การศึกษาและทำงาน การศึกษา ให้ทางเรือนจำอบรมและให้การศึกษาแก่นักโทษเด็ดขาดที่ไม่มีการศึกษาหรือจบการศึกษาในระดับต่ำให้มีการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น และหากผู้ต้องขังคนใดที่สนใจที่จะศึกษาในระดับอุดมศึกษา สามารถลงทะเบียนเรียนได้ แต่ต้องเสียค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เอง การทำงาน ต้องทำงานตามคำสั่งของเจ้าพนักงาน ซึ่งต้องเป็นคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายหรือกฎหมายให้อำนาจไว้เท่านั้น ทั้งการฝึกวิชาชีพ การจ้างแรงงานผู้ต้องขัง หรือการให้ผู้ต้องขังออกไปทำงานสาธารณะภายนอกเรือนจำ	การศึกษา ให้การศึกษากับผู้ต้องขังที่มีความสนใจที่จะเรียนเท่านั้น การทำงาน ให้ทำงานที่เป็นงานเฉพาะเกี่ยวกับความสะอาดหรืออนามัยของตนเอง หรือเกี่ยวกับสุขาภิบาลของเรือนจำเท่านั้น ยกเว้นแต่ผู้ต้องขังบุคคลใดสมัครใจเข้าทำงานอย่างอื่น จึงอาจพิจารณาอนุญาตได้ *ห้ามมิให้จ่ายคนต้องขังออกทำงานนอกเรือนจำ เว้นแต่คนต้องขังระหว่างอุทธรณ์ ฎีกา ซึ่งถ้าจะจ่ายต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขแห่งกฎกระทรวงโดยอนุโลม	เรือนจำ/ทัณฑสถานจะให้โอกาสในการศึกษาและฝึกวิชาชีพกับกลุ่มนักโทษเด็ดขาดเป็นลำดับแรกเนื่องจากผู้ต้องขังระหว่างฯ ยังมีความไม่แน่นอนในกำหนดเวลาที่จะอยู่ในเรือนจำ และด้วยข้อจำกัดในด้านห้องเรียน หรือบุคลากรที่ให้การศึกษาหรือฝึกวิชาชีพไม่พอเพียงที่จะให้ผู้ต้องขังได้ทั้งหมด จึงทำให้ผู้ต้องขังระหว่างฯ บางส่วนที่มีความต้องการศึกษาหรือฝึกวิชาชีพไม่สามารถได้รับสิทธินี้ได้ และการออกไปทำงานสาธารณะภายนอกเรือนจำก็ให้สิทธิเฉพาะนักโทษเด็ดขาดเท่านั้น

แนวทางในการปฏิบัติของกรมราชทัณฑ์		การปฏิบัติของ เรือนจำ/ทัณฑสถาน
นักโทษเด็ดขาด	ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี	
3. การแต่งกายของผู้ต้องขัง นักโทษเด็ดขาดชาย/หญิง ชั้นดีขึ้นไป เสื้อคอกลมแขนสั้นแค้สอก (สีฟ้า) และ กางเกงขาสั้นเนื้อเข้าพองาม/ผ้าถุง(สีกรมท่า) ชั้นกลางลงมา เสื้อคอกลมแขนสั้นแค้สอก (สีน้ำตาลอ่อน) และ กางเกงขาสั้นเนื้อเข้าพองาม/ผ้าถุง (สีน้ำตาลเข้ม) ผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงาน ชาย – เสื้อเชิ้ตสีเทาแขนสั้นแค้สอก กางเกง ขาสั้นสีกรมท่า เข็มขัดหนังสีดำ หัวเข็มขัดทำ ด้วยโลหะสีทองเหลืองเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าทาง ตั้งมุมมน มีเข็มขัดสำหรับสอดรู 1 เข็ม รองเท้าผ้า ใบและถุงเท้าสีดำ หญิง เสื้อเชิ้ตสีเทาแขนสั้นแค้สอก ผ้าถุงสี กรมท่า	ให้ใช้เครื่องแต่งกายส่วนตัวของผู้ ต้องขังนั้น ๆ หากไม่มีและจำเป็นให้จ่าย เฉพาะเสื้อ กางเกง หรือผ้าถุงที่กำหนด ไว้สำหรับนักโทษชั้นกลาง เว้นแต่ในกรณีที่เดินทางไปศาล ให้ใส่เครื่องแต่งกายผู้ต้องขังเสื้อ กางเกง หรือผ้าถุงสีน้ำตาล ซึ่งมีความเฉพาะแตกต่าง จากชุดนักโทษทั่วไป	เนื่องจากจำนวนผู้ต้องขัง ในแต่ละเรือนจำมีจำนวนมาก ทำให้เครื่องแต่งกายอาจไม่ เพียงพอ จึงอนุโลมให้นักโทษ เด็ดขาดบางคนสามารถใช้ เครื่องแต่งกายของส่วนตัวได้ เช่นเดียวกัน
4. การเลี้ยงอาหาร ต้องรับประทานอาหารซึ่งทางเรือนจำจ่ายให้ จะรับประทานอาหารส่วนตัวได้แต่เฉพาะตามที่ อธิบดีกำหนดไว้ในข้อบังคับ ดังนี้ นักโทษเด็ดขาดชั้นเยี่ยม ถ้าทางเรือนจำสะดวกจะจัดได้ ก็จัด อาหารพิเศษหรือเพิ่มกับข้าวให้มากกว่าที่จ่ายตาม ปกติแก่ผู้ต้องขังชั้นกลางไม่เกิน 3 อย่าง และ อนุญาตให้รับประทานอาหารส่วนตัวได้ นักโทษเด็ดขาดชั้นดีมาก	อนุญาตให้รับประทานอาหารส่วน ตัวได้ แต่ถ้าจะต้องจ่ายอาหารของเรือน จำก็ให้จ่ายเท่ากับนักโทษเด็ดขาดชั้นดี โดยอนุโลม	เนื่องจากผู้ต้องขังในแต่ละ เรือนจำมีจำนวนมากจำเป็นต้อง จ่ายอาหารให้เหมือนกันทุกชั้น ไม่สามารถให้เป็นพิเศษได้ เว้น แต่เรือนจำจะจัดตามความ สะดวกหรือความสามารถที่จะ จัดได้ และการอนุญาตให้รับ ประทานอาหารส่วนตัวขึ้นอยู่กับ การที่ญาติผู้ต้องขังฝาก

ถ้าทางเรือนจำสะดวกจะจัดได้ ก็จัดอาหารพิเศษหรือเพิ่มกับข้าวให้มากกว่าที่จ่ายตามปกติแก่ผู้ต้องขังชั้นกลางไม่เกิน 3 อย่าง และอนุญาตให้รับประทานอาหารส่วนตัวได้ สัปดาห์ละ 3 ครั้ง นักโทษเด็ดขาดชั้นดี ถ้าทางเรือนจำสะดวกจะจัดได้ ก็จัดอาหารพิเศษหรือเพิ่มกับข้าวให้มากกว่าที่จ่ายตามปกติแก่ผู้ต้องขังชั้นกลางไม่เกิน 2 อย่าง และอนุญาตให้รับประทานอาหารส่วนตัวได้ สัปดาห์ละ 2 ครั้ง นักโทษเด็ดขาดชั้นกลาง ให้รับประทานอาหารที่ทางเรือนจำจัดให้ตามปกติ อนุญาตให้รับประทานอาหารส่วนตัวได้สัปดาห์ละ 1 ครั้ง นักโทษเด็ดขาดชั้นเลว ให้รับประทานอาหารที่ทางเรือนจำจัดให้โดยมีกับข้าว 1 อย่าง อนุญาตให้รับประทานอาหารส่วนตัวได้ 4 สัปดาห์ต่อ 1 ครั้ง นักโทษเด็ดขาดชั้นเลวมาก ให้รับประทานอาหารที่ทางเรือนจำจัดให้โดยมีกับข้าว 1 อย่าง (ห้ามมิให้สูบบุหรี่และกินหมาก)		อาหารหรือเงินไว้ให้ผู้ต้องขังใช้ซื้ออาหารส่วนตัวกับร้านค้าสวัสดิการของผู้ต้องขังโดยทั้งนักโทษเด็ดขาดและผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีก็สามารถทานอาหารส่วนตัวได้เช่นเดียวกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับแนวทางในการปฏิบัติของแต่ละเรือนจำ
5. การเยี่ยมหรือการติดต่อกับบุคคลภายนอก 5.1 การเยี่ยมปกติ นักโทษเด็ดขาดชั้นเยี่ยม - เยี่ยมได้สัปดาห์ละครั้ง และอนุญาตให้ส่งจดหมายได้ นักโทษเด็ดขาดชั้นดีมาก - เยี่ยมได้ 2 สัปดาห์ต่อ 1 ครั้ง และอนุญาตให้ส่งจดหมายได้สัปดาห์ละ 2 ครั้ง	อนุญาตให้เยี่ยมตามเวลาที่ทางเรือนจำ/ทัณฑสถานกำหนดและส่งจดหมายได้ตามความต้องการ แต่ไม่ได้รับสิทธิในการเยี่ยมญาติใกล้ชิด	การเยี่ยมขึ้นอยู่กับทางเรือนจำ/ทัณฑสถานจะกำหนดแนวทางตามความเหมาะสมโดยแนวทางที่กรมฯกำหนดเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ผู้ต้องขังพึงได้รับ ส่วนการเยี่ยมญาติใกล้ชิดไม่ได้ให้สิทธิกับผู้ต้องขัง

นักโทษเด็ดขาดชั้นดี - เยี่ยมได้ 3 สัปดาห์ต่อ 1 ครั้ง และอนุญาตให้ส่งจดหมายได้สัปดาห์ละ 1 ครั้ง นักโทษเด็ดขาดชั้นกลาง - เยี่ยมได้ 5 สัปดาห์ต่อ 1 ครั้ง และอนุญาตให้ส่งจดหมายได้ 2 สัปดาห์ต่อ 1 ครั้ง นักโทษเด็ดขาดชั้นเลว - เยี่ยมได้ 5 สัปดาห์ต่อ 1 ครั้ง และอนุญาตให้ส่งจดหมายได้ 3 สัปดาห์ต่อ 1 ครั้ง นักโทษเด็ดขาดชั้นเลวมาก - เยี่ยมได้ 6 สัปดาห์ต่อ 1 ครั้ง และอนุญาตให้ส่งจดหมายได้ 4 สัปดาห์ต่อ 1 ครั้ง		ระหว่างพิจารณาคดีเนื่องจากต้องดูเรื่องชั้นของนักโทษ ประกอบทำให้ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีซึ่งไม่มีการกำหนดชั้นไม่ได้รับสิทธินี้
6. การพบทนาย ไม่มี	การให้ทนายเข้าพบผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีเพื่อปรึกษาเรื่องการต่อสู้คดีต่าง ๆ สามารถติดต่อเข้าพบได้ตามวันและเวลาราชการ หากแต่มีความจำเป็นก็ให้ผู้บัญชาการเรือนจำเป็นผู้พิจารณาอนุญาตได้ (แต่ต้องมีไต่ระหว่างเวลาที่ทางเรือนจำได้นำตัวผู้ต้องขังเข้าห้องขังแล้ว) โดยใช้สถานที่ในการพูดคุยโดยเฉพาะในสายตาของเจ้าหน้าที่เรือนจำ	นักโทษเด็ดขาดซึ่งศาลได้ตัดสินแล้วจึงไม่มีความจำเป็นในการพบทนายเพราะคดีได้เสร็จสิ้นแล้ว ส่วนผู้ต้องขังระหว่าง ๆ ทางเรือนจำจะให้สิทธิโดยเสมอภาคกันเพื่อประโยชน์ต่อผู้ต้องขังโดยทุกเรือนจำจะมีการจัดสถานที่ไว้เพื่อให้สามารถพูดคุยได้อย่างเป็นส่วนตัว

7. การรักษาพยาบาล การดำเนินการด้านการรักษาพยาบาลผู้ต้องขัง ต้องให้แพทย์ตรวจร่างกายผู้ต้องขังทุกคนนับแต่แรกจับตัวไว้ในเรือนจำ หากขณะอยู่ในเรือนจำผู้ต้องขังมีอาการเจ็บป่วยให้แพทย์/พยาบาล ตรวจและให้การบำบัดรักษา ซึ่งหากผู้ต้องขังเจ็บป่วยเป็นอันตรายร้ายแรง อันเนื่องมาจากการที่ต้องถูกคุมขังต่อไปให้แพทย์ผู้รักษารายงานให้ผู้บัญชาการเรือนจำทราบและให้ผู้บัญชาการพิจารณาดำเนินการตามคำแนะนำของแพทย์ * กรณีที่ผู้ต้องขังมีโรคประจำตัว หรือป่วยรุนแรง อนุญาตให้แพทย์ประจำตัวผู้ต้องขังเข้าพบและตรวจรักษาได้ เมื่อมีเหตุผลเพียงพอ แต่ต้องเสียค่าใช้จ่ายเอง หรือกรณีที่ผู้ต้องขังมีการรักษาโรคประจำตัวโดยมีใบรับรองแพทย์ก็สามารถพิจารณาอนุญาตได้ในแต่ละบุคคลตามความเหมาะสม ปัจจุบัน รัฐบาลได้มีโครงการสร้างหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า 30 บาทรักษาทุกโรค ซึ่งผู้ต้องขังถูกจัดอยู่ในกลุ่มประชาชนที่มีเงื่อนไขเฉพาะ สามารถเขียนคำร้องขอบัตรประกันสุขภาพดังกล่าวได้ แต่ต้องเป็นผู้ต้องขังที่มีบัตรประชาชนหรือทะเบียนบ้าน ซึ่งถ้าไม่มีจะต้องขอรับการสงเคราะห์เท่านั้น	การรักษาพยาบาลผู้ต้องขัง ยังขาดแพทย์และยารักษาโรค บางชนิดซึ่งในบางครั้งอาจได้รับการดูแลไม่ทั่วถึงเนื่องจากผู้ต้องขังมีจำนวนมากแต่เจ้าหน้าที่ในสถานพยาบาลมีน้อย บางเรือนจำอาจต้องให้ผู้ต้องขังที่มีความรู้เกี่ยวกับงานพยาบาลมาเป็นผู้ช่วยเหลือในสถานพยาบาลเพื่อดูแลผู้ต้องขังที่เจ็บป่วย	
8. การอนามัยผู้ต้องขัง - ให้ตัดผมสั้นหรือโกนผมตามระเบียบโกนหมวดและเครา ตัดเล็บอาบน้ำทำความสะอาดร่างกาย (นักโทษเด็ดขาดชาย) - พื้นที่นอนให้มีพื้นที่กว้างประมาณ 1 เมตรและยาว 2 เมตร โดยหันศีรษะเข้าหาข้างฝาและหันปลายเท้าชนกัน - เครื่องนอนผู้ต้องขังให้นำออกตากแดดอย่างน้อย 1 ครั้ง/สัปดาห์ และซักทำความสะอาดอย่างน้อยเดือนละครั้ง - จัดหาน้ำเพื่ออุปโภค/บริโภคให้เพียงพอและสะอาด - การแยกผู้ต้องขังที่ป่วยด้วยโรคระบาดออกจากผู้ต้องขังอื่น ๆ	- ตามความสมัครใจ - เหมือนกัน - เหมือนกัน - เหมือนกัน - เหมือนกัน	การอนามัยผู้ต้องขัง ทุกเรือนจำจะมีแนวทางในการปฏิบัติตามความเหมาะสมของพื้นที่และทรัพยากรที่มีอยู่ในแต่ละแห่ง เช่น พื้นที่นอนอาจจะน้อยกว่าหรือมากกว่าที่กำหนด ขึ้นอยู่กับภาวะความแออัดของผู้ต้องขังในเรือนจำ ฯลฯ

ที่มา : ส่วนปฏิบัติการพิเศษ สำนักทัณฑวิทยา กรมราชทัณฑ์

6. ความช่วยเหลือทางกฎหมายจากทนายขอแรง

โดยทั่วไปแล้ว บทบาทตามสิทธิการมีทนายช่วยเหลือในกฎหมายของต่างประเทศส่วนใหญ่ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศอังกฤษ จะอยู่ภายใต้ขอบเขต 3 ประการ คือ

1. การได้พบและได้ปรึกษากับทนายเป็นการส่วนตัว
2. การได้มีทนายความนั่งร่วมฟังการสอบสวนหรือการพิจารณาคดี
3. การได้รับความช่วยเหลือจากรัฐในการจัดหาทนายความให้ และที่สำคัญยังคำนึงถึงประสิทธิภาพของทนายความที่ให้ความช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยด้วย

ส่วนตามกฎหมายไทยได้รับหลักประกันทั้งสามประการดังกล่าวคือ มีสิทธิพบและปรึกษาทนายความเป็นการเฉพาะตัว มีสิทธิแต่งตั้งทนายความว่าต่างและแก้ต่างในชั้นไต่สวนมูลฟ้องและพิจารณา มีสิทธิได้รับการจัดหาทนายความให้ตามกฎหมายกำหนดซึ่งการจัดหาดังกล่าวรัฐรับผิดชอบในการจ่ายค่าทนายความให้กับจำเลยตามระเบียบของกระทรวงยุติธรรม

ในประเทศไทยมีการช่วยเหลือทางกฎหมายโดยใช้ระบบทนายความขอแรงซึ่งศาลจะตั้งให้จำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173 และมีการช่วยเหลือโดยหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนซึ่งแต่ละหน่วยงานจะได้รับงบประมาณจากรัฐ ในแต่ละหน่วยงานก็จะมีเกณฑ์ในการช่วยเหลือเป็นของตนเอง

ตามระบบการดำเนินคดีอาญาของไทย ในปัจจุบันมีการให้หลักประกันสิทธิการมีทนายอยู่ 2 ขั้นตอน คือ ในชั้นสอบสวน และในชั้นพิจารณาคดี ซึ่งจะมีคำพิพากษาของรัฐและองค์กรเอกชนเข้ามามีส่วนช่วยเหลือทางกฎหมายซึ่งพออธิบายได้ดังนี้

1. การช่วยเหลือในชั้นสอบสวน

เมื่อตกเป็นผู้ต้องหาในการดำเนินคดีอาญาก็มีสิทธิในการพบและปรึกษากับทนายโดยกฎหมายรัฐธรรมนูญของไทยกำหนดให้รัฐจัดหาทนายให้ผู้ต้องหา ในคดีอาญาซึ่งเป็นผู้ยากไร้ไม่มีทุนทรัพย์พอที่จะจัดหาทนายความสำหรับตนเองได้ แต่ต้องเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดซึ่งประมวลกฎหมายพิจารณาความอาญา กำหนดให้ผู้ต้องหาที่มีสิทธิพบและปรึกษาผู้ที่ขอเป็นทนายสองต่อสองและให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ซึ่งรับมอบผู้ต้องหาที่ถูกจับเป็นผู้แจ้งสิทธิแก่ผู้ต้องหา

อย่างไรก็ดี ในทางปฏิบัตินั้น การพบทนายสองต่อสอง ในชั้นสอบสวนในขณะที่ผู้ต้องหาถูกควบคุม ณ สถานีตำรวจกับที่เรือนจำมีความแตกต่างกันกล่าวคือ การพบที่สถานีตำรวจมีข้อจำกัดในเรื่องห้องพบทนาย ซึ่งไม่ได้จัดไว้โดยเฉพาะเจาะจงและไม่สามารถจัดให้พบได้ในการเฉพาะตัวเพราะจะอยู่ภายใต้การดูแลของตำรวจ ซึ่งนั่งสังเกตการณ์อยู่ห่างๆ เนื่องจากเกรงว่าจะมีการหลบหนีหรือส่งอาวุธให้ แต่สำหรับการพบผู้ต้องหาที่ถูกฝากขังในเรือนจำ ทางเรือนจำจัดที่ไว้ให้โดยเฉพาะ และเจ้าหน้าที่เรือนจำก็นั่งอยู่ห่างๆ ปัญหาอีกประการหนึ่งก็คือ กรณีที่ผู้ต้องหาเป็นผู้ยากไร้ไม่สามารถใช้สิทธินี้ได้ เนื่องจากไม่มีเงินจ้างทนายและทางราชการมิได้ให้บริการแก่ผู้ต้อง

หาในเรื่องนี้ ที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน ผู้ต้องหาเหล่านี้มักได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานเอกชนหรือ หน่วยงานที่ช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมาย และจากโครงการทนายประจำสถานีตำรวจของสภา ทนายความซึ่งเริ่มจัดทำในปี 2536 แต่ยังไม่ครอบคลุมทั้งประเทศซึ่งปัจจุบันได้มีข้อตกลงระหว่าง สำนักงานตำรวจแห่งชาติกับสภานายความ เรื่อง แนวทางปฏิบัติกรณีผู้ต้องหาใช้สิทธิให้ทนาย ความเข้าฟังการสอบปากคำของตน ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 241 วรรคสอง บัญญัติว่า “ในชั้นสอบสวนผู้ต้องหาใช้สิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วาง ใจเข้าฟังการสอบปากคำของตนได้” สำนักงานตำรวจแห่งชาติและสภานายความ จึงได้ร่วมกัน กำหนดแนวทางปฏิบัติในกรณีผู้ต้องหาใช้สิทธิให้ทนายความเข้าฟังการสอบปากคำของตนไว้ดังต่อ ไปนี้ (ข้อตกลงระหว่างสำนักงานตำรวจแห่งชาติกับสภานายความเรื่องแนวทางปฏิบัติกรณีผู้ต้อง หาใช้สิทธิให้ทนายความเข้าฟังการสอบปากคำของตน 18 พฤศจิกายน 2542)

1. ทนายความที่เข้าฟังการสอบปากคำต้องเป็นสมาชิกของสภานายความ และให้แสดง บัตรประจำตัวทนายความต่อพนักงานสอบสวนก่อน

2. ทนายความตามข้อ 1 สามารถเข้าฟังการสอบปากคำผู้ต้องหาในคดีอาญาทุกประเภท เมื่อผู้ต้องหาต้องการใช้สิทธิของตน

3. สภานายความมีหน้าที่แจ้งรายชื่อ ที่อยู่ และหมายเลขโทรศัพท์ของทนายความอาสา ให้พนักงานสอบสวนทุกท้องที่ในเขตศาลจังหวัดรวมทั้งกรุงเทพมหานครทราบล่วงหน้า ก่อนเริ่มสอบปากคำผู้ต้องหา ให้พนักงานสอบสวนถามผู้ต้องหามีทนายหรือไม่ ถ้าไม่มีและผู้ ต้องหาต้องการทนายความเข้าฟังการสอบปากคำของตน ก็ให้พนักงานสอบสวนแจ้งไปยังสภา ทนายความสำหรับในเขตกรุงเทพมหานคร หรือแจ้งประธานทนายความจังหวัดสำหรับจังหวัดอื่น เพื่อจัดหาทนายความให้ผู้ต้องหาโดยเร็ว และให้กรรมการบริหารสภานายความประจำภาคทุกภาค มีหน้าที่ประสานงานในเรื่องการจัดหาทนายความในเขต ศาลจังหวัดที่รับผิดชอบ เพื่อให้เกิด ความสะดวกแก่ทนายอาสาที่จะต้องเดินทางไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนตามที่แจ้งมา

การแจ้งให้ทำเป็นหนังสือ กำหนด วันเวลา สถานที่ที่จะสอบปากคำผู้ต้องหา เว้นแต่ในกรณีเร่งด่วนจะแจ้งทางโทรศัพท์ หรือเครื่องมือสื่อสารชนิดอื่นก็ได้ และให้พนักงานสอบสวนบันทึกการแจ้งไว้

ให้นายกสภานายความหรือผู้ที่นายกสภานายความมอบหมายไว้ สำหรับ กรุงเทพมหานคร เป็นผู้จัดหาทนายความอาสา สำหรับในต่างจังหวัดให้เป็นหน้าที่ของกรรมการบริหาร สภานายความประจำภาค หรือประธานทนายความจังหวัดแล้วแต่กรณี จัดทนายความอาสาให้แก่ ผู้ต้องหาตามที่พนักงานสอบสวนแจ้งมา และให้แจ้งให้พนักงานสอบสวนทราบโดยเร็ว

4. ถ้าทนายความที่ได้รับแจ้ง ตามข้อ 4 วรรค 3 ไม่มาฟังการสอบปากคำผู้ต้องหาโดยไม่ แจ้งเหตุขัดข้องให้พนักงานสอบสวนทราบ ให้พนักงานสอบสวนบันทึกเหตุขัดข้องไว้และหาก รอการสอบปากคำไว้จะทำให้เกิดความเสียหาย ให้ดำเนินการสอบปากคำผู้ต้องหาไปตาม

อำนาจหน้าที่ พร้อมกันให้แจ้งไปยังนายกสภาทนายความ หรือผู้ที่นายกสภาทนายความมอบหมายสำหรับในเขตกรุงเทพมหานคร ส่วนในจังหวัดอื่นให้แจ้งไปยังกรรมการบริหารสภาทนายความประจำจังหวัด เพื่อจัดหาทนายความอาสาสมัครร่วมฟังการสอบปากคำผู้ต้องหาโดยเร็ว

5. ก่อนเริ่มทำการสอบปากคำผู้ต้องหา พนักงานสอบสวนจะต้องให้โอกาสผู้ต้องหาพบและปรึกษาทนายความเป็นการเฉพาะตัว เพื่อการปรึกษาและให้คำแนะนำเป็นเวลาพอสมควร

6. จำนวนทนายความที่จะเข้าฟังการสอบปากคำให้มีอย่างน้อยหนึ่งคนต่อหนึ่งคดี ในคดีใดที่มีผู้ต้องหาหลายคน หรือเป็นคดีสำคัญก็ให้ทนายความเข้าฟังการสอบปากคำได้ตามความจำเป็นและเหมาะสมต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน

7. ทนายความที่เข้าฟังการสอบปากคำไม่มีหน้าที่ตอบคำถามแทนผู้ต้องหาเว้นแต่คำถามนั้นไม่ชัดเจน ทนายความอาจทักท้วงขอให้พนักงานสอบสวนอธิบายหรือชี้แจงเพิ่มเติมได้และจะต้องไม่กระทำการใดอันเป็นการรบกวนหรือขัดขวางการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในการสอบปากคำผู้ต้องหา

ถ้าทนายความที่เข้าฟังการสอบปากคำผู้ต้องหาเห็นว่า การสอบปากคำผู้ต้องหาของพนักงานสอบสวนไม่ชอบด้วยกฎหมายใด อาจคัดค้านหรือทักท้วงการสอบปากคำของพนักงานสอบสวนได้ และก่อนที่พนักงานสอบสวนจะคัดค้านหรือข้อทักท้วงลงไว้ในบันทึกการสอบปากคำ หรือให้ทนายความยื่นคัดค้านหรือคำทักท้วงเป็นหนังสือ เพื่อรวมไว้ในสำนวนการสอบสวนก็ได้

2. การช่วยเหลือชั้นพิจารณาคดี

เมื่อตกเป็นจำเลย กฎหมายรัฐธรรมนูญกำหนดให้จำเลยมีสิทธิมีทนายเช่นเดียวกับผู้ต้องหาซึ่งจะมีทั้งสิทธิพบทนายเป็นการเฉพาะตัวและสิทธิที่จะได้รับการช่วยเหลือทางด้านกฎหมายจากรัฐ ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดให้จำเลยมีสิทธิพบทนายสองต่อสองตามมาตรา 8(1) และได้รับการช่วยเหลือจากรัฐในเรื่องทนายความตามมาตรา 173 ซึ่งเดิมให้ความช่วยเหลือเฉพาะจำเลยในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่สิบปีขึ้นไป และคดีที่จำเลยมีอายุไม่เกินสิบเจ็ดปีในวันที่ถูกฟ้องต่อศาล และในคดีดังกล่าวไม่มีทนายและจำเลยต้องการศาลจะตั้งทนายให้ ต่อมามีการแก้ไขให้คดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่สามปีขึ้นไป ถ้าจำเลยไม่มีทนายและเป็นคนยากไร้ต้องการจะต่อสู้คดีและแถลงต่อศาลก่อนเริ่มพิจารณาว่าจำเลยต้องการทนายจะต้องตั้งทนายให้จำเลยถ้าเห็นว่ายากจนจริงต่อมาได้แก้ไขอีก ดังปรากฏในมาตรา 173 โดยให้คดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิตศาลต้องตั้งทนายให้จำเลยถ้าจำเลยไม่มีทนายถึงแม้จำเลยจะต้องการหรือไม่ก็ตาม ส่วนคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่สิบปีขึ้นไปแต่ไม่ถึงประหารชีวิต และคดีที่จำเลยมีอายุไม่เกินสิบเจ็ดปีในวันที่ถูกฟ้องต่อศาล ศาลต้องตั้งทนายให้จำเลยถ้าจำเลยไม่มีและต้องการทนาย ส่วนคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่สามปีขึ้นไป ศาลจะต้องตั้งทนายให้จำเลย ถ้าจำเลยไม่มีทนายและต้องการทนายนอกจากนี้จำเลยต้องต่อสู้คดีและเป็นคนยากไร้ไม่มีเงินจ้างทนายด้วย และ

ในท้ายที่สุดปัจจุบันได้แก้ไขให้โทษจำคุกทุกคนได้รับการช่วยเหลือจากรัฐในเรื่องทนาย และทุกคนที่จำเลยมีอายุไม่เกิน 18 ปี โดยศาลจะต้องตั้งให้ถ้าจำเลยร้องขอทั้งนี้โดยไม่ต้องคำนึงว่าจำเลยยากไร้หรือไม่

8.ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.วิทยานิพนธ์ของชนิษฐา ขาเมระนิยะ ได้ทำการศึกษาเรื่อง การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในระหว่างพิจารณาคดี : ศึกษาเฉพาะกรณีเรือนจำกลางจังหวัดอุดรธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาขั้นตอนในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี ศึกษาปัญหาความต้องการ และทัศนคติของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี ต่อการควบคุม ของเจ้าหน้าที่เรือนจำ รวมถึงแสวงหาแนวทางในการสงเคราะห์และปฏิบัติต่อการควบคุมของเจ้าหน้าที่เรือนจำ โดยใช้วิธีการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร การศึกษาภาคสนาม การสัมภาษณ์

ผลของการศึกษาพบว่า ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีส่วนใหญ่ซึ่งถูกจับครั้งแรกเชื่อฟังและปฏิบัติตามกฎระเบียบของเรือนจำ ในการปรับตัวเข้ากับเรือนจำในระยะแรกนั้นจะเข้าใจระเบียบและเคารพต่อกฎ กติกา ที่วางเอาไว้ แม้ว่าจะถูกขังร่วมกับนักโทษเด็ดขาดและผู้ต้องขังมีความต้องการในการรักษาพยาบาลเวลาเจ็บป่วย เรือนจำกลางอุดรธานี จะมีเรือนพยาบาลและแพทย์ เข้ามาดูแลผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีอยู่เสมอ นอกจากนี้แล้วยังอยากเข้ารับการศึกษาต่อในสายสามัญ เพราะต้องการมีความรู้ หลังจากได้รับการปล่อยตัวผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีต้องการที่จะทำกิจกรรมร่วมกันในตอนเช้าออกกำลังกายและเล่นเกมส์ สร้างความสามัคคีก่อนนอนและเรื่อนนอนในปัจจุบันมีความสะอาดเหมาะสม

2.วิทยานิพนธ์ของดวงแข พุ่มเพชร ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจของผู้ต้องขังคดีระหว่างอุทธรณ์-ฎีกาต่อการจัดสวัสดิการผู้ต้องขัง:ศึกษาเฉพาะกรณีผู้ต้องขังเรือนจำกลางบางขวาง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระบบการจัดสวัสดิการ ความพึงพอใจและความต้องการสวัสดิการของผู้ต้องขัง เพื่อแสวงหาแนวทางในการปรับปรุงระบบการจัดสวัสดิการของผู้ต้องขังต่อไป การศึกษครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจประกอบด้วยศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษา พบว่า ผู้ต้องขังคดีระหว่างอุทธรณ์-ฎีกา มีความพึงพอใจในด้านนันทนาการมากที่สุด อันเนื่องมาจากปัจจุบันนี้กรมราชทัณฑ์มีนโยบายให้ผู้ต้องขังได้มีโอกาสชมรายการจากโทรทัศน์และวิดีโอ มีการเล่นดนตรีในบางครั้ง นอกจากนั้นผู้ต้องขังยังพึงพอใจพอสมควรเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกในเรื่องการเยี่ยมจากญาติ การติดต่อทางจดหมายและการบริการจากร้านค้า สงเคราะห์ผู้ต้องขังตลอดจนการให้ใช้โทรศัพท์ติดต่อกับญาติได้ ผู้ต้องขังพอใจต่อการจัดสวัสดิการด้านการศึกษา อนามัยและสุขภาพ ด้านการออกกำลังกายและการเล่นกีฬาด้านความปลอดภัย ขณะอยู่บนเรือนนอน และขณะฝึกวิชาชีพ ตลอดจนด้านเศรษฐกิจการอำนวยความสะดวกอยู่ในระดับปานกลาง ผู้ต้องขังมีความพึงพอใจต่อการจัดสวัสดิการในระดับน้อย ได้แก่ ด้านปัจจัยสี่ เนื่อง

จากอาหารของผู้ต้องขังไม่มีการปรับปรุงเท่าที่ควร อันเนื่องมาจากงบประมาณที่กรมราชทัณฑ์ได้รับมีจำนวนน้อยและนอกจากนั้นยังขาดแคลนบุคลากรที่จะเข้ามาช่วยในการแก้ไข เช่น นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ ความคิดเห็นของผู้ต้องขังระหว่างอุทธรณ์-ฎีกา ต่อการจัดสวัสดิการของผู้ต้องขัง ส่วนใหญ่เห็นด้วยอย่างยิ่งว่าการจัดสวัสดิการให้ยังไม่เหมาะสมและไม่ทั่วถึง เรือนจำไม่เปิดโอกาสรับฟังความคิดเห็นของผู้ต้องขังและสวัสดิการด้านนันทนาการ ได้แก่ การจัดบริการให้ชมโทรทัศน์ในวันหยุดและบนเรือนนอน การฟังเพลงการเล่นดนตรีและการจัดงานรื่นเริงในบางครั้ง

3.วิทยานิพนธ์ของนายสมพล พงษ์พิพัฒน์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง การสงเคราะห์และการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังระหว่างสอบสวน : ศึกษาเฉพาะกรณีผู้ต้องขังในเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงปัญหา และความต้องการของผู้ต้องขังที่อยู่ในระหว่างสอบสวน เพื่อแสวงหาแนวทางการให้การสงเคราะห์และการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังระหว่างสอบสวนในเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ โดยการค้นคว้าจากเอกสารและวิจัยภาคสนาม

ผลการศึกษาวิจัยสรุปได้ดังนี้

1.ในเรื่องการติดต่อกับญาติ อันได้แก่ การเยี่ยม การส่งจดหมายและส่งพัสดุนั้น ผู้ต้องขังมีปัญหในเรื่องของการเยี่ยมมากที่สุดคือ เรือนจำใช้เวลาในการเยี่ยมน้อยเพียง 10-15 นาที และมีเสียงดังมากในห้องเยี่ยมญาติ การรับส่งจดหมาย มีความล่าช้า ส่วนการส่งพัสดุนั้น ผู้ต้องขังที่มีญาติอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ต้องประสบกับปัญหาการห้ามมิให้ญาติส่งพัสดุ ในเขตกรุงเทพมหานคร

2.ปัญหาเกี่ยวกับปัจจัยสี่

2.1.อาหาร ผู้ต้องขังเห็นว่าอาหารของเรือนจำมีคุณภาพต่ำกว่าอาหารที่เคยได้รับจากสถานitäรจว ส่วนในเรื่องความสะอาดและรสชาติของอาหารนั้น ผู้ต้องขังเห็นว่าอยู่ในระดับพอใช้

2.2.ที่อยู่อาศัย ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ประสบปัญหาพื้นที่นอนคับแคบ มีตัวเรือดและในแต่ละห้องมีผู้ต้องขังจำนวนมาก ส่วนในเรื่องของอากาศร้อนภายในห้องนอน ไม่ค่อยมีปัญหา เนื่องจากแต่ละห้องมีพัดลม

2.3.เครื่องนุ่งห่ม-เสื้อผ้า ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ประสบปัญหาการขาดแคลนเครื่องหลับนอน โดยเฉพาะผ้าห่มและเสื้อปูนอนมาก รวมทั้งในเรื่องของเสื้อผ้า ซึ่งผู้ต้องขังส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับแจกเครื่องหลับนอนและเสื้อผ้า

2.4.การเจ็บป่วย-การรักษาโรค มีผู้ต้องขังจำนวนมาก ประสบปัญหาการไม่ได้รับความสะดวกในการพบแพทย์จากเจ้าพนักงานในแดนที่อยู่ ส่วนการให้บริการของสถานพยาบาลมีปัญหาเนื่องจากไม่ค่อยจะมีโอกาสได้พบแพทย์ เพราะแพทย์จะมาตรวจเพียงอาทิตย์ละ 1 วัน

3.ปัญหาหนี้ความ ผู้ต้องขังส่วนใหญ่มีปัญหาเนื่องจากไม่มีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายเลย ทำให้ไม่ทราบถึงสิทธิต่างๆ ที่ผู้ต้องขังระหว่างสอบสวนควรจะได้รับและผู้ต้องขังส่วนใหญ่ก็ประสบปัญหาด้านการเงินทำให้ไม่มีเงิน หรือหลักทรัพย์สำหรับยื่นประกันตัวหรือจ้างทนายความ

4.ปัญหาด้านการปรับตัว ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาในการปรับตัวเข้ากับผู้อื่นในระหว่างผู้ต้องขังด้วยกัน ส่วนการปรับตัวเข้ากับเจ้าพนักงานเรือนจำนั้น ผู้ต้องขังส่วนใหญ่จะปรับตัวกับเจ้าพนักงานบางประเภท โดยเฉพาะผู้ต้องขังส่วนใหญ่จะปรับตัวเข้ากับเจ้าพนักงานผู้ให้การฝึกอาชีพ

5.ปัญหาความปลอดภัยส่วนตัวและทรัพย์สิน ผู้ต้องขังส่วนใหญ่มีปัญหาในเรื่องความปลอดภัยเกี่ยวกับทรัพย์สิน กล่าวคือ เสื้อผ้าของผู้ต้องขังหายกันอยู่เป็นประจำและเจ้าหน้าที่เรือนจำไม่สามารถช่วยได้

6.ปัญหาเกี่ยวกับกฎระเบียบของเรือนจำ ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ไม่มีปัญหา เนื่องจากได้รับการชี้แจงกฎระเบียบและไม่เคยกระทำผิดกฎระเบียบของเรือนจำแต่ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ต้องการให้ปรับปรุงกฎระเบียบบางอย่าง เช่น การเยี่ยม ต้องการให้เรือนจำอนุญาตให้เยี่ยมได้เป็นระยะเวลานานกว่าที่เป็นอยู่

ในเรื่องความต้องการของผู้ต้องขังระหว่างสอบสวน

1.ความต้องการด้านปัจจัยสี่ ผู้ต้องขังระหว่างสอบสวน ส่วนใหญ่ต้องการให้เรือนจำปรับปรุงคุณภาพและความสะอาดของอาหาร ในด้านที่อยู่อาศัยต้องการให้พ้นยาฆ่าแมลงและตัวเรือดและต้องการเครื่องหลับนอน โดยเฉพาะผ้าห่มมากที่สุด และในเรื่องการรักษาโรคผู้ต้องขังส่วนใหญ่ต้องการได้รับการตรวจร่างกายเมื่อเข้าเรือนจำ และแยกผู้ต้องขังที่ป่วยเป็นโรคไว้ต่างหากและให้มีการจัดยาแก้ท้องร่วงไว้ประจำเรือนนอน

2.ความต้องการในเรื่องการติดต่อญาติและการเยี่ยม ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ต้องการให้มีบริการช่วยติดต่อญาติพี่น้องนอกเหนือจากส่งจดหมาย ต้องการให้มีนักสังคมสงเคราะห์และนักศึกษากฎหมายมาเยี่ยม

3.ความต้องการในเรื่องบริการช่วยเหลือในเรื่องคดีความ ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ต้องการเงินกองทุนช่วยเหลือทางคดีมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ต้องการให้มีตำราทางกฎหมายในห้องสมุดในเรื่องการให้คำปรึกษากฎหมายนั้น ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ไม่ต้องการให้เจ้าพนักงานเรือนจำเป็นผู้ให้คำปรึกษา

4.ความต้องการเรื่องการช่วยในเรื่องการปรับตัว ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ต้องการน้อยและการให้เจ้าหน้าที่เรือนจำยอมรับผู้ต้องขังส่วนใหญ่ก็ต้องการน้อยเช่นกัน

5.ความต้องการบริการด้านจิตใจ ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ต้องการน้อยทั้งในเรื่องการฝึกอบรมด้านจิตใจและฝึกอบรมจิตภาวนา รวมถึงการบรรยายธรรมทางเสียงตามสาย

6.ความต้องการช่วยเหลือเรื่องความปลอดภัยส่วนตัวและทรัพย์สิน ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ต้องการมากแต่ในเรื่องการจัดบริการรับฝากสิ่งของประจำเรือนนอนนั้น ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ต้องการน้อย

7.ความต้องการบริการฝึกอาชีพระยะสั้น ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ต้องการน้อย อาชีพที่ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ต้องการเรียนมากคือ ช่างยนต์ ช่างไฟฟ้า ส่วนอาชีพช่างเจียรไนพลอย ช่างตัดผม เกษตรกรรมนั้นต้องการเรียนน้อย

8.ความต้องการในเรื่องเกี่ยวกับกีฬา ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ต้องการให้มีสถานที่ออกกำลังกาย และจัดแข่งขันกีฬาระหว่างผู้ต้องขัง ส่วนอุปกรณ์การออกกำลังกายนั้นต้องการน้อย

9.ความต้องการบริการด้านดนตรีและนันทนาการ ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ต้องการให้มีการแสดงดนตรีและตลกมาก ส่วนเรื่องการให้ความรู้ข่าวสารบ้านเมืองนั้น ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ต้องการน้อย

10.ความต้องการสงเคราะห์หลังปล่อย ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ต้องการมากในเรื่องช่วยติดต่อญาติให้มารับตัว จ่ายค่าพาหนะกลับบ้าน ตรวจสุขภาพหลังปล่อย ให้พ่อแม่ญาติพี่น้องและตำรวจ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน รวมถึงหน่วยงานราชการและเอกชน เข้าใจและยอมรับและให้กรมราชทัณฑ์ตั้งโรงงานรับผู้ต้องขังพ้นโทษจากคดีเข้าทำงาน

ในเรื่องที่ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ต้องการน้อย ได้แก่การให้กรมราชทัณฑ์จัดหางานให้ทำ ให้กรมแรงงานจัดหางานให้ทำ ศึกษาวิชาชีพหลังปล่อยและที่ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ไม่ต้องการได้แก่ การเข้าพักในบ้านสวัสดิภาพหลังได้รับการปลดปล่อย

4.วิทยานิพนธ์ของสมชาย อุดมโชค ได้ทำการศึกษาเรื่อง การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่มีไข้ชัก โทษเด็ดขาด ศึกษากรณีเรือนจำกลางเชียงใหม่ เรือนจำพิเศษเชียงใหม่และทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบถึงวิธีการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ต่อผู้ต้องขังที่มีไข้ชักโทษเด็ดขาด ระหว่างผู้ต้องขังชายกับผู้ต้องขังหญิงในด้านการรับตัวผู้ต้องขัง ด้านการควบคุมและดูแลรักษาอนามัยและด้านการจัดสวัสดิการการอบรมแก้ไขและเพื่อนำเสนอข้อมูลให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบและนำไปพิจารณาปรับปรุงแก้ไขต่อไป

การศึกษครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจเพื่อศึกษาถึงความเป็นจริงในวิธีการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่เรือนจำ ต่อผู้ต้องขังที่มีไข้ชักโทษเด็ดขาดซึ่งได้แก่คนต้องขัง คนฝากขัง ที่ถูกจองจำคุมขังอยู่ภายในเรือนจำกลางเชียงใหม่ เรือนจำพิเศษเชียงใหม่และทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่ ซึ่งจากการทดสอบสมมติฐาน พบว่าผู้ต้องขังที่มีไข้ชักโทษเด็ดขาดที่มีเพศต่างกันจะมีลักษณะภูมิหลังผู้ต้องขังด้านอายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ รายได้ และคดีที่กระทำความผิดที่ต่างกันอย่างน้อยสำคัญทางสถิติ ส่วนในด้านการนับถือศาสนาและระยะเวลาที่ถูกคุมขังมาแล้วไม่มีนัยสำคัญ

ในส่วนของการศึกษาเปรียบเทียบวิธีการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ต่อผู้ต้องขัง พบว่า ด้านการรับตัวผู้ต้องขัง ซึ่งมีองค์ประกอบย่อยเกี่ยวกับการตรวจค้นตัวและสิ่งของ การตรวจสุขภาพร่างกาย การพิมพ์ลายนิ้วมือและสอบประวัติ การชี้แจงระเบียบข้อบังคับและข้อพึงปฏิบัติภายในเรือนจำ พบว่า ไม่มีนัยสำคัญ แสดงว่า ผู้ต้องขังเพศชายและเพศหญิง จะได้รับการปฏิบัติจากเจ้าหน้าที่เรือนจำที่ไม่แตกต่างกัน และเป็นการปฏิบัติที่สอดคล้องเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายราชทัณฑ์

ด้านการควบคุมและการดูแลรักษาอนามัย ซึ่งประกอบด้วยการแยกคุมขังการชี้แจงข้อกล่าวหา การใช้โซ่ตรวน การลงโทษที่ไม่ถูกต้องตามระเบียบ และการใช้เครื่องพันธนาการ พบว่า ผู้ต้องขังที่มีไข้ชักโทษเด็ดขาดเพศชายและเพศหญิง ได้รับการปฏิบัติจากเจ้าหน้าที่เรือนจำที่แตกต่างกันแต่ก็เป็นไปตามที่กฎหมายราชทัณฑ์บัญญัติไว้

ส่วนในด้านการจัดสวัสดิการและการอบรมแก้ไข ซึ่งมีองค์ประกอบย่อยเกี่ยวกับการทำความสะอาดร่างกายและเสื้อผ้า การได้รับการศึกษา การรักษาพยาบาล การได้รับการเยี่ยมเยียน การ

ยื่นเรื่องราวร้องทุกข์ สิทธิในการรับประทานอาหาร และการจัดให้รับประทานอาหารในแต่ละวัน พบว่า ผู้ต้องขังเพศชายและเพศหญิงจะได้รับการปฏิบัติจากเจ้าหน้าที่เรือนจำที่ไม่แตกต่างกัน และเป็นการปฏิบัติที่สอดคล้องเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมาย เช่นเดียวกัน

อย่างไรก็ดี ในวิธีการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ต่อผู้ต้องขังในบางเรื่อง มีแนวทางปฏิบัติที่ไม่ชัดเจน เปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่ใช้ดุลยพินิจที่ฟุ่มเฟือยในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ซึ่งบ่อยครั้งมีการปฏิบัติที่เบี่ยงเบนไปจากที่กฎหมายบัญญัติไว้ ย่อมส่งผลให้เกิดปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน และศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ขึ้นได้ ดังนั้น ในบรรยากาศที่รัฐบาลได้กำหนดนโยบายให้มีการปฏิรูประบบราชการ จึงควรที่ผู้เกี่ยวข้องจะได้นำไปพิจารณาให้มีการปฏิรูประบบราชทัณฑ์ ต่อไป

5.วิทยานิพนธ์ของว่าที่ร้อยตรียุทธนา เจ้าดู่ ได้ทำการศึกษาเรื่องการพิทักษ์สิทธิจำเลยในคดีอาญา : ศึกษาเฉพาะกรณีการรับรู้สิทธิของจำเลยและการใช้สิทธิตามกฎหมาย วัตถุประสงค์ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เพื่อปกป้องสิทธิจำเลยในคดีอาญา ในกรณีการรับรู้สิทธิและการใช้สิทธิตามกฎหมาย และศึกษาถึงความแตกต่างของปัจจัยด้านต่างๆกับการรับรู้สิทธิของจำเลยและการใช้สิทธิตามกฎหมาย

ผลการศึกษาพบว่า จำเลยในคดีอาญาส่วนใหญ่มีการรับรู้สิทธิในระดับปานกลางและระดับต่ำ ในเรื่องของการใช้สิทธิตามกฎหมายนั้น จำเลยส่วนใหญ่ไม่ใช้สิทธิตามที่กฎหมายบัญญัติและจากการทดสอบสมมติฐานพบว่า ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ประสบการณ์การตกเป็นจำเลย และความรู้เกี่ยวกับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่แตกต่างกัน มีผลต่อการรับรู้สิทธิของจำเลยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนอายุและฐานความผิดที่ถูกฟ้องที่แตกต่างกันไม่มีผลต่อการรับรู้สิทธิของจำเลย และการรับรู้สิทธิของจำเลยที่แตกต่างกันมีผลต่อการใช้สิทธิตามกฎหมายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

6.วิทยานิพนธ์ของอารีลักษณ์ สินธพพันธ์ ได้ทำการศึกษาเรื่อง การปฏิบัติตามข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังของเรือนจำในประเทศไทย เป็นงานค้นคว้าหาความสามารถในการปฏิบัติตามมาตรฐานขั้นต่ำที่ศึกษาผ่านการสำรวจผู้บัญชาการเรือนจำ 109 แห่ง และหน่วยงานส่วนกลางของกรมราชทัณฑ์ โดยการสอบถามความสามารถได้ 80 ข้อ (จาก 94 ข้อ อีก 14 ข้อ เป็นข้อความทั่วไปไม่เก็บข้อมูลเนื่องจากไม่สามารถวัดการปฏิบัติได้) ผลการวิจัยพบว่าผู้บริหารราชทัณฑ์สามารถปฏิบัติตามนี้

- 1.ปฏิบัติได้ครบถ้วน 42 ข้อ หรือ ร้อยละ 52.50
2. ปฏิบัติได้บางส่วน 25 ข้อ หรือ ร้อยละ 31.25
- 3.ปฏิบัติไม่ได้ 13 ข้อ หรือ ร้อยละ 14.25

ข้อที่สามารถปฏิบัติได้ครบถ้วนได้แก่ การทะเบียน การแยกประเภทผู้ต้องขัง การอนามัยผู้ต้องขัง การบริหารร่างกายและการกีฬา การรักษาทรัพย์สินของผู้ต้องขัง การตรวจเรือนจำ การให้การศึกษาและพักผ่อน การสงเคราะห์เมื่อพ้นโทษ ส่วนข้อที่ไม่สามารถปฏิบัติได้เลยเป็นส่วนใหญ่ของเรือนจำต่างๆ ได้แก่ บางข้อหรือหลายข้อของด้านต่อไปนี้ คือ เครื่องนุ่งห่ม การแพทย์ วินัยและการลงทัณฑ์ เครื่องพันธนาการ เจ้าพนักงานเรือนจำและข้อกำหนดที่ใช้กับผู้ต้องขังประเภทพิเศษ ก.ผู้ต้องคำพิพากษาให้จำคุกกว่าด้วยหลักการและแนวทางและว่าด้วยการแยกชั้นผู้ต้องขัง ข.ผู้ต้องขังวิกลจริต

ค.ผู้ต้องขังระหว่างสอบสวนและรอพิจารณา

สำหรับปัญหาหรืออุปสรรคสำคัญของการปฏิบัติตามมาตรฐานขั้นต่ำที่สำคัญที่สุด 2 ประการ คือ การขาดแคลนงบประมาณ ขาดแคลนบุคลากร โดยเฉพาะมีความต้องการเจ้าหน้าที่ผู้คุมมากกว่าเจ้าหน้าที่วิชาชีพที่จะช่วยให้การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังสอดคล้องกับมาตรฐานขั้นต่ำ

บทที่ 3

ระเบียบวิธีการศึกษาวิจัย

วิธีการศึกษา

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “ระยะเวลาการถูกคุมขังของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี” เป็นการ
ศึกษาวิจัยในเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยมีวิธีการดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Research) โดยการศึกษาจากหนังสือ บทความ
ความ วิทยานิพนธ์ งานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง
2. ศึกษาภาคสนาม(Field Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากทะเบียนประวัติผู้ต้องขัง
(รท101)ของนักโทษเด็ดขาดและการใช้แบบสอบถาม(Questionnaires)สัมภาษณ์ผู้ต้องขังระหว่าง
พิจารณาคดี และการสัมภาษณ์เพื่อจัดทำกรณีศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้สร้างตารางการเก็บข้อมูลและแบบสอบถามขึ้นจาก
การตรวจสอบเอกสาร ทฤษฎี ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
แบบสอบถามของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี ประกอบด้วยข้อคำถาม 4 ส่วน คือ

- ส่วนที่ 1 ข้อมูลปัจจัยภูมิหลังของกลุ่มประชากรที่จะศึกษาในเรื่อง เพศ อายุ ระดับ
การศึกษา สถานภาพสมรส ประเภทคดี และพื้นที่ในการกระทำผิด โดยใช้คำถามปลายปิดเพื่อให้ผู้
ตอบเลือกตอบคำถาม ในกรอบที่กำหนดไว้
- ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับคดี
- ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบของระยะเวลาในการพิจารณาคดีต่อผู้ต้องขัง
ครอบครัว ซึ่งคำถามปลายปิดโดยใช้มาตรวัดความคิดเห็นแบบ Likert Scale
- ส่วนที่ 4 ความคิดเห็นต่อแนวทางในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีใน
เรือนจำ

ลักษณะคำถามในแบบสอบถาม ประกอบด้วยข้อคำถาม 2 รูปแบบคือ

1. คำถามที่ให้เลือกตอบ โดยกำหนดข้อคำตอบที่มีความแตกต่างกัน (Choices)
2. คำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) โดยใช้เทคนิคการวัดความคิดเห็น
แบบลิเคิร์ตสเกล (Likert Scale) โดยเรียบเรียงข้อความที่จะศึกษาประกอบด้วยข้อความในเชิงบวก
(Positive Item) ข้อความในเชิงลบ (Negative Item) และสร้างมาตราส่วนประมาณค่า (Rating
Scale) ดังนี้

<u>Positive Item</u>		<u>Negative Item</u>	
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	5 คะแนน	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	1 คะแนน
เห็นด้วย	4 คะแนน	เห็นด้วย	2 คะแนน
ไม่แน่ใจ	3 คะแนน	ไม่แน่ใจ	3 คะแนน
ไม่เห็นด้วย	2 คะแนน	ไม่เห็นด้วย	4 คะแนน
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	1 คะแนน	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	5 คะแนน

คะแนนสูงสุด – คะแนนต่ำสุด

จำนวนชั้น

การแปลความหมายของคะแนนเฉลี่ยใช้เกณฑ์ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.80 หมายถึง	มีความคิดเห็นด้วยในระดับน้อยที่สุด
ค่าเฉลี่ย 1.81 – 2.60 หมายถึง	มีความคิดเห็นด้วยในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 2.61 – 3.40 หมายถึง	มีความคิดเห็นด้วยในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 3.41 – 4.20 หมายถึง	มีความคิดเห็นด้วยในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 4.21 – 5.00 หมายถึง	มีความคิดเห็นด้วยในระดับมากที่สุด

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้เลือกกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนักโทษเด็ดขาด ในการศึกษาระยะเวลาเฉลี่ยในการถูกคุมขังระหว่างพิจารณาคดีจำนวน 6,884 คน คิดเป็นร้อยละ 60 ของจำนวนนักโทษเด็ดขาดทั้งหมดของเรือนจำเป้าหมายจำนวน 5 แห่งซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 11,244 (สำรวจ ณ 31 มีนาคม 2547) เก็บข้อมูลจากแบบสอบถามผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีของเรือนจำที่มีจำนวนผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีสูงสุดในแต่ละภาค ซึ่งถูกคุมขังอยู่ในช่วงที่มีการเก็บข้อมูลและเป็นผู้ต้องขังที่กระทำผิดครั้งแรก เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภูมิหลังและระยะเวลาในการถูกคุมขังระหว่างการพิจารณาคดีรวมทั้งผลกระทบที่เกิดขึ้น รวมทั้งการสัมภาษณ์ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีเพื่อจัดทำกรณีศึกษา จำนวน 5 คนในเรื่องผลกระทบในการถูกคุมขัง

ในส่วนของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีในเรือนจำเป้าหมายทั้ง 5 แห่งเมื่อเทียบกับขนาดกลุ่มตัวอย่างตามทฤษฎีของ Krejcie และ Morgan จะมีขนาดของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 367 คน (อ้างในสุจิตรา บุญยรัตพันธุ์, 2543) โดยจะใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบกำหนดโควตา (Quota Sampling) ดังต่อไปนี้

เรือนจำ/ทัณฑสถาน	จำนวนผู้ต้องขัง ระหว่าง(คน)	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (คน / ร้อยละ)
ทัณฑสถานหญิงกลาง (ภาคกลาง)	3,830	158(42.90)
เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร (ภาคกลาง)	1,840	76(20.61)
เรือนจำกลางเชียงราย (ภาคเหนือ)	1,713	70(19.19)
เรือนจำกลางสุราษฎร์ธานี (ภาคใต้)	1,025	42(11.48)
เรือนจำกลางนครราชสีมา(ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)	519	21(5.82)

การเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์วิจัยและพัฒนาด้านอาชญวิทยา จะเป็นผู้นำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลตามภาคต่าง ๆ จนครบจำนวน 367 ชุด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษานี้ มีขั้นตอนของการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ทำการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยทำการศึกษารวบรวมแนวคิดทฤษฎีจากหนังสือ ตำรา บทความ วารสาร วิทยานิพนธ์ ผลงานวิจัย และเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง
2. กำหนดขอบเขตและเนื้อหาของแบบสอบถาม จากการสรุปข้อมูลที่ได้มาจากการทบทวนวรรณกรรม เพื่อให้ครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องการศึกษาวิจัย
3. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นมาให้อาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ เพื่อให้แบบสอบถามมีความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Contents Validity) และปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามให้เหมาะสม
4. ทำการทดสอบความเที่ยงตรง (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยนำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแล้วไปทดสอบ (Pre-test) กับผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีของเรือนจำพิเศษธนบุรี ซึ่งไม่ได้รวมอยู่ในกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัย จำนวน 30 ราย จากนั้น จึงนำแบบสอบถามมาตรวจหาความเชื่อมั่นโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS คำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Coefficient Alpha) ของ Crobach โดยได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของแบบสอบถามเท่ากับ 0.7 ขึ้นไป ถือเป็นค่าความเชื่อมั่นอยู่ในเกณฑ์ที่จะนำไปใช้ได้
5. นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบและนำไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ได้แก่ ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีของภาคกลางรวมจำนวน 234 คน คือทัณฑสถานหญิงกลางจำนวน 158 คนและเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครจำนวน 76 คน ภาคเหนือจำนวน 70 คน ภาคใต้ จำนวน 42 คนและ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 21 คน ตามลำดับ ซึ่งการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์วิจัยและพัฒนาด้านอาชญวิทยา จะเป็นผู้นำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลตามภาคต่าง ๆ จนครบจำนวน 367 ชุด

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ใช้ค่าอัตราส่วนร้อยละ (Percentage) ของคำถามเกี่ยวกับข้อมูลและข้อคำตอบในการตอบคำถามปลายปิดให้เลือกตอบ โดยแยกหาค่าร้อยละเป็นรายชื่อ นำเสนอในรูปตารางประกอบ การบรรยายข้อมูลที่ได้จากการศึกษา
2. ใช้ค่าเฉลี่ยน้ำหนักความคิดเห็นของประชากรที่ศึกษา โดยหาค่ามัชฌิมเลขคณิต (Mean) ในข้อคำตอบของคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่าทุกข้อ
3. ใช้ค่าการกระจายน้ำหนักของคำตอบ โดยการหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
4. การหาค่าความแปรปรวนของคะแนนเฉลี่ยแต่ละข้อ (One – Way Analysis of Variance ANOVA) และทดสอบความมีนัยสำคัญที่คำนวณได้โดยทดสอบค่าเอฟ (F-test) และการทดสอบค่าที (T-test)

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาตรวจให้คะแนน หาค่าร้อยละ, $\bar{X}$ (ค่าเฉลี่ย), S.D (Standard Deviation) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำข้อมูลทั้งหมดมาแยกแยะหมวดหมู่ สรุป และเสนอแนะตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา การวิเคราะห์ข้อมูลกระทำโดยการเจนนับด้วยมือและจัดทำข้อมูลโดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ ซึ่งการนำเสนอข้อมูลจะนำข้อมูลทั้งหมดเสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยาย

การนำเสนอผลการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงพรรณนาในรูปแบบการบรรยายข้อมูลประกอบตาราง โดยแบ่งออกเป็น 5 บท ดังนี้

บทที่ 1 บทนำเกี่ยวกับที่มาและความสำคัญของปัญหา มูลเหตุจูงใจ และวัตถุประสงค์ในการศึกษา

บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 3 ระเบียบวิธีและกระบวนการดำเนินการวิจัย

บทที่ 4 การวิเคราะห์และอภิปรายข้อมูล

บทที่ 5 สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

กรอบแนวคิด

ตัวแปรต้น

ปัจจัยภูมิหลัง

1. เพศ
2. อายุ
3. ระดับการศึกษา
4. สถานภาพสมรส
5. อาชีพก่อนต้องโทษ
6. รายได้ก่อนต้องโทษ
7. ภาระหนี้สิน
8. ภาระรับผิดชอบในครอบครัว
9. ภูมิฐานะ

ปัจจัยด้านคดี

1. ฐานความผิด
2. การต่อสู้คดี
3. การประกันตัว
4. ขั้นตอนในการถูกคุมขัง
5. ระยะเวลาในการถูกคุมขัง
6. การยอมรับในการกระทำผิด

ตัวแปรตาม

ผลกระทบในการถูกคุมขังระหว่างพิจารณาดี

1. ต่อตัวผู้ต้องขัง
  - ด้านการควบคุม
  - ด้านร่างกาย
  - ด้านจิตใจ
  - ด้านสิทธิประโยชน์
2. ต่อครอบครัว
  - ด้านความสัมพันธ์ในครอบครัว
  - ด้านฐานะทางเศรษฐกิจ
  - ด้านการยอมรับจากสังคม

บทที่ 4

ผลการศึกษาและอภิปรายผลการศึกษา

4.1 ความทั่วไป

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยภาคสนามซึ่งจะนำเสนอในบทนี้ ประกอบด้วยข้อมูล 3 ส่วนด้วยกัน ส่วนแรกเป็นการศึกษาระยะเวลาเฉลี่ยในการถูกคุมขังของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี ซึ่งคณะวิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลจากทะเบียนรายตัว (รท.101) ของกลุ่มนักโทษเด็ดขาดซึ่งศาลได้พิพากษาคดีเป็นที่เรียบร้อยแล้ว จำนวน 6,884 คน ส่วนที่ 2 เป็นการศึกษาถึงผลกระทบในการถูกคุมขังระหว่างพิจารณาคดีในประเด็นต่าง ๆ โดยการใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล จำนวน 367 คน และส่วนที่ 3 เป็นการสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกจากผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี โดยจัดทำเป็นกรณีศึกษา จำนวน 5 คน นอกจากนั้นยังได้รวบรวมปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีของเรือนจำ/ทัณฑสถานทั้ง 5 แห่ง ทั้งนี้คณะวิจัยได้กำหนดพื้นที่และกลุ่มประชากรที่ศึกษาดังนี้

4.1.1 พื้นที่สำรวจ

การกำหนดพื้นที่สำรวจในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ พิจารณาจากเรือนจำ/ทัณฑสถานในพื้นที่ 4 ภาคที่มีสถิติของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีจำนวนสูงสุดในแต่ละภาค เพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลจากผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี ให้มีการกระจายของข้อมูลและกลุ่มประชากรเพื่อเปรียบเทียบถึงผลกระทบในแต่ละพื้นที่ว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร โดยพิจารณาจากสถิติของกองแผนงานสามารถคัดเลือก เรือนจำ/ทัณฑสถานจำนวน 5 แห่ง ประกอบด้วย

ภาค	เรือนจำ/ทัณฑสถาน	เพศ		รวม
		ชาย	หญิง	
ภาคกลาง	1. เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร	3,614	-	3,614
	2. ทัณฑสถานหญิงกลาง	-	1,897	1,897
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	3. เรือนจำกลางนครราชสีมา	1,360	124	1,484
ภาคเหนือ	4. เรือนจำกลางเชียงราย	2,123	948	3,071
ภาคใต้	5. เรือนจำกลางสุราษฎร์ธานี	1,054	124	1,178
รวม		8,151	3,093	11,244

ที่มา : กองแผนงาน กรมราชทัณฑ์ (สำรวจ ณ วันที่ 31 มีนาคม 2547)

4.1.2 ประชากรในการศึกษา

ในส่วน of ประชากรที่ใช้ในการศึกษา แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ นักโทษเด็ดขาด และผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี ซึ่งถูกควบคุมตัวอยู่ในเรือนจำ/ทัณฑสถานเป้าหมายทั้ง 5 แห่ง ขณะที่ทำการศึกษาวิจัย ทั้งนี้โดยมีการสุ่มตัวอย่างจากประชากรทั้ง 2 กลุ่ม ดังนี้

1.) กลุ่มนักโทษเด็ดขาด

จากการสำรวจจำนวนประชากรซึ่งเป็นนักโทษเด็ดขาดของเรือนจำ/ทัณฑสถานเป้าหมายรวม 5 แห่ง มีจำนวนนักโทษเด็ดขาดจำนวนรวมทั้งสิ้น 11,244 คน (สำรวจ ณ วันที่ 31 มีนาคม 2547) ซึ่งคณะวิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลระยะเวลาเฉลี่ยในการถูกคุมขังระหว่างพิจารณาคดีจากทะเบียนรายตัว (รท.101) จำนวน 6,884 คน คิดเป็นร้อยละ 60 ของจำนวนประชากรทั้งหมด

ข้อจำกัด เป็นกลุ่มนักโทษเด็ดขาดที่กระทำผิดคดีเดียวและเรือนจำเป้าหมาย มีอำนาจในการควบคุมผู้กระทำผิดที่มีกำหนดโทษไม่สูง ซึ่งมีเพียงทัณฑสถานหญิงกลางแห่งเดียวที่มีอำนาจควบคุมตั้งแต่โทษเล็กน้อยไปจนถึงโทษประหารชีวิต

2.) กลุ่มผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี

ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยคณะวิจัยได้เดินทางไปเก็บข้อมูลภาคสนาม ณ เรือนจำ/ทัณฑสถานเป้าหมายทั้ง 5 แห่ง โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลจากผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี จำนวน 367 ชุด ประกอบด้วย

1. เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร	จำนวน	76	ชุด
2. ทัณฑสถานหญิงกลาง	จำนวน	157	ชุด
3. เรือนจำกลางเชียงราย	จำนวน	70	ชุด
4. เรือนจำกลางสุราษฎร์ธานี	จำนวน	42	ชุด
5. เรือนจำกลางนครราชสีมา	จำนวน	21	ชุด
รวม	จำนวน	367	ชุด

และดำเนินการสัมภาษณ์ข้อมูลในเชิงลึกกับผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีเพื่อจัดทำเป็นกรณีศึกษา (Case Study) จำนวน 5 คน ในเรื่องสภาพชีวิตในเรือนจำ ผลกระทบของการถูกคุมขังระหว่างพิจารณาคดี บทเรียนที่ได้รับจากการถูกคุมขัง และการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังของเรือนจำ

การศึกษาเรื่อง “ระยะเวลาการถูกคุมขังของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี” เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยผู้ศึกษาได้แบ่งการนำเสนอผลการศึกษออกเป็น 7 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ระยะเวลาเฉลี่ยของการถูกคุมขังระหว่างพิจารณาคดีในแต่ละประเภทคดี

ส่วนที่ 2 ข้อมูลส่วนบุคคล (ปัจจัยภูมิหลังของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี)

ส่วนที่ 3 ผลกระทบในการถูกคุมขังระหว่างพิจารณาคดี

ส่วนที่ 4 ความคิดเห็นต่อแนวทางในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี

ส่วนที่ 5 การทดสอบสมมติฐานการวิจัย

ส่วนที่ 6 กรณีศึกษา (Case Study)

ส่วนที่ 7 ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีของเรือนจำ

ส่วนที่ 1 ระยะเวลาเฉลี่ยของการถูกคุมขังระหว่างพิจารณาคดีในแต่ละประเภทคดี

1.1 ตารางระยะเวลาเฉลี่ยในการถูกคุมขังระหว่างพิจารณาคดีจำแนกตามเพศและคดี

คดี	เพศ		ระยะเวลาเฉลี่ยในการถูกคุมขังระหว่างพิจารณาคดี		ระยะเวลาโดยรวม
	ชาย (คน)	หญิง (คน)	ชาย	หญิง	
1. คดีอาชญากรรม	2,055	1,652	1ปี 5เดือน 22วัน	1ปี 9เดือน 18วัน	1ปี 7 เดือน 14 วัน
2. คดีเกี่ยวกับทรัพย์สิน	2,159	63	5เดือน 28 วัน	1ปี 12วัน	5เดือน 17วัน
3. คดีเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย	340	70	1ปี 17วัน	2ปี 2เดือน 14วัน	1ปี 2เดือน 28วัน
4. คดีเกี่ยวกับเพศ	226	3	11เดือน 2วัน	2ปี 2เดือน 19วัน	11เดือน 9วัน
5. คดีอื่น ๆ (พรบ.คนเข้าเมือง, พรบ.อาวุธปืน เป็นต้น)	291	25	5เดือน 3วัน	1ปี 2เดือน 11วัน	5เดือน 25วัน
รวม	5,071	1,813	11เดือน 10วัน	1ปี 9เดือน 11วัน	1ปี 2เดือน

จากตารางที่ 1.1 เป็นการศึกษาเปรียบเทียบระยะเวลาเฉลี่ยในการถูกคุมขังระหว่างพิจารณาคดีของทั้งเพศชายและเพศหญิง พบว่า ค่าเฉลี่ยโดยรวมเพศหญิงจะมีระยะเวลาที่ถูกคุมขังระหว่างพิจารณาคดียาวนานกว่าเพศชายในทุกคดี ซึ่งคดีเกี่ยวกับเพศของเพศหญิงจะมีระยะเวลาเฉลี่ยถึง 2 ปี 2 เดือน 19 วัน ส่วนในเพศชายคดีอาชญากรรมใช้เวลานานที่สุด เป็นเวลาเฉลี่ย 1 ปี 5 เดือน 25 วัน ซึ่งค่าเฉลี่ยโดยรวมในทุกประเภทคดีพบว่า เพศชายมีระยะเวลาเฉลี่ย 11 เดือน 10 วัน ในขณะที่เพศหญิงมีระยะเวลาเฉลี่ยถึง 1 ปี 9 เดือน 11 วัน และโดยภาพรวมทั้งหญิงและชายเท่ากับ 1 ปี 2 เดือน

จากข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าเพศหญิงจะใช้เวลาในการพิจารณาคดีนานกว่าเพศชาย ซึ่งน่าจะมีสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากการที่ส่วนใหญ่เพศหญิงจะปฏิเสธในการกระทำผิดและต่อสู้คดีมากกว่าเพศชายที่จะตัดสินใจยอมรับสารภาพเพื่อไม่ให้เสียเวลาในการต่อสู้คดี ซึ่งสิ่งดังกล่าวมีผลต่อคดีตรงที่การยอมรับสารภาพนั้นทำให้ศาลตัดสินคดีได้โดยเร็วและมีผลในการลดโทษลงกึ่งหนึ่ง

เมื่อรับสารภาพ แต่หากปฏิเสธสัจคดีซึ่งนอกจากจะใช้เวลาในการสืบพยานหลักฐานต่าง ๆ นานแล้ว หากว่าสู้แล้วแพคดีศาลจะไม่ลดโทษให้เหมือนกรณีที่ได้รับสารภาพทำให้เพศหญิงมีระยะเวลาในการพิจารณาคดีและมีโทษสูงกว่าเพศชาย

ส่วนที่ 2 ข้อมูลส่วนบุคคล (ปัจจัยภูมิหลังของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี)

ตารางที่ 2.1

จำนวนและร้อยละของกลุ่มประชากรจำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	210	57.2
หญิง	157	42.8
รวม	367	100

จากตารางที่ 2.1 พบว่า ประชากรส่วนใหญ่ ร้อยละ 57.2 เป็นเพศชาย และร้อยละ 42.8 เป็นเพศหญิง

ตารางที่ 2.2

จำนวนและร้อยละของกลุ่มประชากรจำแนกตามอายุ

อายุ	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 25 ปี	158	43.1
26-35	99	27.0
36 – 45 ปี	66	18.0
46 – 55ปี	34	9.3
56 ปีขึ้นไป	10	2.7
รวม	367	100

จากตารางที่ 4.2 พบว่าประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 43.1 มีอายุต่ำกว่า 25 ปี รองลงมา ร้อยละ 27.0 อยู่ในช่วงอายุระหว่าง 26-35 ปี ร้อยละ 18.0 มีอายุระหว่าง 36-45 ปี ร้อยละ 9.3 มีอายุระหว่าง 46-55 ปี ส่วนที่มีอายุมากกว่า 56 ปีขึ้นไป มีเพียงร้อยละ 2.7 เท่านั้น แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่ที่กระทำความผิดและถูกจับกุมจะเป็นกลุ่มที่มีอายุน้อยอยู่ในช่วงวัยรุ่นจนถึงวัยผู้ใหญ่ตอนต้น

ตารางที่ 2.3

จำนวนและร้อยละของกลุ่มประชากรจำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ได้ศึกษา	21	5.7
ประถมศึกษา	178	48.5
มัธยมศึกษา	141	38.4
อาชีวศึกษา/อนุปริญญา	15	4.1
ปริญญาตรีขึ้นไป	12	3.3
รวม	367	100

จากตารางที่ 2.3 พบว่า ประชากรส่วนใหญ่ ร้อยละ 48.5 จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 38.4 จบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 5.7 ไม่ได้รับการศึกษา ส่วนในระดับอนุปริญญาถึงระดับปริญญาตรีขึ้นไปมีร้อยละ 4.1 และ 3.3 ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าผู้ต้องขังส่วนใหญ่มีการศึกษาน้อยเพียงระดับประถมและมัธยมศึกษาเท่านั้น

ตารางที่ 2.4

จำนวนและร้อยละของกลุ่มประชากรจำแนกตามสถานภาพสมรส

สถานภาพสมรส	จำนวน	ร้อยละ
โสด	121	33.0
สมรส	187	51.0
หม้าย(คู่สมรสเสียชีวิต)	13	3.5
หย่าร้าง	46	12.5
รวม	367	100

จากตารางที่ 2.4 พบว่า ประชากรส่วนใหญ่ ร้อยละ 51.0 สมรสแล้ว รองลงมา ร้อยละ 33.0 ยังโสด และร้อยละ 12.5 หย่าร้าง มีเพียงร้อยละ 3.5 ที่เป็นหม้าย แสดงให้เห็นว่าส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่มีครอบครัวแล้วซึ่งต้องมีการะับผิดชอบสมาชิกในครอบครัวสูงกว่ากลุ่มอื่น

ตารางที่ 2.5

จำนวนและร้อยละของกลุ่มประชากรจำแนกตามอาชีพก่อนต้องโทษ

อาชีพก่อนต้องโทษ	จำนวน	ร้อยละ
กำลังศึกษา/ว่างงาน	40	10.9
เกษตรกร	38	10.4
รับจ้างทั่วไป	182	49.6
ค้าขาย	62	16.9
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	9	2.5
ธุรกิจส่วนตัว	21	5.7
อื่นๆ	15	4.1
รวม	367	100

จากตารางที่ 2.5 พบว่า ประชากรส่วนใหญ่ ร้อยละ 49.6 ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป รองลงมา ร้อยละ 16.9 มีอาชีพค้าขาย ส่วนกลุ่มที่ว่างงานและเกษตรกรมีจำนวนใกล้เคียงกัน คือร้อยละ 10.9 และ 10.4 ส่วนกลุ่มที่รับราชการ / รัฐวิสาหกิจ มีเพียงร้อยละ 2.5 เท่านั้น แสดงว่าผู้ต้องขังส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างซึ่งมีรายได้ไม่แน่นอนและเป็นงานที่ไม่ค่อยมีความมั่นคงและมีปัญหาทางการเงินเนื่องจากรายได้น้อย

ตารางที่ 2.6

จำนวนและร้อยละของกลุ่มประชากรจำแนกตามรายได้

รายได้	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีรายได้	47	12.8
ต่ำกว่า 5,000 บาท / เดือน	134	36.5
5,001-10,000บาท / เดือน	118	32.2
10,001-15,000บาท / เดือน	32	8.7
สูงกว่า 15,001 บาท / เดือน	33	9.0
ไม่ตอบ	3	0.8
รวม	367	100

จากตารางที่ 2.6 พบว่า ประชากรส่วนใหญ่ ร้อยละ 36.5 มีรายได้ต่อเดือน ต่ำว่า 5,000 บาท รองลงมาร้อยละ 32.2 มีรายได้ 5,001-10,000บาทต่อเดือน และกลุ่มที่ไม่มีรายได้ มีร้อยละ 12.8 ที่ว่างงานหรือกำลังศึกษาอยู่ ส่วนกลุ่มที่มีรายได้สูงกว่า 10,000 บาทขึ้นไปมีเพียงร้อยละ 17.7 เท่านั้น ประชากรส่วนใหญ่จึงเป็นกลุ่มที่มีฐานะยากจน

ตารางที่ 2.7

จำนวนและร้อยละของกลุ่มประชากรจำแนกตามภาระหนี้สิน

ภาระหนี้สิน	จำนวน	ร้อยละ
มี	257	70.0
ไม่มี	110	30.0
รวม	367	100

จากตารางที่ 2.7 พบว่า ประชากรส่วนใหญ่ ร้อยละ 70.0 มีภาระหนี้สิน และร้อยละ 30.0 ไม่มีภาระหนี้สินแสดงว่าผู้ต้องขังส่วนใหญ่ประสบปัญหาทางการเงินในครอบครัว

ตารางที่ 2.8

จำนวนและร้อยละของกลุ่มประชากรจำแนกตามภาระรับผิดชอบในครอบครัว

ภาระรับผิดชอบในครอบครัว	จำนวน	ร้อยละ
มี	283	77.1
ไม่มี	84	22.9
รวม	367	100

จากตารางที่ 2.8 พบว่า ประชากรส่วนใหญ่ มีภาระรับผิดชอบในครอบครัว ถึงร้อยละ 77.1 ส่วนกลุ่มที่ไม่มีนั้น มีร้อยละ 22.9 ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีสถานภาพโสด

ตารางที่ 2.9

จำนวนและร้อยละของกลุ่มประชากรจำแนกตามภูมิลำเนา

ภูมิลำเนา	จำนวน	ร้อยละ
กรุงเทพและปริมณฑล	94	25.6
ภาคกลาง	34	9.3
ภาคเหนือ	111	30.2
ภาคใต้	41	11.2
ภาคตะวันออก	8	2.2
ภาคตะวันตก	5	1.4
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	74	20.2
รวม	367	100

จากตารางที่ 2.9 พบว่าประชากรส่วนใหญ่ ร้อยละ 30.2 มีภูมิลำเนาเป็นคนภาคเหนือ รองลงมาร้อยละ 25.6 มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพและปริมณฑล ร้อยละ 20.2 อยู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 11.2 อยู่ภาคใต้ ภาคกลาง ร้อยละ 9.3 ส่วนภาคตะวันออกและภาคตะวันตกมีเพียงร้อยละ 2.2 และ 1.4 ตามลำดับ

ตารางที่ 2.10

จำนวนและร้อยละของกลุ่มประชากรจำแนกตามประเภทคดี

ประเภทคดี	จำนวน	ร้อยละ
คดีเกี่ยวกับทรัพย์สิน	77	21.0
คดีอาชญากรรม	199	54.2
คดีเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย	50	13.7
คดีทางเพศ	19	5.2
อื่น ๆ	22	6.0
(พรบ.อาวุธปืน, บุกรุก, พรบ.คนเข้าเมือง)		
รวม	367	100

จากตารางที่ 2.10 พบว่า ประชากรส่วนใหญ่ ร้อยละ 54.2 กระทบคิดในคดียาเสพติด รองลงมาร้อยละ 21.0 กระทบคิดในคดีเกี่ยวกับทรัพย์สิน ร้อยละ 13.7 คดีเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย ส่วนในคดีอื่น ๆ เช่น คดีพรบ.อาวุธปืน , พรบ.คนต่างด้าว,ปลอมแปลงเอกสาร ฯลฯ มีร้อยละ 6.0 ส่วนคดีทางเพศมีเพียงร้อยละ 5.2

ตารางที่ 2.11

จำนวนและร้อยละของกลุ่มประชากรจำแนกตามการต่อสู้คดี

การต่อสู้คดี	จำนวน	ร้อยละ
ต่อสู้คดีและหาทนายเอง	155	42.2
ต่อสู้คดีและใช้ทนายขอแรง	62	16.9
ไม่ต่อสู้เนื่องจากรับสารภาพ	150	40.9
รวม	367	100

จากตารางที่ 2.11 พบว่า ประชากรส่วนใหญ่ ร้อยละ 42.2 ต่อสู้คดีและหาทนายเอง และอีกส่วนหนึ่งร้อยละ 40.9 ไม่ต่อสู้คดีเนื่องจากรับสารภาพ ส่วนกลุ่มที่ต่อสู้คดีและใช้ทนายขอแรงมีร้อยละ 16.9 แสดงให้เห็นว่ามีผู้ที่ปฏิเสธข้อกล่าวหาและต่อสู้คดีในจำนวนที่ใกล้เคียงกับกลุ่มที่ยอมรับสารภาพ

ตารางที่ 2.12

จำนวนและร้อยละของกลุ่มประชากรจำแนกตามการประกันตัว

การประกันตัว	จำนวน	ร้อยละ
ศาลไม่อนุญาตให้ประกัน	111	30.2
ไม่มีหลักทรัพย์ในการประกัน	143	39.0
รับสารภาพ	103	28.1
ไม่ทราบเรื่องการประกันตัว	9	2.5
รวม	367	100

จากตารางที่ 2.12 พบว่าประชากรส่วนใหญ่ ร้อยละ 39.0 ไม่มีหลักทรัพย์ในการประกันตัว รองลงมาร้อยละ 30.2 ศาลไม่อนุญาตให้ประกันตัว ร้อยละ 28.1 รับสารภาพ มีเพียงร้อยละ 2.5 ไม่ทราบเรื่องการประกันตัว แสดงให้เห็นว่าผู้ต้องขังส่วนใหญ่มีฐานะยากจนและไม่มีหลักทรัพย์ในการประกันตัวเพื่อต่อสู้คดีจึงต้องถูกคุมขังในเรือนจำระหว่างพิจารณาคดี

ตารางที่ 2.13

จำนวนและร้อยละของกลุ่มประชากรจำแนกตามการถูกคุมขังระหว่างพิจารณาคดี

การถูกคุมขังระหว่าง	จำนวน	ร้อยละ
ระหว่างสอบสวน	62	16.9
ระหว่างพิจารณา-ไต่สวน	107	29.1
ระหว่างอุทธรณ์-ฎีกา	198	54.0
รวม	367	100

จากตารางที่ 2.13 พบว่าประชากรส่วนใหญ่ ร้อยละ 54.5 ถูกควบคุมตัวอยู่ในระหว่างอุทธรณ์ – ฎีกา รองลงมา ร้อยละ 28.3 อยู่ในระหว่างพิจารณา-ไต่สวน และร้อยละ 16.6 อยู่ในระหว่างสอบสวน

ตารางที่ 2.14

จำนวนและร้อยละของกลุ่มประชากรจำแนกตามระยะเวลาในการถูกคุมขังในเรือนจำ

ระยะเวลาในการถูกคุมขัง	จำนวน	ร้อยละ
น้อยกว่า 1 ปี	202	55.0
1-3 ปี	115	31.3
มากกว่า 3 ปี	50	13.7
รวม	367	100

จากตารางที่ 2.14 พบว่า ประชากรส่วนใหญ่ถูกคุมขังระหว่างพิจารณาคดีอยู่ในเรือนจำน้อยกว่า 1 ปีร้อยละ 55.0 รองลงมาร้อยละ 31.3 ถูกคุมขังอยู่ในระหว่างพิจารณาคดี ระหว่าง 1-3 ปี และร้อยละ 13.7 ถูกคุมขังเกินกว่า 3 ปีขึ้นไป

ตารางที่ 2.15

จำนวนและร้อยละของกลุ่มประชากรจำแนกตามการยอมรับการกระทำผิด

การยอมรับการกระทำผิด	จำนวน	ร้อยละ
ยอมรับ	210	57.2
ปฏิเสธ	157	42.8
รวม	367	100

จากตารางที่ 2.15 พบว่าประชากรส่วนใหญ่ ร้อยละ 57.2 ยอมรับสารภาพในการกระทำผิด และร้อยละ 42.8 ปฏิเสธว่าไม่ได้กระทำผิด แสดงให้เห็นว่าระบบการสืบสวนสอบสวนและการจับกุมต้องมีความระมัดระวังและรอบคอบเพื่อไม่ให้เกิดการจับผิดตัวหรือเกิดแพะรับบาปขึ้น

โดยสรุปข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มประชากรมีสัดส่วนของเพศชายมากกว่าเพศหญิง ซึ่งมีอายุต่ำกว่า 25 ปี จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษาเป็นส่วนใหญ่ และมีครอบครัวแล้ว โดยประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปมากที่สุด รายได้โดยประมาณจะต่ำกว่า 5,000 บาทต่อเดือน และส่วนใหญ่จะมีภาระหนี้สินเนื่องจากมีภาระรับผิดชอบในครอบครัว มีภูมิลำเนาทางภาคเหนือสูงที่สุดและรองลงมาคือในเขตกรุงเทพฯและปริมณฑล

ในส่วนของคนนั้นจะกระทำผิดในคดีอาชญากรรมมากกว่ากลุ่มอื่น และจะต่อสู้คดีโดยหาทนายเองหรือรับสารภาพโดยไม่ต่อสู้คดีใกล้เคียงกัน แต่ส่วนใหญ่จะไม่มีหลักทรัพย์ในการประกันตัวจึงต้องถูกคุมขังในเรือนจำ โดยเป็นกลุ่มผู้ต้องขังระหว่างอุทธรณ์-ฎีกาสูงกว่ากลุ่มอื่นทำให้มีระยะเวลาในการอยู่ในเรือนจำนานแต่โดยรวมแล้วยังอยู่ในเรือนจำน้อยกว่า 1 ปี และจะยอมรับสารภาพในการกระทำผิด

ส่วนที่ 3 ผลกระทบในการถูกคุมขังระหว่างพิจารณาคดี

ผลกระทบในการถูกคุมขังระหว่างพิจารณาคดี ผู้ศึกษาได้กำหนดเป็น 2 ประเด็นใหญ่ๆ อันได้แก่

3.1 ผลกระทบต่อตัวผู้ต้องขัง

- ด้านการควบคุม
- ด้านสภาพร่างกาย
- ด้านสภาพจิตใจ
- ด้านสิทธิประโยชน์

3.2 ผลกระทบต่อครอบครัวผู้ต้องขัง

- ด้านความสัมพันธ์ในครอบครัว
- ด้านฐานะทางเศรษฐกิจ
- ด้านการยอมรับจากสังคม

ตารางที่ 3.1

จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของประชากร
จำแนกตามประเด็นผลกระทบต่องานที่ต้องขังในการควบคุม

ด้านการควบคุม	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
1. ท่านได้รับการปฏิบัติระหว่างอยู่ในเรือนจำด้วยความเสมอภาค	21 (5.7)	90 (24.5)	246 (67.0)	9 (2.5)	1 (0.3)	3.32	.63	ปานกลาง
2. ท่านถูกควบคุมตัวปะปนกับนักโทษเด็ดขาด	18 (4.9)	118 (32.2)	142 (38.7)	55 (15.0)	29 (7.9)	3.11	.99	ปานกลาง
3. เรือนจำควรมีการแยกควบคุมผู้ต้องขังระหว่างกับนักโทษเด็ดขาดออกจากกัน	53 (14.4)	113 (30.8)	108 (29.4)	67 (18.3)	26 (7.1)	3.27	1.13	ปานกลาง
4. การถูกคุมขังระหว่างพิจารณาคดีทำให้ขาดโอกาสในการศึกษาหรือประกอบอาชีพเพื่อช่วยเหลือครอบครัว	199 (54.2)	131 (35.7)	22 (6.0)	10 (2.7)	5 (1.4)	4.38	.82	มากที่สุด
5. ในการถูกควบคุมไปศาลเพื่อพิจารณาคดีต้องสวมเครื่องแต่งกายของทางเรือนจำซึ่งทำให้รู้สึกอับอาย	62 (16.9)	93 (25.3)	113 (30.8)	60 (16.3)	39 (10.6)	3.21	1.21	ปานกลาง

$$\bar{X} = 3.46 \quad S.D. = .51$$

ด้านการควบคุม

ในด้านผลกระทบด้านการควบคุมในการถูกคุมขังระหว่างพิจารณาคดี มีประเด็นในเรื่องความเสมอภาคในการได้รับการปฏิบัติระหว่างอยู่ในเรือนจำ การถูกควบคุมตัวรวมกับนักโทษเด็ดขาด การแยกควบคุมผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีกับนักโทษเด็ดขาด การขาดโอกาสในการศึกษาและประกอบอาชีพ และการสวมเครื่องแต่งกายนักโทษขณะไปศาล ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

ความเสมอภาคในการได้รับการปฏิบัติระหว่างอยู่ในเรือนจำ ประชากรส่วนใหญ่เห็นว่า ร้อยละ 67.0 อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 24.5 อยู่ในระดับมาก ร้อยละ 5.7 อยู่ในระดับมากที่สุด มีเพียงร้อยละ 2.5 และ 0.1 อยู่ในระดับน้อยที่สุด โดยรวมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางเท่ากับ 3.32 ซึ่งประชากรส่วนใหญ่เห็นว่าการได้รับการปฏิบัติด้วยความเสมอภาคอยู่ในระดับปานกลางเกินไป ทางระดับมากเนื่องจากผู้ต้องขังทุกคนได้รับการปฏิบัติด้วยความเท่าเทียมกัน และเรือนจำมีกฎระเบียบให้ผู้ต้องขังทุกคนปฏิบัติเหมือนกัน หากมีการละเมิดก็จะถูกลงโทษเหมือนกันทุกคน ไม่มีการเลือกปฏิบัติ

การถูกควบคุมตัวปะปนกับนักโทษเด็ดขาด ประชากรส่วนใหญ่ ร้อยละ 38.7 เห็นว่าปะปนกันอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 32.2 อยู่ในระดับมาก ร้อยละ 15.0 อยู่ในระดับน้อย และร้อยละ 7.9 อยู่ในระดับน้อยที่สุด โดยรวมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางเท่ากับ 3.11 เนื่องจากข้อจำกัดของสถานที่ในเรือนจำ/ทัณฑสถาน และจำนวนผู้ต้องขังซึ่งมีจำนวนมากทำให้การแยกควบคุมเป็นไปได้ยาก จึงต้องมีการควบคุมปะปนกันบ้างแต่ส่วนใหญ่แล้วในแดนแรกรับจะเป็นผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีทั้งหมด

ความคิดเห็นในประเด็นเรื่องควรมีการแยกควบคุมผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีกับนักโทษเด็ดขาด พบว่า ประชากรส่วนใหญ่ ร้อยละ 30.8 เห็นว่าควรแยกอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 29.4 อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 18.3 อยู่ในระดับน้อย ร้อยละ 14.4 อยู่ในระดับมากที่สุด และร้อยละ 7.1 อยู่ในระดับน้อยที่สุด โดยรวมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางเท่ากับ 3.27 ซึ่งประชากรส่วนใหญ่เห็นว่าควรมีการแยกควบคุมผู้ต้องขังระหว่างและนักโทษเด็ดขาดออกจากกัน เพราะส่วนใหญ่ นักโทษเด็ดขาดที่อยู่ในเรือนจำมาก่อนเป็นระยะเวลานานจะมีพฤติกรรมที่สร้างอิทธิพลและแสดง ความเหนือกว่าผู้ที่เข้ามาอยู่ใหม่ เช่น พื้นที่นอนจะต้องกว้างกว่า ต้องเชื่อฟังคำสั่งของผู้ที่อยู่มาก่อน ฯลฯ และทำให้สะดวกในการควบคุมสำหรับนักโทษเด็ดขาดที่ไม่ต้องเดินทางไปศาล แต่ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดียังต้องเดินทางไปศาลถ้าแยกควบคุมสองกลุ่มนี้ก็จะสะดวกกับทางเรือนจำมากขึ้น ทั้งการตรวจนับยอดผู้ต้องขัง หรือการตรวจค้น

การขาดโอกาสในการศึกษาและประกอบอาชีพในขณะที่ถูกควบคุมตัวระหว่างพิจารณาคดี พบว่า ประชากรส่วนใหญ่ ร้อยละ 54.2 เห็นว่าทำให้ขาดโอกาสอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ร้อยละ 35.7 อยู่ในระดับมาก ร้อยละ 6.0 ,2.7 และ 1.4 อยู่ในระดับปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ตามลำดับ โดยรวมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดเท่ากับ 4.38 ประชากรส่วนใหญ่เห็นว่าไม่สามารถ ทำหน้าที่ในการเป็นหัวหน้าครอบครัวซึ่งคอยดูแลสมาชิกในครอบครัวเพราะการถูกคุมขังทำให้

ขาดโอกาสในการประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงดูครอบครัวและยังต้องกลายเป็นภาระที่ครอบครัวต้องมาดูแลเยี่ยมเยียน

ความรู้สึกอับอายในการสวมเครื่องแต่งกายนักโทษขณะไปศาล พบว่าประชากรส่วนใหญ่ ร้อยละ 30.8 อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 25.3 อยู่ในระดับมาก ส่วนในระดับมากที่สุดและระดับน้อยมีจำนวนใกล้เคียงกัน คือร้อยละ 16.9 และ 16.3 ส่วนในระดับน้อยที่สุดมีเพียงร้อยละ 10.6 ค่าโดยรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางเท่ากับ 3.21 ซึ่งประชากรส่วนใหญ่เห็นว่าความรู้สึกอับอายในการสวมเครื่องแต่งกายนักโทษขณะไป เนื่องจากไม่เคยคิดว่าตัวเองจะต้องมาอยู่ในสภาพเช่นนี้ ต้องกลายเป็นนักโทษที่มีความแตกต่างจากการอยู่ภายนอกโดยสิ้นเชิงแต่ในส่วนที่ไม่รู้สึกอายนั้น เนื่องจากยอมรับในการกระทำผิดของตนเอง และสำนึกในสิ่งที่ตนเองได้ทำลงไปการเดินทางไปศาลนั้น ไม่ได้พบเจอใคร มีเพียงเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเท่านั้น

เมื่อพิจารณาในภาพรวมของประเด็นเรื่องผลกระทบด้านการควบคุมต่อผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี พบว่า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.46 แสดงว่า ผู้ต้องขังส่วนใหญ่เห็นว่าการถูกคุมขังระหว่างพิจารณาคดีมีผลกระทบด้านการควบคุม อยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะในด้านการขาดโอกาสในการศึกษาและประกอบอาชีพเพื่อช่วยเหลือครอบครัวอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.38$)

ตารางที่ 3.2

จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของประชากร
จำแนกตามประเด็นผลกระทบต่องานด้านสภาพร่างกาย

ด้านสภาพร่างกาย	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
6. ท่านประสบปัญหาด้านสุขภาพร่างกายหลังจากเข้ามาอยู่ในเรือนจำ	26 (7.1)	79 (21.5)	103 (28.1)	102 (27.8)	57 (15.5)	2.76	1.16	ปานกลาง
7. ท่านได้รับประทานอาหารในปริมาณที่เพียงพอและมีประโยชน์ในการบำรุงสุขภาพร่างกาย	14 (3.8)	90 (24.5)	197 (53.7)	53 (14.4)	13 (3.5)	3.10	.82	ปานกลาง
8. ท่านมีโอกาสได้ออกกำลังกายและทำกิจกรรมนันทนาการร่วมกับผู้ต้องขังอื่น ๆ อยู่เสมอ	26 (7.1)	134 (36.5)	142 (38.7)	47 (12.8)	18 (12.8)	3.28 (4.9)	.94	ปานกลาง
9. ท่านพักอาศัยในเรือนนอนที่สะอาดมีอากาศถ่ายเท และมีแสงสว่างเพียงพอ	22 (6.0)	127 (34.6)	173 (47.1)	32 (8.7)	13 (3.5)	3.30	.84	ปานกลาง
10. ท่านพักอาศัยในเรือนนอนที่มีพื้นที่นอนแออัด	44 (12.0)	142 (38.7)	128 (34.9)	41 (11.2)	12 (3.3)	3.44	.95	มาก
11. เรือนจำได้จัดหาผ้าสะอาดและของใช้จำเป็นในการทำความสะดวกสบายตามสมควร	17 (4.6)	95 (25.9)	189 (51.5)	59 (16.1)	7 (1.9)	3.15	.81	ปานกลาง
12. เรือนจำได้จัดที่อาบน้ำและห้องสุขาเพียงพอ ถูกสุขลักษณะ	17 (4.6)	106 (28.9)	171 (46.6)	63 (17.2)	10 (2.7)	3.15	.85	ปานกลาง
13. การรักษาพยาบาลในเรือนจำยังขาดแพทย์และยารักษาโรค	51 (13.9)	126 (34.3)	124 (33.8)	52 (14.2)	14 (3.8)	3.40	1.01	ปานกลาง

$$\bar{X} = 3.20 \quad S.D = .39$$

ด้านสภาพร่างกาย

ในด้านผลกระทบต่อสภาพร่างกายในการถูกคุมขังระหว่างพิจารณาคดี มีประเด็นในเรื่องปัญหาด้านสุขภาพร่างกาย อาหารที่ได้รับจากเรือนจำ การออกกำลังกาย สภาพเรือนนอน การอุปโภคบริโภค และการรักษาพยาบาลในเรือนจำ

ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

การประสบปัญหาสุขภาพร่างกายหลังจากเข้ามาอยู่ในเรือนจำ ประชากรส่วนใหญ่เห็นว่า ร้อยละ 28.1 อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 27.8 อยู่ในระดับน้อย ร้อยละ 21.5 อยู่ในระดับมาก ส่วนร้อยละ 15.5 และ 7.1 อยู่ในระดับน้อยที่สุด และมากที่สุด โดยรวมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางเท่ากับ 2.76 ซึ่งประชากรส่วนใหญ่เห็นว่าการถูกควบคุมตัวระหว่างพิจารณาคดีในเรือนจำมีผลกระทบต่อปัญหาสุขภาพร่างกายบ้างเท่านั้น เนื่องจากทางเรือนจำ/ทัณฑสถานมีการให้ผู้ต้องขังออกกำลังกายอยู่เป็นประจำจึงไม่ค่อยมีปัญหา นอกจากนี้ในบางครั้งเมื่อมีคนป่วยเป็นโรคติดต่อ ก็สามารถทำให้อัปเดตกันได้ง่ายเนื่องจากอยู่ใกล้ชิดกันตลอด แต่ก็จะเป็นโรคที่ไม่ร้ายแรง เช่น โรคหวัด โรคผิวหนัง ฯลฯ

การได้รับประทานอาหารในปริมาณเพียงพอและมีประโยชน์ในการบำรุงสุขภาพร่างกาย ประชากรส่วนใหญ่ ร้อยละ 53.7 อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 24.5 อยู่ในระดับมาก ร้อยละ 14.4 อยู่ในระดับน้อย ส่วนระดับมากที่สุดและน้อยที่สุดมีจำนวนใกล้เคียงกัน คือ ร้อยละ 3.8 และร้อยละ 3.7 ตามลำดับ โดยรวมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางเท่ากับ 3.10 ซึ่งประชากรส่วนใหญ่เห็นว่าการได้รับประทานอาหารในปริมาณเพียงพอและมีประโยชน์ในการบำรุงสุขภาพร่างกายในระดับปานกลาง เนื่องจากทางเรือนจำ/ทัณฑสถานได้จัดสวัสดิการด้านอาหารไว้ให้ครบถ้วนทั้ง 3 มื้อ และมีคุณค่าทางอาหารครบทุกหมู่แต่การอยู่รวมกันจำนวนมากและมีพื้นฐานต่างกันย่อมมีทั้งคนที่เห็นว่าเหมาะสมและยังไม่เหมาะสม ซึ่งทางเรือนจำก็พยายามปรับเปลี่ยนเมนูอาหารให้หลากหลายขึ้นกว่าเดิม

ความคิดเห็นในประเด็นเรื่องการได้ออกกำลังกายและทำกิจกรรมนันทนาการร่วมกันพบว่า ประชากรส่วนใหญ่ ร้อยละ 38.7 อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 36.5 อยู่ในระดับมาก ส่วนในระดับน้อยและน้อยที่สุดมีจำนวนเท่ากัน คือ ร้อยละ 12.8 และ ร้อยละ 7.1 อยู่ในระดับมากที่สุด โดยรวมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางเท่ากับ 3.28 ซึ่งประชากรส่วนใหญ่เห็นว่าการได้ออกกำลังกายและทำกิจกรรมนันทนาการร่วมกันอยู่ในระดับปานกลางเพราะเรือนจำ/ทัณฑสถานมีกิจกรรมให้ผู้ต้องขังได้ทำร่วมกันตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเป็นประจำหรือกิจกรรมพิเศษในวันสำคัญต่าง ๆ